

План развоја 2020.-2027.

Општина Ражањ

Ражањ, март 2021.

Уводна реч председника општине Добрице Стојковића

Поштовани грађани,

Поступајући по Закону о планском систему и испуњавајући своју законску обавезу приступили смо изради још једног планског документа под називом План развоја ЈЛС и поред тога што смо у поседи Стратегије одрживог развоја општине Ражањ за период 2014. до 2024.године.

У односу на досадашњи плански документ при изради Плана развоја се у припреми инсистира за што већем и непосреднијем укључивању институција и појединаца у анализи постојећег стања, дефинисање визије и утврђивања приоритетних циљева. За реализацију утврђених праваца трудили смо се да што прецизније дефинишемо мере у реализацији истих одакле су проистекли и конкретни пројекти.

Опис и реализација сваког пројекта мора да дефинише носиоца, рок завршетка и изворе финансирања. То нам даје могућност да у одређеним временским интервалима анализирамо извршење плана и благовремено предузимамо мере уколико долази до застоја у извршењу.

У току израде плана трудили смо се да анимирамо све релевантне институције и истакнуте појединце да би наш план био широко прихваћен јер је то и основни услов да би био и остварљив.

Пошто се планови раде на принципу одрживог развоја који подразумева, поред осталог, заштиту животне средине, економски развој на принципима одрживости и дрштвених институција у којима партиципирају задовољни грађани, формирао сам три комисије које су детаљно разрадиле ове области и утврдиле приоритетне циљеве са конкретним пројектима које треба реализовати у наредном седмогодишњем периоду.

И ако смо у погледу резултата на еколошком плану изнад већине општина у Републици Србији морамо насатавити даље истим темпом. Предвиђени су пројекти за обезбеђење здраве пијаће воде за већину житеља општине као и пречишћавање отпадних вода да би наше реке и потоци били поново чисти као пре педесет и више година. Планом прикупљања комуналног отпада из свих месних заједница за наредни плански период трудићемо се да одржимо наше улице чистим, регионалне и општинске путеве и читав простор општине да буде без насумице растуреног отпада. Ту мислим и на чишћење водотокова и приобаља река.

И даље ћемо поштовати принципе циркуларне економије и даље развијати технологије добијања рециклата као сировине за нове производе и доприносити одрживом развоју.

Разговарали смо и са нашим привредницима и константовали да има солидног простора за ширење пословања и додатног запошљавања радника. Наведени су и предлози конкретних пројеката које ћемо свакако подржати и пружити помоћ колике су законске могућности.

Како је пољопривреда претежна делатност наших грађана, посебно смо обратили пажњу на земљорадничке задруге као партнере и сагледали њихове планове развоја. Проблеме

уситњених обрадивих површина покушаћемо у наредном планском периоду да решимо путем ограничене комасације за које се процени да су погодне за такве захвате. Земља је највеће богатство без које нема производње биомасе а то значи да нема ни хране и због тога се мора пратити квалитет исте у циљу очувања органског састава и спречавања загађења пестицидима и прекомерном употребом вештачких ђубрива. У предходном периоду вршена су значајна испитивања квалитета у сардњи са Инаститутом из Чачка И ПСС Ниш, што ће се и даље наставити. Наша пољопривредна земљишта су очувана уз блага закишељења у појединим реонима.

С поштовањем,

Председник општине Ражањ Добрица Стојковић

1. КОНТЕКСТ И ПРОЦЕС ИЗРАДЕ

1.1 Контекст

Поступајући по Закону о планском систему а у складу са Законом о локалној самоуправи општина Ражањ је донела одлуку о изради Плана развоја за наредни плански период од седам година.

При приступању изради новог планског документа морамо се осврнути на наша досадашња планска документа као што су: Стратегија одрживог развоја за период од 2014. до 2023. године, Стратегија заштите животне средине Ражањ 2012-2022, Катастар природних вредности општине Ражањ као и других секторских стратегија за мсп,начини снабдевања водом до 2040. г.,управљање отпадним водама и тд.

Свакако да се мора водити рачуна и о планским документима вишег ранга.

У структури Плана развоја ЈЛС морају се препознавати сегменти где се у првом делу даје преглед и анализа постојећег стања, затим дефинише жељена визија коју траба остварити на крају планског периода, са јасним циљевима развоја који би се остварили са реализацијом конкретних пројеката уз преглед и опис мера који доводе до реализације зацртаних циљева. Овде се посебно наглашава обавеза планера да за сваки предложени пројекат се морају навести подаци о носиоцу реализације,извору и износу потребних финансијских средстава и роковима реализације. За праћење извршења појединих стратешких циљева и реализацију пројеката изабрани су адекватни индикатори са поузданим почетним подацима добијених из различитих статистичких извора.

При предузимању свих потребних корака у току израде Плана развоја редовно су о томе објављиване информације на сајту општине и других медијских кућа са којима сарађујемо. Са својим партнерима у изради плана оствариван је и директан контакт чиме смо на најпосреднији начин пружали шансу људима да искажу своје предлоге везане за дугорочни развој у својој месној заједници,радној организацији ,установи и удружењу грађана.

Сва наша досадашња планска документа рађена су поштујући принципе одрживог развоја ослањајући се на три стуба и то заштита животне средине, економски развој и друштвени развој, те смо у том смислу и формирали три комисије задужене за наведене области потврђене одлуком председника општине.

У току израде Плана развоја,координатор тима за израду плана се трудио да успостави и одржава везу са руководиоцима тематских радних група, информисе се о току израде и консултује око неких битних питања везаних за квалитетан завршетак активности на финализацији плана.

Израда плана развоја за област заштите животне средине ослоњен је на елементе из Стратегије заштите животне средине 2012.-2021. тако што је у постојећих пет праваца развоја уграђен потребан број пројеката којима се обезбеђује имплементација истих. Створене су могућности за интегрисано спровођење и праћење локалних планских докумената укључујући и буџетско финансирање.

Предложене развојне активности су у сагласности са седамнаест циљева одрживог развоја а у вези АГЕНДЕ 2030 одрживог развоја. Свака реализација пројекта доприноси реализацији неког од седамнаест циљева одрживог развоја.

У економској сфери развоја предност смо дали развоју пољопривреде али нисмо ни запоставили и разматрање могућности развоја других привредних делатности. Наведен је одређен број конкретних пројеката који у блиској будућности треба да допринесу и додатном запошљавању радника.

Општина: **Ражань**

Врста документа: ***План развоја општине Ражань 2020.-2027.***

Одговорна особа: **Добрица Стојковић**, председник општине Ражань

Општински координатор: **Драгиша Тодоровић**, помоћник председника општине

Тим за израду Плана развоја:

- 1. Драгиша Тодоровић**, помоћник председника општине – координатор на изради Плана развоја
- 2. Снежана Милутиновић**, члан, становање, урбанизам и просторно планирање
- 3. Весна Радојевић**, члан, комунална делатност
- 4. Милена Јанковић**, члан, развој туризма
- 5. Дејан Гагић**, члан, пољопривреда и рурални развој
- 6. Весна Живковић**, члан
- 7. Аница Мојашевић**, члан, заштита животне
- 8. Сениша Николић**, члан, организација саобраћаја
- 9. Весна Шејат**, члан, прешколско васпитање и образовање
- 10. Драгана Живановић**, члан, основно и средње васпитање и образовање
- 11. Андријана Ракић**, члан, социјална и дечија заштита
- 12. Ненад Станковић**, члан, здравствена заштита
- 13. Милена Стојковић**, члан, развој културе и информисања
- 14. Душан Ракић**, члан, развој спорта и омладине
- 15. Биљана Василић**, члан, друштвене делатности

Комисије за одређене области одрживог развоја, формиране одлуком председника општине:

1. Комисија за заштиту животне средине

- 1. Драгиша Тодоровић** из Ражња, председник
- 2. Аница Мојашевић**, члан
- 3. Марко Динић**, члан
- 4. Ђорђе Тодоровић**, члан
- 5. Весна Живковић**, члан
- 6. Весна Радојевић**, члан
- 7. Милица Миловановић**, члан.

2. Комисија за локални економски развој

1. Сандра Симић, председник комисије
2. Марика Тодоровић, члан –ДИС Тодоровић
3. Братислав Милосављевић, члан – Председник удружења воћара
4. Дејан Благојевић, члан –Председник удружења пчелара
5. Милена Јанковић, члан –Туристичка организација
6. Рената Бајкић, члан
7. Дејан Гагић, члан
8. Милица Миловановић, члан
9. Драгиша Миленовић, члан – Председник удружења привредника
10. Мирна Марковић, члан – Етно конац
11. Александар Војиновић, члан
12. Зоран Ђукић, члан - ЕПС
13. Оливера Ђуровић, члан.

3. Комисија за друштвене делатности

1. Биљана Василић из Ражња, председник
2. Ненад Станковић, члан
3. Снежана Милутиновић, члан
4. Весна Радојевић, члан
5. Синиша Николић, члан
6. Весна Шејат, члан
7. Драгана Живановић, члан
8. Андријана Ракић, члан
9. Милена Стојковић, члан
10. Душан Ракић, члан
11. Зоран Стојановић, члан
12. Весна Живковић, члан
13. Александар Војиновић, члан
14. Драгиша Јовановић, члан.

1.2.Процес израде

Процес израде Плана развоја спроведен је кроз следеће главне фазе:

1. Припремна фаза и организација процеса;
2. Преглед и оцена постојећег стања;
3. Дефинисање визије, односно жељеног стања;
4. Дефинисање приоритетних циљева;
5. Дефинисање мера;
6. Успостављање институционалног оквира за спровођење Плана развоја ЈЛС;
7. Усвајање плана развоја ЈЛС.

Фазе израде плана развоја

Током **припремне фазе** донета је одлука о приступању изради документа, донесен план активности на изради плана и именован је тим да технички води целокупан процес израде плана. Затим је урађена анализа заинтересованих страна - идентификовани су најважнији актери и анализирани њихов утицај и значај, који подручја за који се план израђује имају за њих. На основу анализе заинтересованих страна, успостављен је Форум Партнера и утврђени чланови тематских група, који су укључени у различитим фазама израде документа.

Утврђене се три тематске радне групе на бази тзв „стубова одрживог развоја“. Прва радна група је покривала питања из области као што су заштита животне средине, урбанизам и просторно планирање, саобраћај и енергетика. Друга група је покривала питања из области економског развоја, пољопривреде и тржишта рада, док је трећа група покривала остале области као што су образовање, култура, спорт, омладинска политика, социјална заштита и здравство.

Преглед и оцена постојећег стања је први практичан корак у процесу и подразумевао је прикупљање и обраду података из примарних и секундарних извора. У оквиру овог корака, комбинацијом примарног (коришћењем упитника) и секундарног (прикупљањем података из званичне статистике) прикупљања података, за општину Ражањ, урађене су следеће анализе: 1) Анализа економског развоја; 2) Социо- економска анализа пољопривреде; 3) Анализа сектора заштите животне средине, сектора енергетике, сектора саобраћаја и комуникације, сектора урбанизма, просторног планирања и грађевинарств; 4) Анализа области друштвеног развоја; 5) Анализа капацитета општине за финансирање приоритетних праваца развоја; 6) Анализа показатеља јавно-комуналних предузећа. Такође, направљена је веза са **Циљевима одрживог развоја (Агенда 2030)**, односно је урађена локализација циљева и индикатора циљева одрживог развоја.

Анализа постојећег стања завршена је израдом тзв. SWOT матрице, која је развијена на радионици на којој су учествовали чланови Општинског тима за израду Плана развоја.

Након завршетка овог процеса кренуло се у следеће кораке, као што је дефинисање визије, приоритетних циљева и мера и то како кроз радионице тако и кроз консултације са тематским групама. Одржана су два круга консултација са тематским радним групама и завршне консултације са Форумом Партнера.

Визија која представља изјаву о жељеном стању у будућности добијена је процесом консултација на састанцима тематских група и партнерског форума. Она је дефинисана тако да с једне стране буде концизна, инспиративна и амбициозна али и достижна и корисна за следећи корак – дефинисање приоритетних циљева развоја.

Приоритетни циљеви су пројекције жељеног стања које доприносе

остварењу визије, а постижу се спровођењем мера, односно групе мера, при чему се свака мера, односно група мера обавезно везује за конкретан посебан циљ. Приоритетни циљеви се утврђени тако да буду специфични, мерљиви, достижни, реални и временски одређени а на нивоу сваког циља дефинисани су показатељи исхода.

Мере представљају активности чије се предузимање планира ради остварења приоритетних циљева, односно достизања постављене визије. Оне могу бити различите по својој врсти и начину деловања, а за остварење постављеног циља потребна је реализација једне или више мера, које могу бити међусобно условљена. У кратком опису мера одређен је очекивани временски рок за остваривање мера (кратки – у прве две године спровођења плана, средњи – од треће до пете године, и дуги – од шесте до осме године спровођења) као и одговорна страна за спровођење мера. Такође, утврђени ус и очекивани извори за финансирање мера, а где је то било могуће и смислено дата је процена коштања сваке од мера.

Дефинисање оквира за праћење, евалуацију и извештавање са структуром одговорности је био завршни корак у изради документа и састоји су дефинисању активности и одређивање одговорности за спровођење Плана развоја. Оно укључује процесе праћења спровођења, извештавање о процесу спровођења и оцену спровођења Плана развоја

На крају, последњу фазу представља фаза усвајања Плана где тако дефинисан План развоја након завршних консултација усваја Веће ЈЛС које га подноси на јавну расправу након чијег спровођења тај предлог се подноси на усвајање Скупштини општине.

2. ПРОФИЛ ОПШТИНЕ РАЖАЊ

2.1 Уводни подаци

2.1.1. Географски положај

Општина Ражањ има јако повољан географски положај тиме што се налази на раскршћу Балканске и Карпатске Србије и Великог и Јужног Поморавља (планина Буковик изнад седишта општине представља чвориште).

Окружена је општинама: Крушевац, Тишевац, Алексинац, Соко Бања, Бољевац и Параћин са којима је, релативно добро, повезују три регионална путна правца. Њеном територијом пролази најзначајнија републичка друмска саобраћајница Коридор 10, аутопут Београд – Ниш. Варошица Ражањ се налази на 55 км од Ниша према Београду, на надморској висини од 264 м.

Железничке станице Браљина и Ђунис на прузи Београд – Ниш, налазе се западно од Ражња, удаљене 10-так километара.

Рељеф је заталасан, из долине Јужне Мораве прелази у подгорине Кучајских планина, Ртња, Озрена, Буковика са највишом тачком општине (Рожањ 893 м) и превојем Мечке. Претежни део територије има равничарски карактер.

2.1.2. Климатске и хидролошке карактеристике

Облачност и падавине представљају битан фактор за пољопривредну производњу.

Стварање прецизне слике о климатским карактеристикама Општине Ражањ представљатежак задатак, собзиром да постоји само једна хидрометеоролошка станица у Ђуприји.

За сагледавање климе потребно је издвојити две целине: подручје које се пружа од Јужне Мораве према планинским деловима и клима на планинским подручјима.

а) Климатске карактеристике долине Јужне Мораве

Средња годишња температура ваздуха у јужноморавском долинском простору износи око 11С. Најхладнији месец је јануар са средњом температуром - 0,8°С, а најтоплији јул са око 22°С.

Укупно трајање сунчевог сјаја у овој области у просеку износи 2143 часа. Најсуншнији месец је јул са 300 часова и август са 291 час.

Средња годишња вредност влажности ваздуха у моравској котлини износи 76,2%.

Најмања средња месечна вредност влажности ваздуха је у јулу 68,3%, а највећа у децембру и јануару (85%).

Падавине су од изузетног значаја за пољопривреду, те није занемарљиво њихово детаљније проучавање. Средња годишња сума падавина износи око 650 mm. Највише падавина је у току маја (73 mm), јуну и јесењим месецима, а најмање у марту (33 mm) и фебруару. Снег се јавља сваке године на читавој територији.

Средњи број дана са градом износи 2 што угрожава пољопривредну производњу.

На овом подручју доминантни су ветрови са северозапада (183%). По учесталости на другом месту су ветрови са југоистока (176%), док најмању частину има ветар са запада. Кошава је најснажнији ветар и причињава знатне материјалне штете.

2.1.3. Становништво

Демографска кретања општине Ражањ карактерише константна, релативно интензивна миграција и погоршање виталних карактеристика становништва. У погледу распрострањености и броја становника припада групи мањих општина у Србији. На површини од 289 km² живи 9.150 становника (по попису из 2011. године) или 32 становника на 1 km². По густини насељености Општина знатно заостаје у односу на регионални и републички просек.

Структуру становништва према старости чини: до 19 година-1524 становника (17% укупног становништва); од 20 до 39 година-1765 становника (19% укупног становништва); од 40 до 59 година-2415 становника (26% укупног становништва), од 60 до 79 година -2793 становника (31% укупног становништва); преко 80 година - 653 становника (7% укупног становништва). Просечна старост у општини Ражањ је 49 година, а стопа природног прираштаја -19 промила°/ ° ° .

2.1.4. Природна богатства

Од расположивих природних ресурса највећи развојни значај има пољопривредно земљиште, шуме и неметаличне сировине.

Пољопривредно земљиште представља 17.356,8 ha (60.1%), од укупне површине територије општине Ражањ. Најзначајнија земљишта су гајњаче и алувијална земљишта у долини Ражањске реке и Јужне Мораве. То су висококвалитетна земљишта која представљају базу пољопривредне производње. Осим коришћења у пољопривредној производњи, алувијална земљишта су од великог значаја за саобраћај и водопривредну инфраструктуру.

Травне површине обухватају 21% пољопривредних површина што је добра подлога за развој сточарства. У наредном периоду треба тежити повећању сточног фонда и побољшању његовог квалитета.

У досадашњем периоду овај примарни ресурс није у задовољавајућем степену валоризован. Доминантан уситњени индивидуални сектор није у довољној мери био тржишно оријентисан.

Шуме и шумско земљиште чине 34% укупне територије општине Ражањ. У структури шума највећи део чине састојине лишћара и то: храст китњак, бели граб и буква а присутни су у знатном обиму цер, бели и црни јасен, липа, јова, бела врба, ива и багрем. Од најзаступљенијих четинара су јела, смрча и бор.

Значај овог ресурса увећан је богатством пратећих шумских плодова: вргањ, лисичарка, шипурак, купина, лековито биље као и разноврсном и бројном дивљачи. У непосредној близини општинског центра постоји налазиште бентонитске глине за израду опекарских производа које је годинама било у експлоатацији.

На територији општине нису вршена детаљна истраживања минералних сировина са аспекта билансирања резерви али су делимичним истражним радовима идентификоване следеће минералне сировине: кварцни песак у пределу Послонских планина, графит у пределу Горунов поток према селу Витошевцу и руде антимона и бакра у пределу Крћеве реке.

2.1.5. Путна мрежа

Кроз општину Ражањ пролази најзначајнија друмска комуникација на подручју Републике, међународни пут високог ранга Е-75 (Будимпешта-Београд-Ниш-Скопље), Коридор 10. Најближи нишки аеродром налази се на око 50 km од подручја општине Ражањ. Укључујући и ауто пут, укупна дужина путева је 116 km од чега Општина

располаже са око 100 km путева са савременим коловозом.

Веза општине Ражањ са непосредним окружењем остварује се и преко 38 km регионалних путева: **Државни пут I А реда број 1.** Државна граница са Мађарском(гранични прелаз Хоргош) – Нови Сад – Београд – Ниш – државна граница са Македонијом(гранични прелаз Прешево) (по старој категоризацији државни пут државни пут I реда број 1-аутопут Е-75

Државни пут II А реда број 158 Мала Крсна – Марковац – Ћуприја – Ражањ – Делиград – Алексинац – Ниш – Дољевац – Лесковац – Предејане – Владичин Хан – Врање – Прешево. (по старој категоризацији државни пут II реда број 214)

Државни пут II А реда број 215 Крушевац Ђунис Делиград. (по старој категоризацији државни пут II реда број 221)

Државни пут II Б реда број 420 - (по старој категоризацији Државни пут II реда број 121а)

На територији општине Ражањ постоје локални путеви у укупној дужини од 77,76 km од тога 70,80km је под савременим коловозом и 6,96 km са земљаним коловозом.

Савремени коловозни застор на локалном путу заступљен је са 91,05 % од укупне површине, али је исти изузетно оштећен што заступљеност знатно умањује.

Сви регионални путеви су урађени од битуминизираниог носећег слоја 1959. године и од тада су вршене интервенције само на одржавању (попуњавању ударних рупа), 2018. Године извршено је комплетно пресвлачење пута асфалтбетоном Нови Брачин-Ражањ као и деоница пута Нови Брачин-Подгорац.

На регионалном путу Грабово-Јошаница је са земљаним коловозом у дужини од 9 км. Учешће Републике у изградњи овог пута помогло би развоју туризма Општине, имајући у виду да је суседна општина Соко Бања туристичко место.

2.1.6. Железнички саобраћај

Становницима општине Ражањ доступан је и железнички саобраћај. Веза између железничког и друмског транспорта на подручју Општине остварује се преко железничке станице у Браљини, која је од насеља Ражањ удаљена око 15 km. Југозападну границу Општине тангира једноколосечна железничка пруга која се простире у дужини око 6 км, са железничком станицом у селу Браљина, стајалиштем у селу Церово са дужином пруге око 3 km.

Железнички саобраћај на подручју Општине, представља међународна магистрална пруга Београд-Младеновац-Ниш-Прешево-државна граница, као део коридора 10.

У складу са пословном политиком, ЖТП Београд задржава коридор укинуте пруге узаног колосека Параћин-Зајечар која пролази кроз планински предео села Скорице.

2.1.7. Водоснабдевање

ЈКП „Комуналац“ је одговорно за рад и одржавање водовода, канализационог система и комуналних објеката у Општини. Оснивач ЈКП „Комуналац“ је Општина и има 17 запослених.

Град Ражањ и сеоска насеља Варош, Шетка и Чубура се снабдевају пијаћом водом са главног изворишта из алувијала Јовановачке реке у Новом Брачину системом бунара капацитета 15 l/s. Дужина водоводне мреже износи 18 km. Укупна дужина главних довода износи 12,5 km. Главно извориште се састоји од једног цевасто бушеног бунара, изграђеног 1979. године, дубине 10 m, и два копана бунара, изграђених 1994. године, дубине 5-6 m, капацитета једног бунара 5 l/s. Удаљеност главног изворишта од града је

10 km. Из бунара се црпи 15 l/s воде помоћу пумпи. Пумпама из бунара вода се потискује у резервоар од 60 м³ у селу Шетка, а одатле новом пумпом за насеља Варош, Шетка и Чубура кроз цевовод од пластичних цеви О 200 до резервоара од 120 м³ из кога се вода гравитацијом дели овим насељима. Покривеност града и села Варош и Шетка водоводном мрежом је 98%. Од укупног броја становника на територији Општине (9.150) са градског водовода снабдева се 2.310 становника или 25,24%. Од укупног броја домаћинстава (3.614) на територији Општине градским водоводом 54,06% (1.954) домаћинстава се снабдева водом за пиће, остали број домаћинстава снабдева се пијаћом водом са 23 водовода у власништву Месних заједница-групе грађана, групе од 2 и више домаћинстава или индивидуално из сопствених бунара. Процењена норма потрошње воде је 250 l/ст/дан. Садашње потребе града за пијаћом водом износе 2,5-3 l/s. Укупна годишња потрошња воде износи око 70.000 м³.

Издашност ових бунара временом опада, а резервоари немају одговарајућу запремину да изравнају неравномерности између дотицаја и потрошње пијаће воде. Квалитет воде одговара Правилнику о хигијенској исправности воде за пиће. Пречишћавање воде се врши хлорисањем и оно је аутоматизовано.

Рађена је реконструкција водоводне мреже: примарна и секундарна у Ражњу. Примарна водоводна мрежа рађена је од Новог Брачина до Шетке а секундарна је рађена у две фазе. Прва фаза је урађена делимично, а друга фаза се односи на замену цеви од азбеста. Разделна мрежа у насељу Ражањ састоји се од цеви пречника О 60, О 80, О 100 и О 200, укупне дужине 21 km на коју су прикључене зграде као и две јавне чесме.

У току 1992. године замењена је секундарна мрежа у селу Шетка око 250 m, у правцу од црпне станице према селу Шетка цевима О 110 од полиетилена, где је дошло до знатног смањења растурања пијаће воде. ЈКП „Комуналац“ је у току 2012. године испоручило 77.496 м³ воде физичким и правним лицима. Испоручена вода је контролисана од стране Завода за заштиту здравља Крушевац и по налогу санитарне инспекције од стране Института за заштиту здравља Ниш. Одрађено је 40 хемијско-бактериолошких анализа воде од којих 1/3 са изворишта и 2/3 из мреже. Све анализе су испуниле критеријуме хигијенске исправности воде.

Сеоски водоводи се напајају водом углавном преко каптираних извора са изворишта из непосредне околине који су у власништву Месних заједница-групе грађана.

Приватнисеоски водоводи постоје у Скорици, Смиловцу, Мађеру, Црном Калу, Церову и Новом Брачину. Оваквим начином водоснабдевања обухваћено је око 2000 становника. У осталим насељима снабдевање пијаћом водом се врши удруживањем 2 или више домаћинстава или индивидуално из сопствених бунара.

У 8 насељених места постоје јавне чесме и то у: Ражњу-4, Послону-1, Скорици-1, Подгорцу-1, Витошевцу-1, Новом Брачину-1 и Старом Брачину-1.

Градски водовод је у власништву ЈКП „Комуналац“ а остали водоводи на територији Општине су у власништву Месних заједница и групе грађана и постоје у 15 од 23 Месних заједница, а остала насеља се снабдевају пијаћом водом из бунара. У даљем тексту овог прегледа дате су одређене карактеристике снабдевања грађана водом по Месним заједницама-насељима.

1. Ражањ – Градски водовод Ражањ снабдева водом насељена места Ражањ, Варош, Чубуру и Шетку са укупно 1.115 (806 активних) прикључака односно 890 домаћинстава и 125 (78 активних) правних лица. Количина воде задовољава потребе али из разлога препумпавања воде и одређене техничке неисправности односно недостатка одређених постројења долази до огромног губитка воде. Тренутно су два бунара у функцији док је један ван употребе из разлога ремонтвања једне пумпе;

2. Нови Брачин – грађани Новог Брачина снабдевају се водом из сопственог водовода са прикључених 210 домаћинстава;
 3. Шетка – грађани Шетке снабдевају се водом из градског водовода са прикључених 270 домаћинстава. Количина воде задовољава потребе, тренутно је у функцији само једна пумпа друга је ван употребе;
 4. Варош – грађани Вароша снабдевају се водом из градског водовода са прикључених 100 домаћинстава;
 5. Смиловац – грађани Смиловца снабдевају се водом са водовода „Врело“ које је у власништву групе грађана са прикључених 87 домаћинстава. Остали део домаћинстава снабдева се са приватних водовода у групи од 2 и више домаћинстава;
 6. Скорица – грађани Скорице снабдевају се водом са водовода „Врело“ које је у власништву групе грађана са прикључених 107 домаћинстава, и са водовода „Паљевац“ са прикључених 90 домаћинстава, као и са приватних водовода у групи од 2 и више домаћинстава;
 7. Мађере – грађани Мађера снабдевају се водом из сопственог водовода у власништву Месне заједнице. Водом се снабдева целокупно становништво села Мађера;
 8. Мађија – грађани Мађије снабдевају се водом са једног водовода у власништву групе грађана са прикључених 22 домаћинстава;
 9. Церово – грађани Церова снабдевају се водом са једног водовода у власништву Месне заједнице;
 10. Црни Као – грађани Црног Кала снабдевају се водом са једног водовода који је у власништву Месне заједнице, где се целокупно становништво снабдева водом из истог;
 11. Витошевац – водовод у Витошевцу је у власништву Месне заједнице. Располагање водоводом је пренето на основну школу, а потрошачи воде су основна школа, пословно стамбени објект и једна јавна чесма. Остали грађани снабдевају се водом из бунара или са приватних водовода групе грађана;
 12. Подгорац – грађани Подгорца се снабдевају водом са 6 водовода у власништву групе грађана, са прикључених 65 домаћинстава. Остали грађани снабдевају се водом из бунара или са водовода у власништву од 2 и више домаћинстава;
 13. Пардик – грађани Пардика се снабдевају водом са два водовода школски и сеоски, са прикључених 63 домаћинстава. Остали грађани снабдевају се водом из бунара као и са водовода у власништву групе грађана од 2 и више домаћинстава;
 14. Грабово – грађани Грабова снабдевају се водом са једног водовода у власништву групе грађана са прикључених 45 домаћинстава. Остали грађани снабдевају се водом из бунара или са водовода у власништву групе грађана од 2 и више домаћинстава;
 15. Браљина – грађани Браљине снабдевају се водом са два водовода у власништву групе грађана, као и са водовода у власништву групе грађана од 2 и више домаћинстава.
- Водовода нема у следећим Месним заједницама: Послон, Малетина, Рујиште, Липовац, Прасковче, Претрковац и Стари Брачин.

За изградњу водоводне мреже на територији Општине постоји техничка документација. Заједничко за све водоводе на територији Општине, се огледа у томе да извори не пресушују и да количина воде задовољава потребе домаћинстава, али у летњем периоду, у зависности од времена, долази до недостатка воде за пиће и рестрикције исте из разлога што не постоји организована контрола потрошње воде (полевање баште и сл.). Водоснабдевање у општини Ражањ је један од најприоритетнијих проблема у области инфраструктуре. У циљу трајног решења питања водоснабдевања града и сеоских насеља Општине, урађен је пројекат за изградњу регионалног водовода са акумулације „Бован“, за општине Алексинач, Ражањ, Соко бања и Параћин. Систем који

ће обезбедити воду за наведена насеља је регионалног карактера, са магистралним цевоводом везаним са постројењем за прераду воде „Бресје“ и великим бројем хидротехничких објеката (црпне станице, резервоари, прекидне коморе). Тренутни капацитет постројења за прераду воде „Бресје“ износи 300 l/s, са могућношћу проширења капацитета за прераду воде од 600 l/s.

Пројекат захтева велика финансијска средства и његова реализација је почела 1996. године. Изграђен је део магистралног цевовода у дужини од 1.660 метара. Од Фонда вода Србије добијене су цеви за магистрални цевовод у дужини од око 10 km. Дужина магистралног цевовода је 39 km од постројења „Бресје“ до резервоара „Плана“ на територији општине Параћин. Динамика градње, због недостатка финансијских средстава заостаје у односу на планирану динамику.

2.1.8. Канализациона мрежа

Канализациону мрежу има само седиште Општине, у неким деловима централног градског подручја, али је она недовољног капацитета. Отпадне воде се прикупљају кроз централни канализациони систем под надзором ЈКП „Комуналац“. Канализациона мрежа је изграђена 1978. године. Дужина главног колекторског вода је 2.014 метара, са 369 прикључака и 10 уличних сливника. Главном улицом иде главни колекторски вод пречника ДН 200 (димензија номинална О) у дужини цевовода од 1.500 м и колекторски вод пречника ДН 300 у дужини цевовода од 514 м, и дужине прикључка 13 м, где се налази и чвор за канал у улици Новоражањској. Канализациона мрежа полази од фабрике „14. Октобар“ и пролази поред школе, центра града и даље преко моста на Ражањској реци до улива у исту реку где се испуштају отпадне воде кроз један испуст. Главни колектор је од бетонских армираних цеви са наглавком и спојном гумом, док се прикључна цев ДН200 ради од ПВЦ цеви са спојном гумом. Примарни цевовод је постављен 1986. године.

Дужина примарне и секундарне канализационе мреже је 7.426 км. Примарна и секундарна канализациона мрежа постоји само у Ражњу. Примарном мрежом је покривено преко 95% територије насеља а на мрежу је прикључено око 90% насељених домаћинстава. Пројектовани проток је 15 l/st/dan. Шахтови су од монтажних прстенова ДН 1000 и висине 50 cm монтирани на бетонском дну. Завршни део је такође монтажни бетонски елемент са асиметричним попречним пресеком. На вертикалној страни бетонског шахта уграђене су пењалице ДН 1212 или од бетонског гвожђа О 20 заштићених од корозије. Делимично је индустрија прикључена на канализациону мрежу. Сва отпадна вода се испушта без било каквог третмана. Укупна произведена количина отпадних вода се процењује на 948 тз дневно. Око 20% отпадних вода се инфилтрира у осетљиво (алувиал или карст) тло.

Један део фекалних вода евакуише се са подземним водама и загађују их.

Постојећи колектор је оштећен на више места, па се при обилнијим падавинама јавља доток кишне воде, долази до успона и изливања фекалних вода на улице Ражња. Не постоје објекти за механичко и биолошко пречишћавање отпадних вода пре испуштања у канализациону мрежу. Не постоји ни једна црпна станица која потискује у канализацију. Постоји Генерални пројекат за прикупљање, одвођење и пречишћавање отпадних вода на територији општине Ражањ који предвиђа изградњу 14 постројења за по једну месну заједницу и четири постројења за две или више месних заједница. Највећи проблем је то што ни једна сеоска месна заједница нема изграђену канализациону мрежу, што представља један од највећих проблема у загађењу животне средине на територији општине.

2.1.9. Комунални објекти

Нови објекат зелене пијаце пуштен је у рад јануара 2006. године који је омогућио знатно боље услове за продају пољопривредних производа. Постоји пратећи пословни простор за продају млечних и других производа. Површина зелене пијаце је 120 m². Цена и наплата комуналних услуга на зеленој пијаци се врши на основу закупа тезги.

Сточна пијаца се налази на излазу из града, на путу према селу Липовцу, површине 60 ари. Цена и наплата комуналних услуга на сточној пијаци се врши појединачно по грлу. Проблем гробља је неиспарцелисаност и попуњеност. Гробља су категорисана и њиме управља ЈКП „Комуналац“. Постоји могућност за проширење гробља, обезбеђена је парцела али није решен правно-имовински однос.

Постојећа депонија смећа за насеље Ражањ, налази се на удаљености од 2 km према насељу Липовац, која не одговара стандардима.

2.1.10. Телекомуникације

У хијерархији Телеком-а, чворна централа Ражањ има ранг чворног подручја у оквиру Радне јединице Крушевац (мрежна група 037).

У току 2005-те године након извршене реорганизације у Телеком-у настале су 4 основне регије где је чворна централа Ражањ припала регији „Центар“ са седиштем у Крушевцу. Извршна јединица Крушевац је подељена на 6 регионална комутациона чвора: Ћићевац, Варварин, Ражањ, Брус, Александровац и Трстеник.

1997-е године кренуо је развој стационарне телефоније. Одрађена је телефонизација у следећим сеоским насељима: 1997. год.- Послон и Чубура; 1999. год. - Нови Брачин, Стари Брачин, Претрковац, Пардик и Шетка; 2005. год. - Мађере. На територији општине Ражањ извршена је замена аналогних дигиталним централама, 1999. године у Ражњу и 2005. године у Витошевцу.

1997-е године активиран је удаљен степен ЧЦ Ражањ са новом приступном мрежом која напаја села Послон и Чубура.

1999-е године изграђена је нова приступна мрежа ИС Нови Брачин која напаја сеоска насеља Нови Брачин, Стари Брачин и Претрковац, као и нове приступне мреже ИС Пардик и ИС Шетка које напајају села Пардик и Шетку.

2005-е године активиран је удаљен степен ЧЦ Ражањ са новом приступном мрежом која напаја село Мађере.

На територији Општине, од 23 насељена места, телефонску мрежу поседује 15 насеља са 2.985 претплатника. Телефонске централе налазе се у 6 насељених места.

Постоји једна чворна централа у Ражњу, две крајње централе у Скорици и Витошевцу и три истурена степена у Новом Брачину, Шетки и Пардику. Капацитет централа: Ражањ-1248; Нови Брачин-512; Пардик- 200; Скорица-400; Витошевац-384; Шетка-200.

Укупан број претплатника по местима: Ражањ-598; Варош-103; Мађере-139; Послон-91; Чубура-49; Липовац-74; Витошевац-236; Подгорац-115; Смиловац-235; Скорица-206; Претрковац-96; Нови Брачин-191; Стари Брачин-89; Пардик-105; Шетка-152.

На територији општине Ражањ постављене су ваздушне мреже у насељима Ражањ, Варош, Липовац, Витошевац, Подгорац, Смиловац, Скорица, као и подземне мреже у селима Мађере, Послон, Чубура, Претрковац, Нови Брачин, Стари Брачин, Пардик, Шетка. Дужина кабловске мреже је 41.390 м.

У неким насељима постоје корисници CDMA система бежичне телефоније:

Браљина-94; Мађија-34; Церово-21; Рујиште-115; Црни Као-102; Прасковче-87; Малетина-53.

Приступна мрежа је изграђена полагањем ТТ каблова, 50% су оловни каблови са папирном изолацијом, а 50% каблови са ПВЦ изолацијом. Просечан век приступне мреже је око 20 година.

Кабловска ТТ канализација постоји само у Ражњу у дужини од 900 м. Пролази Међународни оптички кабл и локални оптички кабл Брачин-Витошевац и Шетка-Пардик. Од Витошевца до Скорице је НФ симетрични кабл.

По густини ТТ комуникација стање у Општини је повољније у односу на ранији период. Уградњом нове чворне централе у Ражњу створени су предуслови за активнију политику телефонизације. Општина Ражањ располаже са 24,09 телефонских апарата на 100 становника. Од укупно 2.739 телефонских апарата у употреби, у седишту Општине прикључено је 24% а остали опслужују сеоска насеља. Главни проблем у области ПТТ инфраструктуре представља мали капацитет система преноса на релацији чворна централа Ражањ – главна централа Крушевац, који отежава комуницирање Општине са окружењем.

У општини Ражањ постоје 3 поште: Ражањ-37215; Витошевац-37213; Нови Брачин-37216 као и шалтерска пошта у Скорици и Смиловцу.

На територије Србије постоје 3 мобилна оператера (Телеком Србија са мрежама 064 и 065, Теленор са мрежама 062 и 063 и ВИП Мобил са мрежама 060 и 061).

2.1.11.Електроенергетика

На територији општине Ражањ са електроенергетским објектима располаже ОДС „ЕПС Дистрибуција“ Крушевац, а одржава их ЈП ЕПС пословница Ражањ, сем насеља Прасковче које је у надлежности Електродистрибуције Алексинац. Укупно има 3,775 купаца категорије домаћинства и 445 вирманских купаца.

Конзум општине Ражањ напаја се из ТС 35/10 kV Ражањ, снаге 2x8 MVA. Сада је уграђен један трансформатор, али постоји могућност уградње још једног трансформатора. Тренутно оптерећење је око 40 %, тако да инсталисани трансформатор задовољава потребе купаца и даје могућност повећања оптерећења за дужи временски период.

Напајање конзума општине Ражањ односно ТС 35/10 kV Ражањ се врши преко примарног далековода 35 kV Лучина – Ражањ. Користи се и могућност резервног напајања далеководом 35 kV Појате – Ражањ, из правца Параћина, али тада није могуће напајати већа оптерећења од постојећег. Ово резервно напајање обезбеђује бољу погонску стабилност, јер се у случају квара примарног далековода 35 kV Лучина- Ражањ, обезбеђује напајање купаца резервним далеководом, уз краткотрајан прекид.

Из ТС 35/10 kV Ражањ, купци се напајају водовима са следећих 10 kV извода: Ражањ, Брачин, Витошевац, Црни Као, Браљина, 14. октобар и Циглана.

- На 10 kV изводу „Ражањ“, који је изведен кабловски и дугачак око 3,3 км напаја се 9 трафостаница у Ражњу. Битно је напоменути да да у случају квара на далеководу 10 kV извода „Црни Као“, могуће је

извршити

пренапајање (до ражањског гробља), са извода 10 kV „Ражањ“. И обрнуто.

- Са 10 kV извода „Брачин“, дужине 23,3 км напаја се 17 трафостаница у насељима: Ражањ (насеље китица и наплатна рампа), Нови Брачин, Стари Брачин, Претрковац, Смиловац и Скорица. Као и насеље Плочник у општини Ћићевац.
- Са 10 kV извода „Витошевац“, дужине 17,2 км напаја се 16 трафостаница у насељима: Варош, Шетка, Витошевац, Подгорац, Пардик и Грабово.
- Са 10 kV извода „Црни Као“, дужине 14,6 км напаја се 12 трафостаница у насељима: Ражањ, Чубура, Послон, Липовац, Рујиште и Црни Као. Као и ТС бензинске пумпе ОМВ, на аутопуту.
- Са 10 kV извода „Браљина“, дужине 21,2 км напаја се 10 трафостаница у насељима: Мађере, Маћија, Браљина, Церово и Малетина. Као и купце општине Ћићевац у Расинској Браљини, Мојсињу и Стеванцу. Са овог далековода се напајају и две трфо станице Железнице Србије.

Овде је битно напоменути да приликом квара на деоници далековода од Ражња до Мађера или Маћије, постоји могућност пренапајања од стране Ћићевца, преко 10 kV далековода Лучина – Маћија.

- Кабловски 10 kV вод „14. октобар“ напаја ТС 10/0,4 kV 14. октобар, у власништву предузећа „Savacoop“.
- Извод 10 kV „Циглана“, дужине 1.8 км, је био индустријски вод и напајао је ТС-е 10/0,4 kV „Стовариште“ и „Циглана“, а сада и ТС 10/0,4 kV „Варош 2“. ТС 10/0,4 kV „Варош 2“, је предвиђена да напаја део купаца у селу Варош и мањи део купаца у Ражњу.

Средином фебруара 2021. године пуштен је у погон 10 kV кабловски вод, који ће вршити прстенасто напајање далековода 10 kV „Брачин“ и 10 kV „Витоше- вац“. Ово прстенасто напајање ће скраћивати време прекида, приликом кварова, у насељима у северном делу општине обезбедити квалитетније снабревање трафостаница за водоснабдевање Ражња.

Табеларни приказ броја купаца електричне енергије и дужине нисконапонских мрежа по насељеним местима у општини Ражањ

Место	Укупан број купаца	Дужина нисконапонске мреже (км)
Ражањ	533	12,4
Подгорац	171	6,0
Варош	126	6,6
Шетка	191	9,7
Нови Брачин	224	13,0
Смиловац	304	9,1
Рујиште	142	7,0
Претрковац	117	7,4

Мађере	171	6,0
Пардик	119	5,4
Послон	119	4,3
Скорица	330	7,5
Црни Као	141	4,8
Чубура	57	3,1
Стари Брачин	99	5,6
Грабово	67	2,6
Липовац	82	3,8
Витошевац	430	13,2
Церово	50	1,6
Маћија	51	3,1
Малетина	66	2,1
Браљина	185	6,3

Табеларни приказ електрификације насеља општине Ражањ

Насеље	Година електрификације
Ражањ	1958.
Браљина	1964.
Грабово	1962.
Липовац	1958.
Мађере	1964.
Малетина	1961.
Маћија	1964.
Нови Брачин	1961.
Пардик	1961.
Подгорац	1961.
Послон	1958.
Претрковац	1960.
Рујиште	1958.
Церово	1964.
Црни Као	1958.
Чубура	1958.
Варош	1958.
Витошевац	1960.
Скорица	1960.
Смиловац	1960.
Стари Брачин	1960.
Шетка	1961.

У циљу квалитетнијег снабдевања купаца, извршена је пријава радова за изградњу још једне трафостанице ТС 10/0,4 kV Смиловац 4, која ће знатно побољшати напонске прилике у Смиловцу.

Са овом новом инвестицијом, побољшаће се и овако задовољавајући електро-

енергетски капацитети, а даје се могућност и за повећање потрошње.

2.1.12. Гасификација

На подручју општине Ражањ пролази магистрални гасовод МГ-09, деоница Појате-Ниш у укупној дужини 11.621,20 km. Гасовод пролази кроз 4 катастарске општине: КО Мађере, Ражањ, Чубура и Послон. На подручју КО Чубура налази се главна мерно регулациона станица (ГМРС) капацитета до 5.000 m³ (кубика).

Урађен је и полиетиленски гасовод за град Ражањ као и секундарна мрежа за веће потрошаче као што су: Суд, општина, циглана као и за домаћинства у дужини од 4,5 km.

2.2. Локална самоуправа

Општина Ражањ је дефинисана као основна територијална јединица у којој се спроводи локална самоуправа.

Органи Општине су: Председник општине, Скупштина општине, Општинско веће и Општинска управа.

У оквиру Општинске управе као јединственог органа, ради обављања сродних послова, образују се унутрашње организационе јединице за вршење сродних послова, подељене на основне, посебне и уже организационе јединице.

Основне организационе јединице:

1. Одељење за друштвене делатности, општу управу, правне и заједничке послове које се састоји од:
 - Одсека за општу управу,
 - Одсека за друштвене делатности
 - Одсека за имовинско правне послове
 - Одсека за планирање, урбанизам, изградњу и озакоњење
 - Одсека за инспекцијске послове.
2. Одељење за привреду и финансије које се састоји од:
 - Послова за инвестиције и плаћања,
 - Послова буџета,
 - Канцеларије за локални економски развој,
 - Канцеларије за развој малих и средњих предузећа,
 - Канцеларије за младе.

Посебне организационе јединице су:

1. Служба за утврђивање, наплату и контролу јавних прихода;
2. Служба за јавне набавке;
3. Служба за скупштинске послове;
4. Кабинет председника општине

За извршење одређених послова из надлежности Општине, као и поверених послова државне управе и стварање услова да се ти послови обављају ефикасније и ближе месту становања и рада грађана на територији Општине Ражањ, у оквиру Одељења за друштвене делатности општу управу, правне и заједничке послове образују се Матична подручја и то:

1. Матично подручје Ражањ;
2. Матично подручје Витошевац;
3. Матично подручје Нови Брачин;

4. Матично подручје Прасковче и

5. Матично подручје Скорица

Општина Ражањ је оснивач и финансира рад наведених установа:

- Туристичка организација Општине Ражањ,
- Дом културе Ражањ
- Предшколска установа „Лептирићи“ Ражањ

Општина Ражањ је оснивач следећих јавних предузећа:

- Јавно предузеће „Комуналац“ Ражањ
- Јавно предузеће „Путеви Ражањ“ Ражањ,

2.3. Буџет Општине Ражањ

Остварени приходи и примања у буџету општине Ражањ у 2019.години износили су 289.077.000 динара, што је за 32.792.000 динара више него у 2014.години, када су приходи буџета остварени на нивоу од 256.285.000 динара, а опет мањи у односу на 2018.годину када је остварено 299.488.000 динара. Осцилације у приходима јављају се због донација и наменских трансфера виших нивоа власти који се мењају зависно од одобрених средстава по конкурсима и одобреним пројектима финансираним средствима страних донатора.

Уколико посматрамо изворне приходе буџета општине Ражањ, можемо да констатујемо да су у 2019.години, када је остварено 31.425.000 динара, већи за 1,751 милион динара у односу на 2014.годину (остварење 29.674.000 динара).

Ненаменски трансфери који се преносе од стране Републике Србије и опредељени су Законом о буџету Р. Србије, нису се мењали задњих неколико година и износе 184.009.344 динара.

Степен самофинансирања општине Ражањ је на веома ниском нивоу, тј. општина Ражањ нема довољну финансијски самосталност, на шта указује и структура прихода буџета, обзиром да ненаменски трансфери од централне власти чине око 70% прихода буџета и мање више варирају по годинама.

То указује на чињеницу да ће општина Ражањ у наредном периоду, циљеве предвиђене планом развоја постизати финансирањем из средстава Републике, међународних организација и других донатора и претприступним фондовима

Према подацима из Завршног рачуна буџета општине Ражањ за последњу, 2019.годину можемо да дамо преглед расхода и издатака према програмској структури буџета:

Укупно извршени текући расходи и издаци према програмској класификацији у 2019.години износе у динарима:

Укупно извршени текући расходи и издаци према програмској класификацији у 2019.години износе у динарима:

Шифра		Назив програма/ПА/пројекта	Средства по буџету	Остварење	% остварења
Програм	Програмска акт./пројекат				
1101		Програм 1. Урбанизам и просторно планирање	13.955.000	7.868.000	56,38
	1101-0001	Просторно и урбанистичко планирање	2.125.000	1.559.000	73,36
	1101-0003	Уређивање грађевинског земљишта	11.830.000	6.309.000	53,33
	1101-0004	Стамбена подршка			
1102		Програм 2. Комунална делатност	67.380.000	56.554.000	83,93
	1102-0001	Управљање-одржавање јавног осветљења	42.000.000	34.651.000	82,50
	1102-0003	Одржавање чистоће на површинама јавне намене	5.880.000	5.853.000	99,54
	1102-0008	Управљање снабдевањем водом за пиће	19.500.000	16.050.000	82,31
1501		Програм 3. Локални економски развој	1.595.000	1.535.000	96,24
	1501-П1	Унапређ. и стварање пословних и економ. шанси за наступајућу еру-Успешне	1.595.000	1.535.000	96,24
1502		Програм 4. Развој туризма	3.400.000	3.101.000	91,21
	1502-0001	Управљање развојем туризма	3.400.000	3.101.000	91,21
0101		Програм 5. Развој пољопривреде	6.300.000	4.874.000	77,37
	0101-0001	Подршка за спровођење пољпр.политике у локалној заједници	6.300.000	4.874.000	77,37
0401		Програм 6. Заштита животне средине	5.460.000	2.278.000	41,72
	0401-0001	Управљање заштитом ж. сред. и прир. вред.	2.360.000	1.557.000	65,97
	0401-0003	Заштита природе	2.200.000	721.000	32,77
	0401-0004	Управљање отпадним водма	600.000	0	0,00
	0401-0005	Управљање комуналним отпадом	300.000	0	0,00
0701		Програм 7. Организација саобраћаја и саобраћајна инфраструктура	49.800.000	45.375.000	91,11

	0701-0002	Одржавање саобраћајне инфраструктуре	49.800.000	45.375.000	91,11
2001		Програм 8. Предшколско васпитање	39.744.000	35.827.000	90,14
	2001-0001	Функционисање предшколских установа	29.234.000	25.953.000	88,78
	2001-П1	Суфинансирање мера популационе политике ЈЛС	10.510.000	9.874.000	93,95
2002		Програм 9. Основно образовање	39.185.000	32.781.000	83,66
	2002-0001	Функционисање основних школа	39.185.000	32.781.000	83,66
0901		Програм 11. Социјална и дечја заштита	24.882.000	23.198.000	93,23
	0901-0001	Социјалне помоћи	9.340.000	8.541.000	91,45
	0901-0003	Дневне услуге у заједници	5.700.000	5.700.000	100,00
	0901-0005	Активности Црвеног крста	970.000	845.000	87,11
	0901-0006	Подршка деци и породицама са децом	2.200.000	1.793.000	81,50
	0901-П1	Унапређење социјалне заштите у општини Ражањ	6.355.000	6.054.000	95,26
	0901-П2	Подршка развоју инов.приступа за соц.укључивање-Јаке жене	317.000	265.000	83,60
1801		Програм 12. Примарна здравствена заштита	14.865.000	14.268.000	95,98
	1801-0001	Функционисање установа пр. здрав. заштите	14.865.000	14.268.000	95,98
1201		Програм 13. Развој културе	13.095.000	10.520.000	80,34
	1201-0001	Функционисање локалних установа културе	9.595.000	7.082.000	73,81
	1201-0003	Унапређење система очувања и престављања културно историјских вредности	3.500.000	3.438.000	98,23
1301		Програм 14. Развој спорта и омладине	6.435.000	6.373.000	99,04
	1301-0001	Подршка лок. сп. организацијама, удружењима и савезима	6.000.000	5.998.000	99,97
	1301-0005	Спровођење омладинске политике	435.000	375.000	86,21
0602		Програм 15. Локална самоуправа	84.521.000	68.712.000	81,30
	0602-0001	Функционисање локалне самоуп. и гр. општина	74.135.000	63.172.000	85,21
	0602-0002	Месне заједнице	7.840.000	5.540.000	70,66
	0602-0009	Текућа буџетска резерва	1.546.000	0	0,00

	0602-0010	Стална буџетска резерва	1.000.000	0	0,00
2101		Програм 16. Политички систем локалне власти	9.754.000	8.236.000	84,44
	2101-0001	Функционисање скупштине	4.766.000	4.295.000	90,12
	2101-0002	Функционисање извршних органа	4.988.000	3.941.000	79,01
		УКУПНИ ПРОГРАМСКИ ЈАВНИ РАСХОДИ	380.371.000	321.500.000	84,52

Код израде Одлуке о буџету спроводи се јавна расправа. Нацрт документа објављује се на сајту, позивају се заинтересоване стране да дају предлоге, сугестије и мишљења, након чега Општинско веће разматра и усваја предлог Одлуке о буџету који се даље шаље Скупштини општине Ражањ на усвајање. Како би буџет био ближи грађанима израђује се и „Грађански водич кроз нацрт одлуке о буџету“ а након усвајања и „Грађански водич кроз Одлуку о буџету“

2.3.1.SWOT анализа

Снаге • Довољна техничка опремљеност • Транспарентност у раду- дата је могућност учешћа становништва и удружења грађана у давању предлога и сл. • Корисници буџетских средстава достављају своје предлоге финансијских планова благовремено • Сталне едукације	Слабости • Недовољни кадровски капацитети • Недовољна укљученост одређених сектора и служби приликом дефинисања циљева програма и програмских активности у изради буџета • Незаинтересованост спољних фактора за учешће у креирању буџета • Неусклађеност буџета са приоритетима дефинисаним стратешким документима • Процедуре у изради планских и осталих докумената за реализацију пројеката и средстава опредељених Одлукама о буџету • Проблеми у поступку спровођења јавних набавки ограничавају могућност реализације буџетских средстава • Лоша структура буџета (више је социјалног карактера, мање развојног)
Могућности • Доношење закона и подзаконских аката о финансирању општине • Размена искуства и примери добре праксе • Доступност домаћих и страних фондова	Претње • Политика државе и њен утицај на локалне буџете • Висока стопа финансијске зависности (недовољна финансијска самосталност) • Сложеност документације за конкурисање код фондова

2.4.Здравство

Здравствену заштиту становништва на територи општине Ражањ организује и спроводи Дом здравља "Др Милорад Михајловић" у Ражњу који у свом саставу има матични објект у Ражњу (1898м2), четири амбуланте (у насељима Скорица, Смиловац, Нови Брачин и Браљина) и једну здравствену станицу у Витошеву. Обезбеђује здравствену заштиту за 9150 становника општине Ражањ, која се простире на територији од 289 км2. Здравствена станица у Витошеву поред садржаја намењених одраслом становништву, једном недељно организује рад педијатра односно пружа садржаје намењене деци предшколског и школског узраста, два пута недељно организује рад стоматолога и једном недељно рад лабораторијске дијагностике.

Треба напоменути да Дом здравља пружа здравствену заштиту и становништву рубних насеља суседних општина, пре свега општине Алексинац.

У оквиру делатности Дом здравља организоване су следеће организационе јединице – службе:

- Служба опште медицине,
- Служба за здравствену заштиту жена и деце,
- Служба за лабораторијску, радиолошку и ултразвучну дијагностику и специјалистичко- консултативне прегледе,
- Служба стоматолошке здравствене заштите и
- Служба за правне, економско-финансијске, техничке и друге сличне послове

Дом здравља "Др Милорад Михајловић" Ражањ обезбеђује средства за обављање делатности из финансисјких средстава Републичког фонда здравственог осигурања (РФЗО), а на бази Уговора о финансирању здравствене заштите из средстава обавезног здравственог осигурања (за конкретну годину), затим из финансијских средстава локалне самоуправе на основу Закона о здравственој заштити и из сопствених прихода које здравствена установа оствари у току календарске године (буџетске године).

Треба напоменути да се финансијска средства РФЗО-а искључиво наменски користе за плате и превоз запослених, за енергенте, лекове, санитарски потрошни материјал и за материјале трошкове. Средства локалне самоуправе се у складу са претходно наведеним одредбама закона користе за финансирање кадра до и преко норматива, за набавку основних средстава (гађевински радови, медицинска и остала опрема), за текуће поправке и одржавање зграда и др. Сопствени приходи који су иначе веома оскудни, користе се едукацију и образовање запослених, набавку стручне литературе, амортизацију и др.

2.4.1.SWOT анализа

CHAGE	S (Strenghts)	СЛАБОСТИ	W (Weaknesses)
	- Стручни кадар - Унапређени просторни капацитети - Унапређени капацитети у погледу опреме (мед.опрема, возни парк и др.) - Квалитетна информацијона основа (е-картон, е-рецепт, ИЗИС....) - Добра организација послова и тимски рад - Доступност здравствене заштите пацијентима (мрежа амбуланти, рад на терену) - Добра сарадња и подршка локалне самоуправе и установа на локалном нивоу - Добра сарадња са институцијама и установама у систему здрав.заштите		- Неповољна старосна структура кадра - Недовољно добра међусекторска сарадња и комуникација међу запосленима - Страх од промена - Недовољно развијен превентивни и здравствено васпитни рад - Недостатак акредитованих радова за КМЕ од стране запослених
МОГУЋНОСТИ	O (Opportunities)	ПРЕТЊЕ	T (Threats)
	- Организовање службе хитне медицинске помоћи - Организовање службе за кућно лечење - Децентрализација и нормирање кадра од стране ИЗЈЗ Ниш - Интегрисање спец.консултативних услуга са другим установама (ангажовање специјалиста које немамо у установи) - Примена трендова и новина у систему здравствене заштите - Одобравање нових специјализација - Доступност домаћих и страних фондова		- Повећан обим посла - Ограничена финансијска средства - Неповољна старосна структура и смањење броја становника - Недовољно кадра за поједине послове – услуге (пулмолог, информатичар, возач и др.) - Одлазак специјалиста у друге здравствене установе - Недовољно добро организован превоз запослених и пацијената - Неповољна системска и законска регулатива - Превелик притисак и очекивања јавности - Недовољна одговорност становништва према сопственом здрављу

2.5.Социјална заштита

Социјална заштита се у својој поставци фокусира на развој модела интегралне социјалне заштите на локалном нивоу, успостављајући интегративни систем социјалне заштите, којим се обједињују активности општинске управе, социјалних, образовних, здравствених, установа, министарства унутрашњих послова, правосудних органа и других установа, сектора запошљавања као и активности цивилног сектора. Подршка примени оваквог модела интегралне социјалне заштите, довешће до неопходне веће ефикасности јер се консолидују услуге и доводи до боље испоруке, уз мобилизацију већег броја актера и инструмената. Област социјалне заштите усмерена је ка побољшању социјалног статуса грађана на личном, породичном и ширем социјалном плану

У циљу побољшања и унапређења социјалне заштите својих грађана, општина Ражањ ће

- Радити на изградњи нових инфраструктурних и организационих капацитета и на јачању капацитета људских ресурса;
- Успоставити и континуирано јачати мрежу партнерских односа између јавног, приватног и цивилног сектора за пружање квалитетних услуга социјалне заштите;
- Континуирано развијати и унапређивати услуге социјалне заштите у складу са потребама корисника, ради очувања квалитета њихових живота, отклањања или ублажавања ризика неповољних животних околности, као и ради стварања могућности за њихов самостални живот у заједници;
- Стално испитивати потребе и проблеме грађана и своје активности усмеравати у циљу задовољења њихових потреба

2.5.1.Визија

До 2028. године општина Ражањ је заједница једнаких могућности њених суграђана/ки, са изграђеним партнерствима и развијеним локалним услугама социјалне заштите, које обезбеђују пуну социјалну укљученост сваког појединца.

2.5.2 SWOT анализа

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
- Постојећи организациони капацитети и људски ресурси у релевантним институцијама - Постојање локалног удружења грађана-„Сунчев зрак“ Ражањ - Постојеће услуге социјалне заштите: помоћ у кући за стара лица и клуб за пензионере и стара лица - Постојећи едукован кадар, ентузијазам и жеља за стручним усваршавањем представника јавног и цивилног сектора - Препознат значај тимског рада и сарадње, како унутар тако и између различитих сектора. - Постојеће волонтерске мреже - Црвени крст - Постојећа искуства у стратешком планирању и управљању пројектима на локалном, националном и међународном нивоу - Регионални савет за друштвени развој фомиран од стране скупштине Регионалне развојне агенције "Југ" који чине челни људи свих локалних самоуправа са подручја Нишког управног округа - Два лиценцирана пружаоца услуге Помоћ у кући	- Постојећа организациона структура недовољно излази у сусрет реформским процесима у области социјалне заштите - непостојање запосленог/их који би били задужен/и рефератом за социјалну политику и непостојање посебног одељења/службе за друштвене делатности у Општинској управи; - Неадекватно мотивисан кадар, недостатак планског приступа у управљању људским ресурсима; - Недовољно развијена мрежа услуга социјалне заштите - Постојећи стратешки и законски оквир на локалном нивоу се не примењује на адекватан начин - Недефинисане надлежности и процедуре комуникације (протоколи) између релевантних сектора, што значајно доприноси смањеној ефикасности рада и ефективности резултата. - Непостојање јединствене базе података од значаја за праћење и планирање социјалне заштите - Мониторинг и евалуација нису успостављени као одрживи процеси од значаја за планирање - Недовољно развијен истраживачко аналитички рад - Непостојање праксе извештавања - Недовољно развијен привредни сектор - Неодрживост пројеката за успостављање услуга - Доминација буџетских издвајања за материјалну подршку над услугама социјалне

	заштите. - Капацитети пружаоца услуга нису довољно развијени - Недовољни инфраструктурни и финансијски капацитети. - Недовољно информисање и видљивост услуга и програма у заједници - Недовољно развијен партиципативни приступ у планирању социјалне заштите - Недостатак локалних медија
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
Стимулативан стратешки и законски оквир на националном нивоу Развој социјалног предузетништва Подршка међународне заједнице - приступ међународним фондовима, учење кроз прекограничну сарадњу; Финансијска подршка ресорних министарстава, посебно Министарства за рад, запошљавање, борачку и социјалну политику Наменски трансфери Успостављени капацитети на регионалном нивоу Друштвено одговорно пословање као модел сарадње са привредом. Напредне технологије у служби даљег развоја - могућност за пружање online услуга, истраживање и мониторинг	Нестабилна политичка и економска ситуација на националном нивоу. Неједнак третман социјалне заштите Неравномерна развијеност општине у економском, социјалном и еколошком смислу (рурални део) Неповољни климатски услови (општина Ражањ претежно припада планинском подручју) Недовољно развијена инфраструктура, посебно саобраћајна, комунална, информативна. Неуједначена законска регулатива Недовољно развијени механизми за децентрализацију - преноса одговорности на локални ниво, без адекватне подршке локалној самоуправи у институционалном и финансијском смислу. Негативни демографски трендови Одлив стручног кадра Пасивност омладине и недовољна сензбилисаност за волонтерски рад Пораст броја незапослених особа Политизација запошљавања Пораст броја старачких домаћинстава у руралном подручју који имају потребу за социјалном заштитом

2.6.Развој културе и информисања

Активностима из области културе у општини Ражањ бави се установа Дом културе Ражањ чији је оснивач Скупштина општине Ражањ и удружења грађана чија је основна делатност култура и уметничко стваралаштво. Организације из области културе финансирају се из буџета општине Ражањ.

Програмске задатке Дом Културе реализује кроз своје редовне активности и то:

- Библиотека делатност,
- Музичко сценска делатност и уметничко стваралаштво,
- Смотре, такмичења, колоније, изложбе,
- Аматерске и образовне активности,
- Промоције, презентације и остале активности.

Дом културе Ражањ своје програмске задатке остварује у сарадњи са општином и месним заједницама, школама, установама и удружењима из области културе.

У циљу очувања нашег културног наслеђа и обичаја током лета се одржавају манифестације: Сабор фрулаша и народног стваралаштва „Дани Саве Јеремића“, Фестивал музичко-фолклорног стваралаштва „Ја погледах преко кола“ и концерт у Ражњу у оквиру Међународног студентског фестивала фолклора у Нишу у организацији Дома културе Ражањ, КУД-а „Сава Јеремић“ и општине Ражањ.

Данас је најпознатија манифестација под називом „Дани Саве Јеремића“ која се већ 20 година почетком јула одржава у Ражњу и окупља најбоља Културно-уметничка друштва, певаче и инструменталисте народне музике.

Одржани културни догађаји током претходних пет година:

2015. година:

- Месец књиге – бесплатан упис ђака првака и организована посета библиотеци
- Представа „Покиндирана тиква“ у извођењу Алексиначког позоришта
- Општинска смотра рецитатора
- Музички концерт Гимназије из Алексинца
- Изложба књига о Милутину Миланковићу
- Продајна изложба књига издавачке куће „Лагуна“.
- Новогодишњи концерт Музичке школе Алексинац-Ражањ
- Сабор фрулаша и ликовна колонија

-Фестивал музичко-фолклорног стваралаштва

2016. година:

- Месец књиге – бесплатан упис ђака првака и организована посета библиотеци
- Представа „Капетан Џон Пиплфокс“ – Алексиначко позориште
- „Дечје игарије“ Позориште „Звонце из Ниша“
- Општинаска смотра рецитатора
- Продајна изложба књига издавачке куће „Лагуна“.
- свечаности, приредбе и представе у организацији Основне школе и вртића из Ражња
- Сабор фрулаша и ликовна колонија
- Фестивал музичко-фолклорног стваралаштва

2017. година:

- Представа „Чудне љубави“ по тексту Маје Пелевић у режији Биљане Николић, а у извођењу Алексиначког позоришта
- Представа „Сам у кући“ агенције „Арт тема“ из Београда – Јелене Стајковац
- Представа „Шаренко“ Крагујевачког позоришта
- Општинска смотра рецитатора
- Новогодишње приредбе школе и вртића
- Сабор фрулаша и ликовна колонија
- Фестивал музичко-фолклорног стваралаштва

2018. година:

- Представа „Штрумфови и мајка природа“ агенције „Арт тема“ из Београда – Јелене Стајковац,
- Представа „Циркус Колорадо“ из Ниша.
- Општинска смотра рецитатора
- Сабор фрулаша и ликовна колонија
- Фестивал музичко-фолклорног стваралаштва
- У оквиру Међународног студентског фестивала у Нишу, уз нашу организацију, одржан је и један концерт у Ражњу, где су наступали гости из Бугарске, Мексика и домаћини КУД „Сава Јеремић“

2019. година:

- Представа „Чаробна долина“ агенције „Арт тема“ из Београда – Јелене Стајковац,
- Представа „Циркус Колорадо“ из Ниша
- Дечја представа “Заљубљени витез“ Агенције МС из Ниша.
- - Општинска смотра рецитатора
- Сабор фрулаша, ликовна колонија и такмичење „Чаролије из Црепуље“
- Фестивал музичко-фолклорног стваралаштва

- У оквиру Међународног студентског фестивала у Нишу, уз нашу организацију, одржан је и један концерт у Ражњу, где су наступали гости из Русије, Северне Македоније и домаћини КУД „Сава Јеремић“

2.6.1. Библиотека

При Дому културе ради организациона јединица Библиотека.

После ревизије библиотечко-информационог материјала 2018. године утврђено је да библиотека поседује књижни фонд од 27267 библиотечке јединице (књиге и брошуре), а 16032 наслова, осим њих поседује новине и часописе из разних области као и не књижни фонд. До средине 2020. године набављено је још 690 књига, па је сада укупан број физичких јединица свих монографских публикација **27957**.

Набавка књига се врши куповином, поклоном и путем откупа Министарства културе. Књиге у библиотеци су обрађене по Правилнику за евиденцију библиотечке грађе и доступне су корисницима. Води се Азбучни каталог.

Фонд серијских публикација чине два наслова часописа и један наслов новина. Корисници Библиотеке су из свих структура становништва са целе територије општине. Статистика читаности и врста коришћене грађе, старосној и образовној структури води се на за то предвиђеном обрасцу. Највећи број корисника су ученици основне и средњих школа, студенти, радници, домаћице и пензионери.

Завичајна збирка садржи књиге, новине, часописе, фотографије и осталу не књижну грађу и сваке године се богати. 1999. година је почетак прикупљања завичајне збирке. Укупан број монографских публикација завичајне збирке је 106, 3 наслова новина и 2 наслова часописа, а 27 примерака ретке и некњижне грађе.

Библиотечка делатност - Основна делатност:

- Набавка, прикупљање, обрада, чување и заштита библиотечког материјала (књиге, брошуре, часописи, новине и остала грађа),
- Обрада књига и серијских публикација по важећим прописима,
- Позајмица библиотечког материјала,
- Израда каталога целокупног књижног фонда,
- Прикупљање и обрада завичајне грађе,
- Праћење прописа из библиотечке делатности
- Акција „Месец књиге“ (бесплатан упис ђака првака, сусрет са децом предшколске установе),
- Промоција нових издања завичајних писаца,

План за даљи и успешнији рад је повећање броја корисника библиотеке уз боље промовисање, радионице за децу, акције бесплатног уписа и још бољом

набавком књига за све узрасте и из различитих области. Такође побољшање техничке опреме за квалитетније одржавање културних догађаја

2.6.2. Аматерска удружења у култури

КУД „Сава Јеремић“ из Ражња успешно ради под тим именом од 1998. године и бави се културно-уметничким стваралаштвом и очувањем српске народне традиције и културе.

КУД наступа на бројним фестивалима и такмичењима широм земље и у иностранству, окупља око 100 чланова и свој рад организује кроз рад фолклорне и музичке секције и школе фруле.

Од 2012. године у општини Ражањ раде још два Културно-уметничка друштва.

КУД „Витошевац“ из Витошевца и **КУД „Видовдански вез“** из Смиловца који такође окупљају бројне чланове и баве се очувањем културне баштине.

Фондација „Сава Јеремић“ такође вредно ради на очувању имена и дела великог српског фрулаша из нашег краја и учествује у организацији поменутог Сабора фрулаша.

Што се тиче даљег развоја Културно-уметничких друштава општине Ражањ приоритет ће бити пре свега очување чланства и друштва као целине где млади људи могу да путују, друже се, а тиме и очувају наше изворно народно стваралаштво.

2.7. Образовање

На територији општине Ражањ мрежу школских установа чине две основне школе: "Иван Вушовић" у Ражњу и "Вук Караџић" у Витошевцу.

Основна школа "Иван Вушовић" у Ражњу спада у ред основних школа са дугом традицијом. Школа постоји и ради од 1836. године до данас и обухвата ученике из 13 месних заједница.

У последњих пет година број ученика се смањивао за око 30, док је у последњих 14 година број ученика смањен за око 200. Настава се организује у Матичној школи у Ражњу и 6 села, односно седам издвојених одељења : Липовац, Мађере, Прасковче (2), Рујиште, Црни Као и Шетка. Школу тренутно похађа 223 ученика , распоређених у 17 одељења.

Школа располаже са 9 школских зграда (зграде за извођење наставе, школска свечана сала и школска спортска сала), које у потпуности задовољавају критеријуме за образовно-васпитни рад. Опремљеност школе је такође на високом нивоу, како у материјалном тако и у техничком смислу. У свим учионицама налазе се нове ђачке клупе и ђачке столице анатомског облика, касетни ормарићи за ученике, наставничка катедра и столица, бела магнетна табла, док се у холловима школе налазе четвороседи. Опремљена је и просторија за боравак ученика путника, кабинети биологије, физике и хемије, музичке културе, српског језика, страних језика, математике, технике и технологије , као и кабинети историје и географије, дидактичким средствима који су прописани правилником о нормативима у основној школи.

Школа такође поседије и информатички кабинет са 25 радних места, док је за све наставнике, како предметне тако и разредне наставе обезбеђен лап-топ рачунар, у матичној школи и издвојеним одељењима, па и за стручну службу и управу школе. Угледна учионица је модерно опремљена, поседује и две паметне табле за потребе наставе, одржавање семинара и предавања у школи. Сва одељења, како у матичној школи тако и издвојена, имају интернет конекцију. Свечана сала школе се користи за одржавање предавања, седница, сусрете са гостима школе, приредбе, прославе,... Школска спортска сала је изграђена у периоду од 2016. до 2019. године, очекује се опремање из пројекта МПНиТР, као и пуштање у рад, како за потребе школе тако и спортских организација на територији општине Ражањ. Запослени у школи редовно прате новине у образовно-васпитном процесу, едукују се и примењују научено у савременој настави.

Школа располаже вишком простора који се може употребити у сврху отварања нове средње школе или школе вишег или високог образовања.

Основна школа " Вук Караџић " у Витошевцу постоји 156 година и школа је са дугом традицијом. Свој рад је започела 1864. године.

У последњих пет година број ученика се смањио за око 100. Настава се организује у матичној школи у Витошевцу и 7 издвојених одељења: Нови Брачин (осморазредно издвојено одељење) и 6 четвороразредних - Скорица, Смиловац, Претрковац, Пардик , Подгорац и Стари Брачин.

Школа располаже са 8 школских зграда (зграде за извођење наставе), које задовољавају критеријуме за образовно-васпитни рад. Опремљеност школе је на високом нивоу, како у матичној школи, тако и у осталим издвојеним одељењима. Све учионице у матичној школи и у издвојеном одељењу у Новом Брачину су опремљене новим столицама, ормарићима за ученике, белим таблама, компјутером и телевизором, који се користе у настави. У овим зградама постоје кабинети за информатику са по 15 радних места. Такође, постоје 2 паметне табле, које се користе у настави, за потребе одржавања семинара, презентација,...

У матичној школи и у издвојеном одељењу у Новом Брачину ради школска кухиња.

У матичној школи и у издвојеном одељењу у Новом Брачину постоје свечане сале, које се користе као трпезарије и за одржавање седница, семинара, предавања, приредби, прослава и сличних активности.

Све учионице у четвороразредним издвојеним одељењима имају беле табле, пројекторе, лап-топ рачунаре, штампаче, ормариће за ученике... Све учионице у матичној школи и у свим издвојеним одељењима имају интернет конекцију.

Школа нема фискултурну салу.

У матичној школи и у издвојеном одељењу у Новом Брачину постоје „специјализоване учионице“ у којима се изводи настава физичког и здравственог васпитања у зимском периоду.

У школским зградама у матичној школи, у издвојеном одељењу у Новом Брачину, у издвојеном одељењу у Смиловцу и у издвојеном одељењу у Скорици раде предшколске групе ПУ „Лептирићи“ Ражањ.

2.8. Спорт

Кад је спорт у општини Ражањ у питању спортским резултатима можемо да будемо задовољни али увек има простора да ти резултати буду бољи.

У нашој општини функционише десет спортских организација 6 – спортска клуба, 3 спортска удружења и Спортски савез као кровна организација. Све спортске организације се финансирају из буџета општине Ражањ а све преко одобрених годишњих програма од стране општинске комисије за спорт. И друге изворе финансирања немају осим можда по неки клуб који има неку симболичну чланарину у износу до 500 динара.

У такмичењима у којима наступају имају сасвим задовољавајуће резултате. Оно што ја видим као проблем недовољан рад са децом. Децу школског узраста окупља карате клуб „Младост“, шаховски клуб „Ражањ“, у својим акцијама младе окупљају и планинско удружење „Варница 2012“ а ССОР у свом годишњем програму има предвиђене спортске секције у којима се окупљају деца школског узраста али за сад ради само фудбалска секција.

Кад је спортска инфраструктура у питању и ту је ситуација задовољавајућа јер су до сад у свим селима у нашој општини реновиран спортски терени и дечија игралишта. На жалост она се не користе довољно. У Ражњу је изграђен модеран спортски терен за рукомет и мали фудба. А на том терену је инсталиран и један кош како би могао да се игра баскет. У ОШ „Иван Вуковић“ у Ражњу школска спортска сала би ускоро требало да буде у функцији, што такође даје могућност да се повећају и поправе неке спортске активности пре свега активности деце и младих.

Оно што недостаје је још један терен за кошарку и одбојку, теретана на отвореном као и реконструкција и реновирање управне зграде (свлачионице) ФК „Буковик“. Ова зграда је на доброј локацији али потребна јој је адаптација како би у њеном горњем делу била смештена теретана затвореног типа. Постојећа теретана је због вируса ковид 19 измештена у „Дому културе“ а зграда у којој су биле инсталиране те справе је сад ковид амбуланта. Сматрам да би у згради ФК „Буковик“ у горњем делу-спрату ова теретана имала већу функцију самим тим би се више и користила и од стране других клубова и од стране грађана. Није чудно што је све ово везано баш за Ражањ јер од десет спортских организација девет је регистровано у Ражњу. Потребно је и реновирање и опремање спортског терена који се налази у дворишту ОШ „Вук Караџић“ у Витошеву.

Велики проблем је долазак деце на спортске активности у поподневним часовима због лоших аутобуских веза. Тачније у поподневним часовима нема аутобуског превоза између Ражња и околних села.

Оно што је такође велики проблем је и то што Спортски савез општине Ражањ нема ни једно ангажовано лице. Тако да функционише на неком минимуму. Постоји потреба за ангажовањем и за спортске активности и за административне послове. Савез има повремена ангажовања али углавном

спортских стручњака – тренера. Уз ангажовање радника савез би био функционалнији и оперативнији тако да би и клубови имали већу подршку али исто тако би се и више пратио њихов рад и функционисање. Имали би могућност и за организовање више спортских догађаја на локалу. Финансирање запосленог било би из буџета ССОР предвиђено годишњим планом. За ангажовање је потребна помоћ локалне самоуправе и одређених служби како би се то све реализовало уз поштовање Закона и прописа

2.9. ПРЕДШКОЛСКО ОБРАЗОВАЊЕ

Предшколска установа „Лептирићи“ постоји и ради већ 30 година. Окупља децу од јасленог до припремног предшколског програма, нудећи им квалитетан васпитно-образовни програм у централном вртићу и истуреним групама на терену у 6 села. Пре 30 година започело се са само 5 радника, да би данас установа нарасла и запошљавала 21 радника. Запослени редовно прате нова сазнања и трендове у васпитно-образовном процесу тако да овај колектив има запажено место у локалној заједници и висок углед код родитеља и деце.

Поред целодневног и полудневног облика рада, од 2013. године установа нуди и посебан програм за децу од 3 до 5 година, који је настао под окриљем ИМПРЕС пројекта. Поред новина у васпитно-образовном раду, стално се ради на побољшању материјално-техничких услова па је у последњих неколико година урађене следеће: целокупна ограда у централном вртићу у Ражњу, посађене су тује у дворишту вртића, постављени су реквизити у дворишту (вртешка, клацкалица, љуљашка), подељена је соба и тако направљен простор за нову групу, у новој просторији уграђене су и полице за играчке и дидактички материјал. Изграђене су канцеларије за рачуноводство и стручног сарадника, направљена је просторија архиве. Набављени су: двострани штампач, компјутер, лап-топ, дигитални фотоапарат, уграђен је видео надзор, кречене су све просторије како на терену тако и у централном вртићу.

Општина Ражањ, као оснивач предшколске и основношколских установа, финансира из буџета текуће и инвестиционо одржавање, материјалне трошкове, превоз радника и ученика и сталне трошкове. За предшколску установу финансира и зараде запослених.

Издајање из буџета општине за предшколско образовање (у хиљадама динара)

Намена	2015	2016	2017	2018
Расходи за запослене (нето зараде, порези, доприноси, превоз радника, јубиларне награде)	13,930	14,176	16,168	18,042
Стални трошкови (електрична енергија, огрев, комуналне услуге, телекомуникације, осигурање)	1,223	1,217	1,280	950
Коришћење роба и услуга (текуће поправке и одржавање, материјал, храна, услуге)	4,882	4,426	4,509	2,818
Остале дотације и трансфери (по Закону о привр.	1,164	1,371	510	1,505

уређив. основица)				
Порези, обавезне таксе и казне	32	12	12	9
Зграде и грађевински објекти (изградња, куповина, капитално одржавање, пројектна документација)	1,507	194	114	150
Машине и опрема	732	1,142	920	62
Укупно:	23,470	22,538	23,513	23,536

Издавање из буџета општине за основно образовање (у хиљадама динара)

Намена	2015	2016	2017	2018
Превоз запослених	6,535	6,567	6,117	5,427
Јубиларне награде	856	1,190	288	701
Стални трошкови (струја, огрев, комуналне услуге, комуникације, осигурање)	5,161	6,472	6,122	6,896
Превоз ученика	7,187	6,322	6,059	6,777
Текуће поправке и одржавање, материјали, услуге по уговору	4,854	6,179	10,730	6,973
Зграде и грађевински објекти (изградња, куповина, капитално одржавање, пројектна документација)	4,931	3,643	1,777	2,823
Машине и опрема	1,998	1,556	2,651	2,346
Укупно:	31,522	31,929	33,744	31,943

У складу са прилагођавањем мреже и садржаја програма средњих стручних школа у односу на понуду и потражњу на тржишту рада у Србији, Општина Ражањ ће стратешки тежити оснивању макар једне средње школе чији ће профили бити у складу са потребама послодаваца са овог подручја као и у складу са развојем нових технологија. Стварање услова за оснивање нове средње школе у Ражању важан је стратешки циљ који би зауставио одлив младих у оближње градове, што представља првенствени услов за изградњу успешне и здраве општине.

2.10.SWOT анализа

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
• Повољан географски положај (коридор 10 и близина великих центара), • Јефтина радна снага, • Природна богатства (песак, камен, шљунак, шуме, воде, руде) • Постојање удружења предузетника, • Културно-историјско наслеђе, • Нематеријално културно наслеђе • Гостољубивост; • Путна и комунална инфраструктура; • Постојање планских развојних докумената; • Расположиве braunfild инвестиције; • Непостојање великих загађивача • Могућност географског брендирања • Постојање ресурса за привлачење инвестиција • Постојање сировинске базе (воће)	• Неуспешна приватизација, • Технолошка заосталост • Одлив високо-школског стручног кадра, • Лоша квалификациона структура постојеће радне снаге, • Неповољна старосна структура становништва, • Непостојање инфраструктурно-опремљене индустријске зоне, • Недовољно развијен предузетнички дух, • Недовољна маркетиншка промоција привредних потенцијала општине • Непостојање база података (било које врсте везано за бизнис) • Недовољна искоришћеност постојећих производних погона • Неинформисаност о потенцијалним изворима финансирања (кредити и донатори) • Непостојање лоби групе за промоцију општине (пословни лоби) • Недостатак иновација • Непознавање закона тржишта и економских принципа • Недостатак информисаности и слабо прихватање ЕУ стандарда (ISSO & НССР) • Недовољна урбанистичка уређеност у сеоским срединама • Недовољно изграђена примарна и секундарна канализациона мрежа на руралном подручју

	• Неразвијени продајни канали за пољопривредне производе • Непостојање прерађивачких погона • Непознавање потреба тржишта • Лоше телекомуникационе везе • Недовољно професионална јавна предузећа • Непостојање конкретне понуде локалне самоуправе за развој предузетништва (олакшице)
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
• Здравно животно окружење; • Маркетиншка промоција општине илобирање у циљу привлачења инвестиција, • Проширење постојећих индустријских пословних капацитета; • Нове технологије и стандарди Европске уније; • Организација откупа вишка пољопривредних производа у циљу даље прераде и пласмана; • Развој рударства (експлоатација камена и графита), • Сарадња са привредницима из окружења, • Реконструкција постојеће и изградња нове путне мреже • Осавремењивање и проширење телекомуникационог система • Побољшање услуга мобилне телефоније • Коришћење финансијских средстава (кредита и донација) за побољшавање инфраструктуре • Страна улагања • Изградња канализационе мреже и система за пречишћавање отпадних вода на територији	• Одумирање и миграција становништва, • Апатија становништва, • Опасност по здравље људи због неизграђене и нефункционалне канализационе мреже и незаштићена изворишта водоснабдевања • Немогућност привредног развоја због недовољно изграђених инфраструктурних објеката • Недостатак тржишта; • Немогућност пласмана производа (пољопривредних), • Непостојање иницијативе за предузетништво у сеоским срединама • Бржи развој МСП у окружењу • Недовољно добра алокација буџетских средстава; • Институционално одумирање општине; • Оптерећеност привреде различитим врстама намета; • Непостојање одговарајуће регионалне развојне политике; • Монетарно кредитна политика • Кредитна политика банкарског сектора • Законска регулатива • Политичка нестабилност

општинеРажань • Директне инвестиције у прерађивачке капацитете (домаће и стране) • Привлачење инвестиција за изградњу прерађивачких и производних капацитета по ЕУ стандардима • Сарадња са USAID-ом, GIZ-ом, HELP-ом • Глобализација, проширење постојећих и развој нових тржишта • Финансијска средства (Фонд за развој) • • Сарадња са РРА Југ • Спремност општине да подстакне нове инвестиције (кроз подстицајне мере) • Развој социјалног предузетништва	
--	--

3.ВИЗИЈА

Ражањ 2027. је:

Здрава и зелена општина нетакнуте природе, са уређеним животним окружењем, са јединственом туристичком понудом, равноправних, младих, задовољних људи, са срећним духом и здравим начином живота.

Препознатљива по развијеној пољопривреди и повољном пословном амбијенту за инвестирање. Еколошки је освешћена са решеном комуналном инфраструктуром и очуваним екосистемом. Здравствене и социјалне услуге су развијене и доступне свим грађанима а друштвено- културни живот је богат и разноврстан.

4.ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

Полазећи од предложеног текста визије у наредној табели дати су приоритетни циљеви развоја за све три области одрживог развоја.

4.1.Приоритетни циљеви развоја

Развојни правци	Животна средина	Економски развој	Друштвени развој
Приоритетни циљеви развоја	1.1 Унапређење система водоснабдевања и управљања отпадним водама	2.1 Обезбеђен развој пољопривреде у складу са природним богатством и карактеристикама	3.1 Унапређена финансијска заштита и подршка сервисима и услугама најугроженијим грађанима
	1.2. Унапређење система управљања отпада	2.2 Унапређени услови за производњу и пласман прехранбених производа у складу са природним потенцијалима	3.2. Унапређен квалитет и доступност основног и средњег образовања
	1.3.Подизање нивоа свести становништва у области	2.3 Општина Ражањ је јединствена туристичка дестинација	3.3. Повећан и разноврстан културни садржај
Остали циљеви развоја	1.4. Подстицај одрживог коришћења природних	2.4 Општина Ражањ је атрактивна инвестициона локација	3.4. Правилан и здрав развој младих
	1.5. Подизање општинских капацитета за праћење стања животне средине		

5.МЕРЕ ЗА ПОСТИЗАЊЕ ПРИОРИТЕТНИХ ЦИЉЕВА ПО РАЗВОЈНИМ ПРАВЦИМА

5.1.Заштита животне средине

5.1.1.Тренутно стање у области заштите животне средине

На територији општине Ражањ и поред предузетих значајних мера у овој области још увек предстоје значајне активности у области обезбеђивања квалитетне пијаће воде, значајна инвестирања у области отпадних вода и инвестирања у санацији чврстог отпада. У вези са тим постоје одговарајући пројекти у области водоснабдевања, пречишћавања отпадних вода и изградње канализационих система и стратегија управљања отпадом по којој треба даље радити.

Приоритет 1.

5.1.2. Унапређење система водоснабдевања и управљања отпадним водама

Стратешки циљ

5.1.2.1. Развијена адекватна мрежа водоснабдевања на територији целе општине

Обезбеђена пијаћа вода за сво становништво општине Ражањ	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
	Удео становништва које користи пијаћу воду из система којим се безбедно управља	30%	95%

Образложење: За исправно функционисање комплетног система и управљања, неопходно је пре свега извршити потпуну припрему водоводног система на нивоу сваког контролисаног објекта. Ово подразумева реконструкцију, односно доградњу и/или набавку и уградњу потребне и недостајуће мерне, регулационе и управљачке опреме са циљем обезбеђења потребних услова за поуздан рад, како хидротехничког објекта на који се дограђује, тако и система у целини.

На територији општине Ражањ велики проценат становника нема приступ пијаћој води. Око 70% становника није прикључено на градски водовод. Са водовода у Ражњу снабдева се 4 места, Варош, Ражањ, Шетка и Чубура. Нови Брачин и Мађере снабдева се из водовода који је под контролом Јавног предузећа. Обзиром да је велики проценат

становништва без контролисане пијаће воде, и снабдева се из локалних бунара који су без надзора, један од приоритетних циљева је унапређење система водоснабдевања.

Мере за остваривање приоритетног циља бр. 1.1.

5.1.2.2. Аутоматизација система водоводне мреже на територији општине Ражањ

Након спроведеног поступка јавне набавке, закључен је уговор са најповољнијим понуђачем. У току је израда Идејног решења за потребе издавања локацијских услова. Пројектна вредност без ПДВ-а је 17 700 000,00 РСД.

Инвеститор: Канцеларија за управљање јавним улагања Републике Србије

Носилац задатка: Канцеларија за локални економски развој општине Ражањ

Рок извршења: До краја 2021.године.

Корисник: Јавно предузеће „Комуналац“ Ражањ

Циљ одрживог развоја: 3. Здравље и благостање; 6. Чиста вода и канализација

5.1.2.3. Реконструкција и доградња водоводне мреже у Ражњу–друга фаза

Пројекат је у фази израде. Пројектом је обухваћена реконструкција дела водоводне мреже Ражња и доградња дела која подразумева измену трасе водоводне мреже, која су постављена преко парцела приватних власника. Пројектом се предвиђа постављање водоводних цеви у регулацији саобраћајнице, као и замена постојећих азбестних цеви и ПВЦ цеви постављених 1978.године када је рађен водовод, након чега у тим деловима нису вршене реконструкције. Пројектована вредност без ПДВ-а је 59 000 000,00 РСД.

Инвеститор: Канцеларија за управљање јавним улагања Републике Србије

Носилац задатка: Канцеларија за локални економски развој општине Ражањ

Рок извршења: До краја 2021.године.

Корисник: Јавно предузеће „Комуналац“ Ражањ

Циљ одрживог развоја: 3. Здравље и благостање; 6. Чиста вода и канализација

5.1.2.4. Изградња резервоара за воду „Ражањ“ приводног цевовода од постојеће трасе (до резервоара) и одводног цевовода – прва фаза

Прва фаза изградња једне коморе резервоара од 500м³, прва етапа друге фазе је изградња друге коморе од 500м³ (вредност 18.493 494,00дин без ПДВ-а), друга етапа друге фазе је аутоматизација након изградње целокупног система. Грађевинска дозвола број 351-4/2019-02 од 28.01.2019. Процењена вредност је 29.828 505,00 РСД.

Инвеститор: Канцеларија за управљање јавним улагања Републике Србије

Носилац задатка: Канцеларија за локални економски развој општине Ражањ

Рок извршења: До краја 2022.године.

Корисник: Јавно предузеће „Комуналац“ Ражањ

Циљ одрживог развоја: 3.Здравље и благостање; 6. Чиста вода и канализација.

5.1.2.5.Реконструкција изворишта- бушење бунара и изградња прихватног резервоара у циљу повећања капацитета изворишта

Планирано покретање поступка јавне набавке ПТД, са процењеним износом од 47.200 000,00 РСД.

Инвеститор: Канцеларија за управљање јавним улагања Републике Србије

Носилац задатка:Канцеларија за локални економски развој општине Ражањ

Рок извршења:До краја 2024.године.

Корисник:Јавно предузеће „Комуналац“ Ражањ

Циљ одрживог развоја: 3.Здравље и благостање; 6. Чиста вода и канализација

5.1.2.6. Реконструкција система водоснабдевања „Ражањ“ са изворишта „Брачин“ од села Шетка до резервоара Варош и од резервоара Варош до насеља Варош-гробље

Односе се на реконструкцију постојећег система водоснабдевања Ражња.

Град Ражањ и сеоска насеља Варош, Шетка и Чубура снабдевају се водом из заједничког водовода.

Системом водоснабдевања Ражња обухваћено је :

- извориште Брачин у алувијалној издани крај Јовановачке реке у Новом Брачину. Главно извориште се састоји од једног цевасто бушеног бунара (1979), 400 мм дубине 10м, и два копана бунара (1994), 800 мм дубине 5-6м.

- траса потисног водовода од бунара на изворишту до резервоара „Шетка“ у насељу Шетка

- резервоар у Шетки

- потисни цевовод од резервоара „Шетка“ до резервоара „Варош“, који делимично пролази кроз насеље Шетка

- постојећи резервоар „Варош“ капацитета 128 м³

- планирани резервоар „Ражањ“ за потребе повећања капацитета резервоарског простора, обзиром да је постојећи резервоар запремине 125м³ недовољан.

- гравитациони цевовод од резервоара „Варош“ до насеља Варош и Ражањ -

За постојеће извориште урађен је Главни пројекат детаљних хидрогеолошких истраживања изворишта 2015.године, од стране Рударског факултета Београд, Елаборат санитарне заштитеизворишта.

Пројектом ће бити обухваћена реконструкција дела главне разводводне мреже у насељу Шетка, која је изграђена 1978г. На којима до сада није вршена реконструкција.

Планирано је покретање поступка јавне набавке ПТД, са процењеним износом од 48.970 000,00 РСД.

Кроз све наведене мере долази се до остварења приоритетног циља „Унапређење система водоснабдевања и управљања отпадним водама“ и испуњавање Стратешког циља 1.1. Развијена адекватна мрежа водоснабдевања на територији целе општине.

Инвеститор: Канцеларија за управљање јавним улагања Републике Србије

Носилац задатка:Канцеларија за локални економски развој општине Ражањ

Рок извршења:До краја 2023.године.

Корисник:Јавно предузеће „Комуналац“ Ражањ

Циљ одрживог развоја: 3.Здравље и благостање; 6. Чиста вода и канализација

5.1.3.Управљање системима отпадних вода

Стратешки циљ

5.1.3.1. Успостављен систем управљања отпадним водама

Успостављање канализационе мреже у месним заједницама Смиловац, Скорица и Витошевац општине Ражањ	Индикатори	Почетностање	Жељено стање
	Проценат становништва прикључених на локалну канализациону мрежу	13%	100%
Успостављање канализационе мреже за остале месне заједнице у општини Ражањ	Проценат становништва прикључених на локалну канализациону мрежу	0%	80%
Изградња система за пречишћавање отпадних вода	Проценат пречишћене воде	0%	80%

Образложење: Општину Ражањ карактерише лош ниво санитације насеља. Канализациону мрежу има самоседиште Општине, у неким деловима централног градског подручја, али је она формираластихијски, концепцијски неадекватна и недовољног капацитета.

Отпадне воде се прикупљају кроз централни канализациони систем који због своје диспозиције иприкључака има одлике општег система, са постепеним прикључењем нових корисника. Дужинаглавног колекторског вода је 2.014 m, са 220 прикључака и 10 уличних сливника. Број ЕСприкључених на систем канализације износи 1.700, односно, 13% становништва. Канализационамрежа полази од фабрике „14 октобар“ и пролази поред школе, центра града и даље преко мостана Ражањској реци до улива у исту реку где се налази испуст канализационог система. Дуж оведеонице прикључено је око 45% домаћинстава у граду. Примарни цевовод је постављен 1986.године.

Дужина примарне и секундарне канализационе мреже је око 5 km. Делимично јеиндустријаприкључена на канализациону мрежу. Сва отпадна вода се испушта без било каквог третмана.Укупна произведена количина отпадних вода се процењује на

око 1000 m³ дневно. Процењује се да се око 20% отпадне воде инфилтрира у подземље. Један део отпадних вода насеља евакуише се са подземним водама и загађују их. Постојећи колектор је оштећен на више места, па се при обилнијим падавинама јавља доток кишне воде, долази до успора у колекторима и изливања отпадних вода на улице Ражања. Не постоје објекти замеханичко и биолошко пречишћавање отпадних вода пре испуштања у канализациону мрежу. Непостоји ни једна црпна станица која потискује у канализацију.

У сеоским насељима стање је врло неповољно, у неким чак и критично. Отпадне воде се евакуишуу неодговарајуће септичке јаме, непосредно у окружење (доспевају чак и на улице), па чак и у упојнебунаре, тако да врло неповољно утичу на оближња изворишта подземних вода. Стање је у свим насељима врло лоше, а посебно су угрожена насеља Послон, Липовац и Варош, у којима се отпадне воде често изливају из септичких јама. У свим тим насељима изворишта су угрожена, јер је повлатнислој који штити изворишта грађен од алувијалног наноса, пропустан је и само је питање времена када ће доћи до загађења изворишта, уколико се ништа не предузме за његову заштиту. Може сазнати да су планиране активности на побољшању санитација насеља приоритетне, јер садашње стање одсуства канализација за отпадне воде и атмосферске воде, као и лоше навика становника да отпадне воде испуштају у окружење - буквално угрожавају здравље становника.

Мере за остваривање приоритетног циља бр.1.2.

5.1.3.2. Изградња фекалне канализационе мреже за места Скорица и Смиловац

Насеља Скорица и Смиловац ће имати заједничко постројење за третман отпадних вода, капацитета око 2000 ЕС, лоцирано западно од насеља Смиловац а јужно од Скорице. Реципијент је Крчеварека.

Постројења треба да буду пројектована тако да пречишћавање обухвата:

1. Механичко пречишћавање;
2. Биолошко пречишћавање са две подфазе: биоаерација и таложење;
3. Дезинфекција пречишћене воде и
4. Третман муља.

За реализацију пројекта процењена је вредност од 120.335.368,00 РСД без ПДВ-а. Рок за израду је крај 2025.године.

Инвеститор: Канцеларија за управљање јавним улагањима Републике Србије

Носилац задатка: Канцеларија за локални економски развој општине Ражањ

Рок извршења: До краја 2025.године.

Корисник: Јавно предузеће „Комуналац“ Ражањ

Циљ одрживог развоја: 3.Здравље и благостање; 6. Чиста вода и канализација

5.1.3.3. Изградња фекалне канализационе мреже за место Витошевац

За насеље Витошевац је предвиђено постројење капацитета 1600 ЕС лоцирано западно од насеља, а које ће бити и за насеље Претрковац.

За насеље Витошевац треба урадити пројекат канализације који ће на основу

прецизних

геодетских подлога дати најцелисходнија решења.

За реализацију пројекта процењена је вредност од 101.491.396,17 РСД без ПДВ-а. Рок за израду је крај 2025.године.

У фебруару 2020.године израђен је пројекат пречишћавања отпадних вода са студијом процене стања постојећег канализационог система на територији општине Ражањ, са предлозима за унапређење система. У пројекту је предвиђена комплетна реконструкција, по приоритетима, у циљу остваривања стратешког циља 1.2.

Инвеститор: Канцеларија за управљање јавним улагања Републике Србије

Носилац задатка: Канцеларија за локални економски развој општине Ражањ

Рок извршења: До краја 2025.године.

Корисник: Јавно предузеће „Комуналац“ Ражањ

Циљ одрживог развоја: 3.Здравље и благостање; 6. Чиста вода и канализација

5.1.3.4. Израда пројектно техничке документације за остале месне заједнице у општини Ражањ

Овом мером подразумева се израда пројектно техничке документације о изградњи фекалне канализационе мреже за месне заједнице Браљина, Церово, Мађере, Мађија, Варош, Чубура, Послон, Прасковче, Малетина, Црни Као, Рујиште, Липовац, Грабово, Нови Брачин, Стари Брачин, Пардик и Шетка.

Рок за израду је до краја планског периода.

Инвеститор: Буџет општине Ражањ и Министарство заштите животне средине

Носилац задатка: Канцеларија за локални економски развој општине Ражањ

Рок извршења: До краја планског периода.

Корисник: Јавно предузеће „Комуналац“ Ражањ

Циљ одрживог развоја: 3.Здравље и благостање; 6. Чиста вода и канализација

5.1.3.5. Изградња система за пречишћавање отпадних вода за насељено место Ражањ

Имајући у виду величину насеља, карактер отпадних вода, климатске услове као и динамику настајања отпадних вода, изабрано је постројење за пречишћавање отпадних вода које ради на принципу биолошког пречишћавања са активним муљем у СБР реактору (пун енглески назив –Sequencing batch reactor). Његов принцип рада карактерише цикличност поступка где се светехнолошке фазе одвијају сукцесивно, дакле следе једна за другом са унапред дефинисаним временским интервалима трајања. Усвојена технологија пречишћавања обухвата:

1. Механичко пречишћавање;
2. Биолошко пречишћавање са две подфазе: биоаерација и таложeње;
3. Дезинфекција пречишћене воде и третман муља.

Изградњу канализације и постројења за пречишћавање отпадних вода планирати истовремено или прво изградњу постројења, па затим канализације, јер се непречишћена отпадна вода насеља не сме упуштати у водоток.

Инвеститор: Канцеларија за управљање јавним улагања Републике Србије

Носилац задатка: Канцеларија за локални економски развој општине Ражањ

Рок извршења: До краја 2023.године.

Корисник: Јавно предузеће „Комуналац“ Ражањ

Циљ одрживог развоја: 3.Здравље и благостање; 6. Чиста вода и канализација

Вредност инвестиције: 115.613.662 динара.

5.1.3.6. Припрема пројектно техничке документације за изградњу система за пречишћавање отпадних вода за месне заједнице Витошевац, Скорица и Смиловац

За ове месне заједнице потребно је урадити и прибавити сву потребну документацију за изградњу пречистача отпадних вода.

Постројења треба да буду пројектована тако да пречишћавање обухвата:

1. Механичко пречишћавање;
2. Биолошко пречишћавање са две подфазе: биоаерација и таложeње;
3. Дезинфекција пречишћене воде и
4. Третман муља.

Инвеститор: Буџет општине Ражањ и Министарство заштите животне средине

Носилац задатка: Канцеларија за локални економски развој општине Ражањ

Рок извршења: До краја 2023.године.

Корисник: Јавно предузеће „Комуналац“ Ражањ

Циљ одрживог развоја: 3.Здравље и благостање; 6. Чиста вода и канализација

5.1.3.7. Извођење радова по пројекту - реализација пројекта

Након израде пројектно техничке документације за изградњу система за пречишћавање отпадних вода за месне заједнице Витошевац, Скорица и Смиловац, планира се реализација пројекта са извођењем планом прописаних радова.

Инвеститор: Канцеларија за јавна улагања Републике Србије

Носилац задатка: Канцеларија за локални економски развој општине Ражањ

Рок извршења: До краја планског периода.

Корисник: Јавно предузеће „Комуналац“ Ражањ

Циљ одрживог развоја: 3.Здравље и благостање; 6. Чиста вода и канализација

5.1.3.8. Припрема пројектно техничке документације за изградњу система за пречишћавање отпадних вода за остале месне заједнице у општини Ражањ

Овом мером подразумева се израда пројектно техничке документације за изградњу система за пречишћавање отпадних вода за остале месне заједнице у општини Ражањ: Браљина, Церово, Мађере, Маћија, Варош, Чубура, Послон, Прасковче, Малетина, Црни Као, Рујиште, Липовац, Грабово, Нови Брачин, Стари Брачин, Пардик и Шетка.

Инвеститор: Буџет општине Ражањ и Министарство заштите животне средине

Носилац задатка: Канцеларија за локални економски развој општине Ражањ

Рок извршења: До краја планског периода.

Корисник: Јавно предузеће „Комуналац“ Ражањ

Циљ одрживог развоја: 3.Здравље и благостање; 6. Чиста вода и канализација

5.1.4. Унапређење система управљања отпадом

Приоритет 2.1.

Стратешки циљ: 5.1.4.1. Успостављање система одлагања отпада према важећем законском оквиру

Прикупљање отпада по врстама отпада (разврстан отпад)	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
	Проценат прикупљања ПЕТ амбалаже у односу на укупно генерисану	60%	80%
	Проценат прикупљања органског отпада у односу на укупно генерисани органски отпад	15%	60%

Образложење: Успостављање система управљања отпадом подразумева постизање пуне контроле над свим токовима отпада: од настајања, сепарирања, сакупљања, одвоза па до коначног депоновања. Имплементацијом основних принципа управљања отпадом тј. решавањем проблема отпада на месту настајања, принципу превенције, одвојеном сакупљању одвојених материјала, принципу неутрализације опасног отпада, решавања одлагања отпада и санације сметлишта, имплементирају се основни принципи ЕУ у области отпада и спречава даља опасност по животну средину и генерације које долазе.

5.1.4.2. Мере за остваривање приоритетног циља

5.1.4.2.1. Едукација становништва

Едукација становништва је од великог значаја и потребно је спроводити је континуално и у свим старосним групама. У склопу информативних, промотивних и едукативних активности потребно је, у складу са хијерархијом управљања отпадом, подстицати смањење настанка отпада, поновну употребу и правилно разврставање на месту настанка, као и правилно поступање са опасним отпадом и отпадом који се не сме одлагати заједно са осталим комуналним отпадом.

Едукација се огледа кроз број предавања у предшколским установама, школским установама и месним заједницама. Спровођење програма едукације за школе и предшколске установе треба планирати квартално, односно 4 пута годишње, а за месне заједнице једном годишње у 50% месних заједница, што би значило да за две године едукативно треба обићи све месне заједнице у општини Ражањ.

5.1.4.2.2. Стимулативне мере везане за цену прикупљања отпада

За редовно праћење прописане процедуре о одвајању отпада на извору, тј. његово

разврставање на улазу, увођење нових мера у виду умањења месечне цене за изношење смећа за 30-40% од досадашње пуне цене за изношење смећа из домаћинства.

5.1.4.2.3. Појачана контрола и увођење казних мера

Постављање видео надзора на местима где је највеће генерисање отпада, у циљу праћења утврђене процедуре разврставања отпада на извору. За драстично кршење утврђене процедуре одвајања отпада следи повећање цене и до 50% или до нивоа подношења трошкова додатне рециклаже.

Инвеститор: Фонд за заштиту животне средине општине Ражањ

Носилац задатка: Канцеларија за локални економски развој општине Ражањ

Рок извршења: До краја 2022.године.

Корисник: Јавно предузеће „Комуналац“ Ражањ

Циљ одрживог развоја: 3.Здравље и благостање; 6. Чиста вода и канализација

Стратешки циљ:

5.1.4.3. Организовано прикупљање отпада на територији целе општине

	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
Проширење пружања услуга прикупљања отпада на све месне заједнице	Број месних заједница обухваћених организованим сакупљањем отпада	15%	80%

Образложење: Тренутно се у општини Ражањ сав отпад сакупља само на територији града Ражањ, док је у осталим месним заједницама организовано прикупљање само ПЕТ амбалаже. У плану је и повећање степена покривености услугама сакупљања отпада, што би значило да ће се комунални отпад сакупљати на територији целе општине, у свим месним заједницама. Сходно томе, санираће се и рекултивисати постојећих 14 тзв „Дивљих депонија“ на територијама месних заједница.

Будуће сакупљање отпада пре свега се заснива на проширењу територије сакупљања отпада на све месне заједнице у општини Ражањ. Обзиром да су на територији целе општине постављени контејнери за прикупљање ПЕТ амбалаже, у плану је да се поред њих поставе и контејнери за прикупљање комуналног отпада. Отпад ће се са територије месних заједница сакупљати на 15 дана, па ће сходно томе бити и постављени контејнери. Број контејнера биће прилагођен количинама генерисаног отпада. На планираном месту за контејнере планира се постављање подлоге.

Мере за остваривање приоритетних циљева

5.1.4.3.1. Прикупљање отпада из месних заједница Витошевац, Скорица и Смиловац

Обзиром да су на територији целе општине постављени контејнери за прикупљање ПЕТ амбалаже, у плану је да се поред њих поставе и контејнери за прикупљање комуналног отпада. Отпад ће се са територије месних заједница сакупљати на 15 дана, па ће сходно томе бити и постављени контејнери. Број контејнера биће прилагођен количинама генерисаног отпада. На планираном месту за контејнере планира се постављање подлоге.

За месне заједнице Витошевац, Скорица и Силовац предвиђено је постављање 45 контејнера, који ће се по прорачуну пунити око 70%, за пражњење на 15 дана. Прорачунати број контејнера не може се сматрати коначним због распореда домаћинства на терену, што је такође један од фактора који ће у будуће при експлоатацији одредити коначан број потребних контејнера.

5.1.4.3.2. Прикупљање отпада у Црном Калу, Рујишту, Липовцу, Старом Брачину, Новом Брачину и Претрковцу

За остале месне заједнице, потребно је још око 55 контејнера, који ће се такође празнити на 15 дана, са различитим процентом пуњења (не пунији од 80%).

5.1.4.3.3. Прикупљање отпада у осталим месним заједницама

За остале месне заједнице, потребно је још око 65 контејнера, који ће се такође празнити на 15 дана, са различитим процентом пуњења (не пунији од 80%).

Стратешки циљ

5.1.4.4 Санација органског отпада

	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
Прерада органског отпада издвојеног на улазу	Проценат органског отпада обухваћеног компостирањем	25%	75%

Образложење: Прерадом органског отпада добијамо квалитетан компост за органску производњу, који се одликује одговарајућом зрелошћу, високим садржајем органске материје (преко 30%), одсуством семена корова и патогених организама, чистоћом, Рн вредношћу 6-7,8, одсуством тешких метала и токсичних супстанци, тамном бојом, пријатним мирисом земље и садржајем воде испод 50%.

У условима који владају у општини Ражањ сматрамо да је најприкладнија прерада органског отпада аеробном дигестијом – компостирањем.

У општини Ражањ велика пажња је посвећена одвајању отпада још на извору. Кухињски отпад се одваја на месту настајања. Врши се одвајање у два дела и то на отпад органског порекла и остали комунални отпад. Одвојени органски отпад се даље одлаже у посебно обележене контејнере и даље шаље у привремени Рециклажни центар на даље механичко третирање и припрему за компостирање.

Мере за остваривање приоритетних циљева:

5.1.5.1. Спровођење едукације становништва

Едукација становништва је од великог значаја и потребно је спроводити је континуално и у свим старосним групама. У склопу информативних, промотивних и едукативних активности потребно је, у складу са хијерархијом управљања отпадом, подстицати смањење настанка отпада, поновну употребу и правилно разврставање на месту настанка, као и правилно поступање са опасним отпадом и отпадом који се не сме одлагати заједно са осталим комуналним отпадом.

Едукација се огледа кроз број предавања у предшколским установама, школским установама и месним заједницама. Спровођење програма едукације за школе и предшколске установе треба планирати квартално, односно 4 пута годишње, а за месне заједнице једном годишње у 50% месних заједница, што би значило да за две године едукативно треба обићи све месне заједнице у општини Ражањ.

5.1.5.2. Ближа дефиниција казних и стимулативних мера одлуком о управљању отпадом

Одлуком о управљању отпадом донете су мере, које ближе одређују казнене мере, уколико се не поступа по начелима, као и стимулативне мере у виду награда за грађане који буду испоштовали одлагање отпада по врстама отпада.

5.1.5.3. Доградња и опремање рециклажног центра

Општинска управа општине Ражањ израдила је пројектно техничку документацију за реконструкцију и доградњу постојећег економског објекта ради промене намене у компостану и изградњу сабирно дистрибутивног центра за рециклабилни чврсти отпад, спратности /п/ на катастарској парцели 1758/11 и делу катастарске парцеле 1758/10 КО Ражањ у индустријској зони „Север“ у Ражњу.

Сви радови на изградњи објекта морају се извести под условима и на начин утврђен Законом о изградњи објеката (Службени гласник РС, бр. 72/2009 год.)

Рециклажни центар је на локацији која има прилаз са југозападне стране, преко постојеће улице, односно парцела има директан приступ са главне саобраћајнице. Улаз у објекат је позициониран са југозападне стране у пословни простор. У оквиру овог простора планирана је сервисна саобраћајница око предметног објекта и платоа са одговарајућим контејнерима за одлагање кабастог материјала и другог неопасног отпада. Реконструкцијом и доградњом би постојећи објекат добио доградњу надстрешнице, ради претварања једног дела у компостану, где би се вршило компостирање органског биоразградивог отпада, технологијом на гомили, а у другом делу изградња сабирно-дистрибутивног центра за рециклабилни чврст отпад, у коме би се вршио пријем, разврставање, паковање и привремено складиштење чврстог отпада. Надстрешница је предвиђена израдом од челичне конструкције. Предмет реконструкције постојећег објекта је промена функционалне организације простора и потребно је предвидети: простор за компостирање, простор за чврст отпад, помоћни простор радника и надстрешницу у функцији складиштења отпада. Предвиђени су

материјали за спољну обраду, унутрашњу обраду, изолацију и инсталације. Материјал и конструкције треба да буду отпорне на пожар. На простору на коме се планира изградња не постоји израђена канализациона мрежа. У плану је израда канализационе мреже по урбанистичком пројекту. Сви радови око реконструкције и доградње предвиђени су главним грађевинским пројектом и детаљно описани. Збирна рекапитулација радова износи: 31.099.055,74 динара.

За рад у рециклажном центру неопходна је и техничка опремљеност истог. У наставку ће бити приказана техничка спецификација потребне опреме:

1. Превртач компоста са цистерном од 300л, са прскалицама и пумпом за прскање – 1860000,00 динара
2. Гранулатор за рециклажу ПЕТ амбалаже фирме ЦМГ модел С25-45-2К-специјал – 1356000,00динара
3. Чеони електро виљушкар, модел J1.8ХНТ -2335440,00динара
4. Сецкалица са траком у дужини од три метра – 1800000,00 динара
5. Вибратор за одвајање репроматеријала са мотором од 1-1,5KW-180000,00
6. Палетна колица – 36000,00
7. Вертикална преса балирка- 1008000,00
8. Универзални трактор, носивости 2500кг – 1706160,00динара
9. Полуаутоматска пакерица са дозирањем помоћу траке – 720000,00

Укупно за техничку опремљеност: 11.001 600,00 динара

Укупно за изградњу и опремање рециклажног центра потребно је 42.100 655,00 динара
Активности везане за уређење депоније и евентуалног транспорта отпада до будуће регионалне депоније у Дољевцу биће обухваћено кроз наредну допуну Плана развоја када се буде располагало потребним подацима.

Приоритет 3.

Подизање нивоа свести становништва у области заштите животне средине

Да бисмо успешно имплементирали досада усвојена планска документа као и План развоја који тренутно радимо морамо предузети значајне активности на едукацији свих категорија друштва како младих тако и људе средњих година.

Пре свега мора се радити на подизању дигиталне пимености, упознавање са савременим технологијама и стандардима како у области пољопривреде тако и индустрије.

Сваки убрзани развој производи и значајне изазове када је у питању и заштита животне средине. Технолошки процеси често производе одређена испарења која могу изазвати загађење ваздуха. Може доћи и до испуштања одређених токсичних течности као и стварања индустријског отпада у чврстом стању. О свим тим појавама становништво треба да буде едуковано да може критички да посматра исте.

Извршити умрежавање пољопривредника где год је то могуће и омогућити им да се служе савременим тековинама дигитализације. У будућим плановима субвенције пољопривредника предвидети и средства за набавку ове врсте опреме.

Едукације у току године биће организоване са следећим темама:

- *примена дигитализације у праћењу пољопривредне производње,
- * примена савремених технологија у пољопривреди и
- *одвијање процеса у пољопривредној производњи и утицај на заштиту животне средине.

Едукације ће се обављати више пута у току године и на различитим местима у општини сходно условима а према годишњим плановима које усваја и прати Општинско веће. Као организатори могу се јавити стручне службе општине, удружења грађана и месне заједнице.

Приоритет 4.

Подстицај одрживог коришћења природних ресурса

У циљу смањења утrophа енергије треба перманентно радити на побољшању енергетске ефикасности свуда тамо где имамо процесе који се не могу одвијати без утrophа енергије. Процењује се да је највише резерва у побољшању енергетске ефикасности код утrophа енергије за загревање станова. Треба нагласити да енергетска ефикасност не представља само пуко смањење утrophа енергије већ и постизање задовољавајућег комфора са што мањим утrophом енергије.

На јавним зградама у Ражњу и на јавној расвети у целој општини спроведени су инвестициони захвати на побољшању енергетске ефикасности. У наредном периоду нам предстоје активности да подстичемо становнике наше општине да и на приватним зградама спроведу инвестиционе захвате на побољшању енергетске ефикасности. Гаовори се и о формирању Фонда за енергетску ефикасност и добијању повољних кредита за ове намене.

Треба размишљати и о могућности постављања фотонапонских ћелија на крововима. Уколико се појави неко од инвеститора са предлогом програма за искоришћење сунчеве енергије треба сагледати неки простор који би био адекватан са свих аспеката.

Приоритет 5.

Подизање општинских капацитета за праћење стања животне средине

У циљу одржања квалитета животне средине треба устроити начин и права и обавезе актера који прате стање на терену. Овде се пре свега мисли на стварање, кретање и начин депоновања чврстог отпада. Треба дати акценат на могућност комуникације између месних заједница, општинских служби и комуналне организације.

Руководства у месним заједницама као и остали грађани су у прилици да уочавају неправилности у кретању отпада. Ако се појави већа количина отпада због одређених радова у домаћинствима треба дефинисати начин поступања у таквим случајевима. Неправилности се пријављују инспекцији а потребе за санацијом отпада рециклажној служби. Особа познавалац технологије рециклаже даје савете за поступањем са отпадом и обавештава комуналну организацију ако процени да је потребно.

За стање животне средине од значаја је квалитет ваздуха и квалитет земљишта. Мерење квалитета ваздуха за сада се не врши и сматрамо да је квалитет одличан јер немамо потенцијалне загађиваче ако се изузме грејање у зимским условима и дим који испуштају путничка возила. Планира се да се у наредном периоду поставе два

или три мерна места и због утицаја аутопута.

У сарадњи са Пољопривредном стручном службом врше се испитивања пољопривредног земљишта а пре свега приликом подизања воћних засада. У сарадњи са Институтом из Чачка такође су контролисане значајне површине обрадивог земљишта. Резултати су показали да је земљиште благо до знатно закишело због вишегодишње употребе вештачког ђубрива.

5.2.Економски развој

5.2.1.Привреда-опште карактеристике

Проблеми са којима се Србија суочила деведесетих година и који су довели до великог пада привредне активности, пада стандарда становништва, раста незапослености, раста обима сиве економије, били су у пуној мери изражени у општини Ражањ. Услед неповољне почетне позиције, пад нивоа привредне активности био је још драматичнији у односу на већину других општина Разлози споријег привредног раста у општини Ражањ су углавном структурне природе. Пољопривреда, која је деловала као стабилизујући економски ресурс у периодима изражених друштвених криза доминира у структури привреде општине Ражањ. Ниска продуктивност пољопривреде у односу на друге привредне гране, слаба оријентисаност локалне привреде на више облике прераде и финализације примарних пољопривредних производа, депресиране цене, мали поседи по домаћинству и низак ниво организованих кооперативних производних процеса условили су екстензивно привређивање у овој области и реални пад дохотка по глави становника у претходном периоду. У читавом послератном периоду задржано је претежно учешће пољопривреде (индивидуалног сектора) у формирању народног дохотка, које се уз годишње осцилације кретало у распону од 76 % до 58 %. Удео индустрије се одржавао на ниском нивоу и није, по годишњим показатељима, прелазео износ остварен у 1981. години од 18 %. Од осталих делатности значајнију заступљеност имају трговина и грађевинарство.

Драстично опадање привредних активности последњих година у Републици имало је наглашен негативан одраз на привредне субјекте Општине, чији је ниво активности знатно испод оптималне стопе рентабилног пословања. Дугорочно посматрано, динамика развоја привредних делатности Општине и структурни односи међу њима нису могли да обезбеде ефикаснији и бржи развој привреде. Екстензивна производња пољопривредних газдинстава и недовољно стимулативне мере аграрне политике, уз неповољне демографске тенденције ограничавајуће су деловали на привредни развој Општине. Гранска структура индустријске производње није задовољавајућа будући, да у њој учествују делатности са програмима нижих фаза прераде (металопрерађивачка, текстилна, индустрија грађевинског материјала). Расположиви природни ресурси у шумарству и пољопривреди нису довољно и рационално искоришћени кроз прерађивачку индустрију. Процеси реструктурирања и приватизације који су у току, одвијају се недопустиво споро. Улога општинских служби у овом послу морала би да буде значајнија и одговорнија, посебно у оним пословима у којима је при решавању имовинско-правних односа неопходно или могуће учешће Општине.

5.2.1.1. Структура привреде:

На територији општине Ражањ тренутно послују 192 предузетника, од чега новооснованих 11 и 5 брисаних, и 47 привредних друштава.

Постоје и два Јавна предузећа на територији општине Ражањ.

Јавно предузеће „Путеви Ражањ“ основано је и послује као јавно предузеће које обавља делатност од посебног друштвеног интереса за општину Ражањ. Предузеће послује средствима у јавној својини. Предузеће обавља делатност од посебног интереса у складу са Законом о комуналним делатности и Законом о јавним предузећима у којој је главна делатност реконструкција, одржавање и оправка путева, улица и других саобраћајница, бициклистичких, пешачких стаза и других јавних површина са припадајућом вертикалном и хоризонталном сигнализацијом и одржавањем уличне расвете и других послова по налогу оснивача. Мрежом општинских путева I и II реда управља ЈП "Путеви Ражањ". Ј.П. "Путеви Ражањ" има статус управљача пута у складу са законом. Друмски саобраћај представља основни вид превоза код нас - данас се путевима превезе око 90% путника и 80% терета.

Јавно предузеће „Комуналац“ Ражањ основано је 25.09.1991.г. настало из поделе Јавног предузећа „Комунапревоз“ Ражањ. Предузеће је основано за обављање привредних делатности од општег интереса као такво је организовано као јавно предузеће. Оснивач предузећа је Скупштина Општина Ражањ. Основна делатност предузећа је скупљање, пречишћавање и дистрибуција воде. Осим ове делатности предузеће које обавља и регистровано је за следеће делатности: - скупљање смећа, старих ствари и секундарних сировина - одвоз отпадака - уређење и одржавање паркова - погрешне услуге, -остале сродне услуге.

У Ражању постоје мала и средња предузећа. У области прераде дрвета у смислу производње намештаја и погребне опреме развијен је већи број малих предузећа. У области трговине и занатства развијена је мрежа предузетничких радњи које запошљавају велики број грађана општине Ражањ.

Материјална основа развоја индустрије и грађевинарства општине Ражањ се темељи на следећи привредним субјектима:

1. **ДОО "Гербер експорт" Витошевац**, (прерада метала) – тренутно запошљава 30 радника, бави се производњом приколица, челичне конструкције, металне галантерије, процесне опреме. пословни стаж дуг више од 30 година. Партнерства на домаћем али и страном тржишту. Добра техничка опремљеност и препознатљивост на тржишту
2. **ДИС "Тодоровић" Ражањ**, (производња млечних производа) - производни капацитет је у сталном порасту, велика потражња за млечним производима, предност производа који се сваког јутра користе.
3. **„Елегант Миловановић“ Ражањ** (производња намештаја) – тренутно запошљава 14 радника, константни пораст своје производе пласирају како на домаћем тако и на иностраном тржишту. Партнерство са великим бројем фирми у свом дугогодишњем пословању.
4. **ДОО "Металопрерада" Ражањ (производња металних конструкција)** – тренутно запошљава 12 радника који се баве радионичком израдом и монтажом лаке, средње и тешке челичне конструкције, као и израдом и монтажом све

врсте браварије. Радници су оспособљени и имају сву потребну документацију за рад на висини, тако да поред монтаже изводе и покривачке радове ТР лимом и панелима

5. **“SAVA COOP” DOO NOVI SAD- Пољопривредна компанија.** Основна делатност је увоз и дистрибуција производа реномираних светских добављача . Асортиман производа чине средства за заштиту биља, семенска роба, сточна храна, ђубрива, опрема за пластенике , опрема за наводњавање, опрема за пољопривреду, алати и техничка ђубрива и слично. Тренутно у погону у Ражњу запошљава 10 радника и више у будућем периоду обзиром да је у току реновирање објеката.

Привредни развој обезбеђују и привредна друштва, предузећа и предузетници у области металне индустрије, текстилне индустрије, пољопривреде, дрвне индустрије, трговине, саобраћаја и транспорта и пекарске индустрије.

Предузетници

Развој трговинског, а посебно малопродајног сектора привреде има директан и индиректан ефекат на остале економске секторе и њихове учеснике. Зависно од функција које обављају и услуга које пружају, субјекти малопродаје директно утичу на квалитет живота становништва.

Према делатности најбројнији су предузетници у области трговине и броје више од 40 радњи.

Следећа табела приказује стање на крају 2020. и стање на почетку 2021 године, према подацима Републичке Пореске управе- експозитура Ражањ.

Табела : Предузетници у области трговине према местима

НАСЕЉЕ	БРОЈ	НАЗИВ ПРЕДУЗЕТНИКА У ОБЛАСТИ ТРГОВИНЕ
Ражањ	16	1. СТР Бебино, Ражањ 2. СТР МГ, Ражањ 3. СТР МИС маркет, Ражањ 4. Сандра Ђукић ПР трговинска радња Гоца и Сандра Ражањ 5. YIFEN WANG предузетник СТР HONG FA Ражањ 6. ТР Мојашевић ПЛУС Ражањ 7. Виктор Ракић ПР Трговина на мало бојама и лаковима РЕЉА КОЛОР КОМПАНИ 8. ТСВ БРАВЕ огранак Ражањ 9. Фарма продукт, Ражањ 10. УТП Трго монт Ражањ 11. Иде воз плус доо Крушевац-огранак Ражањ 12. ГЕБИ доо Чантавир, Ражањ 13. ЦМАНА огранак Ражањ 14. ДОО за промет на велико и мало АГРОШУМАДИЈА DI-III Ражањ 15. ОЗЗ ЗАПИС, Ражањ- пољопривредна аптека 16. ОЗЗ Буковик, Ражањ-пољопривредна аптека
Шетка	1	1. Иван Вељковић ПР „Ловац“
Скорица	3	1. „Драган“ СТР Драгана Никодијевић предузетник 2. Сточарско-млекарска задруга Скорица-прехрамбена продавница 3. Младен Љубисављевић ПР ТР СМИПРОМ Тајм Скорица
Рујиште	1	1. „Вања“ ТР Валентина Павловић
Липовац	1	1. „Ирса“ ТР Снежана Стефановић
Послон	1	1. Звездан Мијалковић предузетник, Послон
Прасковче	1	1. Зорица Митић ПР , СТР АМ Прасковче
Грабово	1	1. Милош Богојевић ПР ТР Богојевић плус, Грабово
Варош	1	1. Милош Ђукић предузетник МСД, Варош
Црни као	1	1. Саша Шапић ПР трговинска радња огранак Црни Као
Подгорац	2	1. Иван Вељковић ПР „Ловац“ Подгорац 2. Милош Богојевић ПР ТР Богојевић плус, Подгорац
Пардик	3	1. ПР ТР „ЋИМА“ Пардик 2. „Бајкић плус“ ТР Душан Бајкић 3. ТР ДАЗЗ, Зорица Ђукић, Пардик
Смиловац	3	1. „Биљана“ Биљана Димитријевић 2. „Деја Јован“ доо, Смиловац 3. Бистрица Миладиновић пр трговинска радња БИП 037 Смиловац 4. ПР ТР
Нови Брачин	3	1. Саша Шапић ПР трговинска радња и пољопривредна аптека Витошевац 2. Задруга- прехрамбена продавница и пољопривредна аптека 3. ЗУ аптека „Ана плус“ Нови Брачин

		4. Стовариште „Ранђеловић“ Нови Брачин
Витошевац	5	2. СТР драгстор „Кестен“ Јовица Јовановић, Витошевац 3. Саша Шапић ПР трговинска радња и пољопривредна апотека Витошевац 4. СТР Ранђеловић, Витошевац
Мађере	1	1. ПР ТР Макси, Мађере
Стари Брачин	1	1. СТР Стевић, Стари Брачин

Модернизација трговинског сектора привреде има позитивне ефекте на развој индустријског и пољопривредног сектора привреде. Модернизација и напредак трговине могу помоћи развоју индустрије и пољопривреде, али не могу у потпуности да отклоне проблеме са којима се трговине сусрећу.

ПРОБЛЕМАТИКА:

1. Недостатак адекватног пословног простора
2. Слаба куповна и платежна моћ
3. Незаинтересованост инвеститора за улагање у централне магацине за складиштење робе и материјала на нашем подручју

Запосленост:

Број запослених у 2019 години је 1586 становника (за 0.76% више него 2018.год) а просечна зарада износи 39.351 динар. Број незапослених је у благом порасту и износи 596 становника (за 3.36% више него у 2019. години).Највише незапослених има са неквалификованом стручном спремом (222)затим следе са средњом стручном спремом (166) и квалификовани (139).

Незапосленост:

Број незапослених према старосним групама у укупном броју незапослених у 2019.години Од 15-29 година износи 24%, 30-54 године износи 63% и преко 55 година 13% .

Према полу регистровано је у 2017. Жене 290 а мушкараца 382, док у 2019. Години је тај број опао и износи 262 жене и 314 мушкараца.

5.2.1.2 Развој појединих привредних субјеката

5.2.1.2.1 Привредни развој „Гербер Експорт“

ГЕРБЕР ЕКСПОРТ ДОО, Витошевац

Привредно друштво Гербер Експорт из Витошевца се бави металопрерађивачком индустријом.

Запошљава 32 радника, а стаж који је дужи од 30 година прати велики број партнерстава како у земљи, тако и у иностранству.

Тренутно имају обезбеђене послове до краја јануара 2021.године. Имају добру инострану сарадњу, коју чини 7-8% укупне производње, а земље са којима тренутно

послују су Енглеска, Швајцарска, Холандија. Остатак производње се пласира на домаћем тржишту.

Производни програм који има је велик, и у њега спада:

*МЕТАЛ: машинска обрада, резање, брушење, стругање...

Метална галантерија, Производња приколица, Челична конструкција, Процесна опрема,

ЦНЦ глодалице, Порталне глодалице са две главе

*ПРЕРАДА ЛИМОВА: Савијање, заваривање, ласери, ЦНЦ пресе...

*ВАРЕЊЕ: ТИГ И МАГ

*Постојање опреме за рад на терену као што су камиони, дизалице...

Један од апарата који они поседују, а који је важан за њихову делатност је и апарат за варење ЦО2. Апарат ЦО2 је апарат код ког постоји могућност препознавања дебљине и врсте метала убацивањем жељених параметара.

Фирма има обезбеђен посао до краја планске године.

Приоритетни циљ 1: Проширење обима производње и подизање нивоа квалитета производа

Приоритетни циљ	Индикатор	Почетно стање (2020.)	Жељено стање (2027.)
	Проширење производног простора	700м2	2700м2
	Подизање нивоа технологије и аутоматизација процеса	20%	80%
	Преоријетација са процесне на серијску производњу (% серијске у укупној производњи	15%	80%

Опис приоритетног циља 1:

Повећање броја инвестиција у општини Ражањ је од изузетног значаја за повећавање запослености и смањивање одлива становништва. Овај циљ могуће је остварити фокусирањем на стварање повољније пословне климе кроз отварање индустријске зоне, увођење подстицаја за нове инвестиције и подршку конкурентним сегментима локалне привреде. Реализација овог циља захтева озбиљна финансијска улагања и у значајној мери зависиће и до фактора на које општине није у могућности да утиче (ниво одлива радне снаге са територије општине), док у остваривању приоритетног циља би могла знатно да утиче.

Због великог броја иностраних партнера који послују са фирмом постоји могућност преласка са процесне у серијску производњу.

Веза са ЦОР:

Циљ 8 : Већи економски раст , већа запосленост: Промовисати континуиран, инклузиван и одржив економски раст, пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све
8.1 Наћи мере којима би се млади подстакли да остају на територији своје општине, а не да одлазе, повећати број запослених управо из групе младих у старости до 30 година

Мера 1: Проширење производног простора

Опис мере: У оквиру реализације ове мере од примарног значаја за реализацију утврђеног индикатора, вршиће се обезбеђивањем простора за даљи развој и проширење производње. Земљиште у близини целокупног производног комплекса који и сам поседује, може се користити као адекватан производни простор, али због потешкоћа изградње на које утичу екстерни фактори и који да бис еотклонили захтевају велико финансијско улагање, и самим тим се на тим парцелама просторно ширење се успоравало. Ова мера подразумева и активности на оглашавању надлежног одељења Општинске управе и поједностављивање процедура за отклањање екстерних фактора како би се реализација циља успешно завршила.

Одговорни субјекат: Привредни субјект и Општина Ражањ-надлежна одељења

Временски рок за реализацију: до краја 2024.године

Мера 2: Подизање нивоа технологије и аутоматизација процеса

Процесна производња захтева веома квалитетан и искусан стручни кадар за послове које обављају у самом процесу производње. Због непостојања довољног броја радника који би радили овакву врсту послова, планира се преусмеравање на аутоматизацију процеса, куповином робот машине која би у потпуности заменила мануелан начин рада- заваривача. Општина Ражањ би помогла у проналажењу квалитетне и најпродуктивније машине за обављање посла заваривања, која је уједно и једна од основних процеса у изради готовог производа.

Одговорни субјекат: Привредни субјект и Општина Ражањ-надлежна одељења

Временски рок за реализацију: до краја 2025. године

Мера 3: Преоријентација са процесне на серијску производњу

Увођењем новог производна и нове производне линије као што је израда шасије за камионе кипере, постоји моогућност преласка са процесне на серијску производњу која би имала велики утицај на целокупно пословање саме фирме и додатно повећала приход и пословну добит.

На тај начина би предузеће добило на још већем значају и тежило ка великом економском развоју саме општине. Општина Ражањ би помогла у самој промоцији и оснаживању предузећа кроз различитих стимулација.

Одговорни субјекат: Привредни субјект и Општина Ражањ-надлежна одељења

Временски рок за реализацију: сукцесивно до краја планског периода.

5.2.1.2.2. Привредни развој „Елегант Миловановић“

ЕЛЕГАНТ МИЛОВАНОВИЋ, Ражањ

Елегант Миловановић је предузеће које се бави производњом тапацираног намештаја. Постоје 15 година, а тренутно запошљавају 15 радника.

За све године колико постоје, остварили су успешну сарадњу са великим салонима у земљи, али имају пласман и на инострано тржиште. Препознатљиви су на тржишту, па

са тим у вези им је и потражња велика. Производи који успеју да произведу у свом производном погону не могу да подмире потражњу за истим.

Капацитет којим располаже је 700 м2.

Финансирање врше искључиво из сопствених прихода, односно профита фирме

Приоритетни циљ 1: Повећање физичког обима производње и број комада намештаја

Приоритетни циљ	Индикатори	Почетно стање (2020.)	Жељено стање (2027.)
	Проширење производног простора	700м2	1200м2
	Повећање броја запослених	15	30
	Промоција намештаја кроз изградњу и отварање изложбеног салона	0	1

Опис приоритетног циља: Недостатак радног, тј.производног простора је велики проблем, али исто тако представља проблем, и саме промоције својих квалитетних комада намештаја због непостојања изложбеног простора. Предузеће се бави производњом тапацираног намештаја, па би му салон у ком би представљао и продавао своје производе био од велике користи. На тај начин би се повећао физички обим производње и комада намештаја а и отварање додатних производних линија.

Веза са ЦОР:Циљ 9 : Индустрија, иновације и инфраструктуре: Изградити издржљиву инфраструктуру,промовисати одрживу индустријализацију и подстицати иновативност

9.1 Развити квалитетну, поуздану, одрживу и прилагодљиву инфраструктуру, укључујући

регионалну и међуграничну инфраструктуру, како би се подржали економски развој и људскоблагостање, са фокусом на јефтином и једнаком приступу за све.

Мере:

Мера 1: Проширење производног простора

Опис мере: У циљу побољшања пословања, а самим тим и увећању прихода, неопходна је изградња простора који би помогао фирми да повећа продају, а самим тим и производњу. Када би се остварио задати циљ, побољшао би се самим тим и квалитет живота становништва, гледано са економске стране, јер би се сходно томе и број запослених повећао.У реализацији овог циља помоћ би пружила општина Ражањ кроз проширење простора у индустријској зони за 50%. изградњу и проширење паркинг простора и саобраћајница око производних хала

Одговорни субјект: Привредни субјект, Општина Ражањ и одговарајуће пословне банке

Временски рок за реализацију: до краја 2024. године.

Мера 2: Повећан број запослених радника

За увођење нових разноврсних производа потребан је већи производни простор који би резултирао и повећан број радника а самим тим и већи обим производње. Да би дошло до остваривање циља општина Ражањ помаже кроз изградњу и уређивању простора на парцелама у близини производње самог предузећа.

Одговорни субјект: Привредни субјект и општина Ражањ

Временски рок за реализацију: до краја 2025.године

Мера 3: Промоција намештаја кроз изградњу и промоцију изложбеног салона

Треба тежити што већој разноврсности производа, који би били доступни свим категоријама становништва, како би свако могао да купи производ фирме која је са наших простора. Као промоција свега што поседује и прави сама фирма потребно је и промовисати на адекватан начин отварање изложбеног салона који би привукао још већи број купаца, са наших простора и шире. Како би се увођење више производа реализовало, неопходно је проширити производни простор и повећати број запослених, што је уједно и циљ сваког успешног предузећа. За реализацију циља помоћ пружа и општина Ражањ кроз издавање/продају простора индустријске зоне око саме фирме.

Одговорни субјект: Привредни субјект и општина Ражањ

Временски рок за реализацију: до краја 2023.године

5.2.1.2.3 Привредни развој „Дис Тодоровић“

ДИС ТОДОРОВИЋ, РАЖАЊ

ДИС Тодоровић је предузеће које се бави прерадом млека. Основано је 1997.године од стране Родољуба, Славише и Данијела Тодоровића.

Предузеће се бави прерадом свежег млека у разне свеже млечне прерађевине, као што су: пастер млеко, јогурт, кисело млеко, павлака, паприка у павлаци, бели сир, пица сир, ситан сир, качкавал као и фета сир са биљним додацима.

Поред производа од крављег млека, имају производе и од козијег и овчијег млека.

Број радника запослених у производњи је 16.

Њихова визија је да убаце нови производ у већ постојећи производни асортиман који може да поднесе транспорт, царину, извоз у Скандинавске земље. Производ о ком размишљају као потенцијалном новом производу је крем сир са додацима

С обзиром да имају пласман на територији већих градова који нас окружују, као и у самом главном граду, количина коју произведу није довољна да подмири потражњу.

Као и код многих других привредника јавља се недостатак радне снаге, али и финансијска средства. Пласирањем на инострано тржиште, тежиће ка аутоматизацији не би ли олакшали и повећали производњу.

У производном погону постоје посебне линије за сваки производ. Тако да постоје посебна линија за јогурт посебну линију за веће или мање чаше, за пастеризовано млеко, за кисело млеко, качкаваљ и други млечни производи услужно плаћају.

Приоритетни циљ 1: Проширење обима и асортимана производа

Приоритетни циљ	Индикатори	Почетно стање (2020.год)	Жељено стање (2027.год)
	Инвестициона улагања (у нове производне хале, нове производне линије, возни парк и објекти за живот кадровске структуре) и Број запослених радника	50.000 евра 16 запослених у производњи, 5 у малопродајним објектима	500.000 евра 25 запослених у производњи, 7 у малопродајним објектима
	Увођење новог производа (Линије за сирне намазе са додацима)	0	2
	Количина дневне прераде млека	5.000 л	15.000 л

Опис приоритетног циља: Предузеће се бави прерадом сировог млека у готове млечне производе. Циљ предузећа је да прошири већ постојећи асортиман производа. У плану им је да крену са производњом сирног намаза са додацима које би пласирали како на наше, тако и на инострано тржиште. Количина тренутних производа не може да подмири потражњу, па планирају повећање производње, али прво морају да реше недостатак простора за производњу. Надају се да ће повећање обима производње и увођење нових производа у производни асортиман допринети томе да се број запослених повећа.

Веза са ЦОР: Циљ 2. Окончати глад, постићи безбедност хране и побољшану исхрану и промовисати одрживу пољопривреду

2.1 Подстицати пољопривреднике да улажу у своја газдинства, да не отуђују стоку која је од значаја и за пољопривреднике, али и за предузећа која се баве прерадом млека, меса...

Мере 1: Инвестициона улагања

Неоходно је улагати у производну опрему, у простор, како би се побољшао квалитет и количина производа. Модернизацијом производног простора, али и модернизацијом механизације доводи до побољшање квалитета производа. Када се повећа производња, доћи ће и до повећања броја запослених. Постојање простора за живот кадровске структуре, знатно би повећало број запослених радника и то не само младе људе из наше општине, већ би имало простора за запошљавање и људе са других територија уколико би имали где да раде. Општина Ражањ би вршила подршку и помоћ кроз проналажења адекватне локације објеката за живот кадровске структуре.

Одговорни субјект: Привредни субјект, Општина Ражањ и и одговарајуће пословне

банке

Временски рок за реализацију: До краја 2024.године

Мера 2: Увођење новог производа

Увођењем новог производа у асортиман производа, подигло би само фирму на још виши ниво. Специфични производи попут млечних производа захтевају адекватан третман и услове чувања. Да би се вршило увођење новог производа тај производ мора да задовољи неколико критеријума а то је да може да издржи дужи транспорт, царину, извоз и буде пласиран у Скандинавске земље.

Проблем је у застарелој механизацији која би могла бити обновљена у будућем периоду, али и развој сточарства због веома ниске цене млека који је основна сировина. Општина Ражањ помаже у развоју, али и финансирању кроз фондова за развој пољопривреде који су и један од финансијских донатора.

Одговорни субјект: Привредни субјект и Општина Ражањ

Временски рок за реализацију: До краја 2025.године

Мера 3: Количина дневне прераде млека и пласираних производа

Количина сировог млека која на дневном нивоу износи 5000 литара, као и количина произведених производа од те количине млека није довољна да подмири потражњу на тржишту. Тежи се ка достизању количине од 15000 литара млека на дневном нивоу, а самим тим би се и производња повећала 3 пута. То повлачи опет запошљавање већег броја радника, који је и крајњи циљ за свако привредно друштво, али и општину на којој се то друштво налази. Општина Ражањ помоћ пружа кроз подстицај и стимулацију задруга и сточарства како би смањила трошак саме фирме у проналажењу и довозу млека са удаљенијих територија.

Одговорни субјект: Привредни субјект и Општина Ражањ

Временски рок за реализацију: До краја 2025.године

5.2.1.2.4 Привредни развој „Савакоп“

SAVACOOP DOO, Нови Сад, погон Ражањ

Сава коп је пољопривредна компанија која има велики асортиман производа, запошљава 250 радника, од којих тренутно у Ражњу 10 и више, у току је реновирање објеката у Ражњу за отварање новог погона саме фирме.

Плански пројекат везано за општину Ражањ на коме тренутно раде је реновирање објеката ради формирања Складишно дистрибутивног центра у коме се планира улог од 1.000.000 евра

Препознају се као успешан партнер који поштује сваког актера у ланцу снабдевања.

Приоритетни циљ 1: Повећање броја инвестиција у општини Ражањ и повећање броја запослених

Приоритетни циљ	Индикатори	Почетно стање (2020.)	Жељено стање (2027.)
	Проширење простора за дистрибуцију производа	700м2	1200м2
	Повећање броја запослених	10	30

Опис приоритетног циља: Иако улагање у привреду на нашој територији није на завидном нивоу ипак постоје неки привредници који желе да свој производни асортиман шире и на друге крајеве и територије Србије. Предузеће се бави увозом и дистрибуцијом производа реномираних светских добављача. Њихово улагање у нашој општини допринеће већем расту запослених и смањењу одлива становништва.

Веза са ЦОР: Циљ 9 : Индустрија, иновације и инфраструктуре: Изградити издржљиву инфраструктуру, промовисати одрживу индустријализацију и подстицати иновативност

9.1 Развити квалитетну, поуздану, одрживу и прилагодљиву инфраструктуру, укључујући регионалну и међуграничну инфраструктуру, како би се подржали економски развој и људско благостање, са фокусом на јефтином и једнаком приступу за све.

Мере:

1.1

Мера 1: Проширење простора за дистрибуцију производа

Опис мере: Реновирањем постојећег објекта, као и повећање броја инвестиција, сам објекат привлачиће велику пажњу због саме локације на којој се налази и препознатљивог изгледа. Као резултат, може да допринесе повећање броја инвеститора али и повећање броја запослених радника на нашој територији.

Општина Ражањ би помогла у пружању слуге у техничком и стручном смислу.

Одговорни субјект: Привредни субјект, Општина Ражањ и одговарајуће пословне банке

Временски рок за реализацију: До краја 2022. године

5.2.2.Туризам

Туристички ресурси су компоненте природне средине и феномени социо-културног карактера, који захваљујући одређеним својствима, могу бити коришћени за организацију туристичке делатности. То су сва средства у функцији туристичког развоја одређеног места или региона.

Циљеви морају бити свеобухватни, тј. морају да обухвате и економске користи, користи за локално становништво, задовољство гостију, користи за природно окружење, користи за културно окружење.

Приоритетни циљ: Активирање туристичких ресурса општине Ражањ

Приоритетни циљ	Индикатор	Почетно стање (2020.)	Жељено стање (2027.)
	Подстицање развоја посебних облика туризма кроз повећање смештајних капацитета	2	6
	Очување и унапређење постојећих, проширење броја манифестација и догађаја	5	8
		40%	60%

Опис приоритетног циља 1:

5.2.2.1. Активирање туристичких ресурса општине Ражањ.

На територији општине Ражањ постоји низ ресурса који имају квалитете за задовољавање сазнајних, рекреативних, пословних и других потреба због којих могу привлачити туристе и као такви захтевају потпуно активирање. На том основу општина Ражањ може формирати конкурентну понуду која ће бити усклађена са потребама тржишта.

Веза са ЦОР: Већи економски раст, већа запосленост.

Мера подстицања развоја посебних облика туризма. Мером подстицања развоја облика туризма за које се показало да постоје основни ресурси, чије би коришћење било економски исплативо и које би омогућило да се побољша квалитет живота локалног становништва, уз њихову адекватну заштиту. Ту су следећи облици туризма за које је уочено да постоје могућности развоја: транзитни, кампинг, екотуризам, спортско- рекреативни, рурални, ловни, културни туризма и туризам посебних интереса.

Одговорна страна: Туристичка организација општине Ражањ, Канцеларија за локални и економски развој

Временски рок: Две године од тренутка добијања дозволе од виших субјеката.

Процењена вредност: 15000000 динара.

Извори: Министарство културе и информисања и општински буџет, и заинтересоване банке.

5.2.2.2. Мера изградње нових и повећање квалитета већ постојећих смештајних и угоститељских капацитета.

Квалитет туристичке понуде у великој мери зависи од квалитета понуде смештаја и исхране. Један од основних начина за то јесте стандардизација датих услуга. За почетак категорисати већ постојеће смештајне капацитете, који су до сада били само потенцијални. Смештајна понуда у свим типовима смештаја мора бити усаглашена и по капацитету и по категорији у складу са истраживањима тржишта, као и адекватно категорисана.

Одговорна страна: Туристичка организација општине Ражањ, Канцеларија за локални и економски развој, домаћинства, заинтересовани привредници.

Временски рок: Три године од тренутка добијања дозволе од виших субјеката.

Процењена вредност: 5000000 динара.

Извори: Министарство туризма и општински буџет, ЕУ фондови.

5.2.2.3. Мера активације и заштите културно историјске баштине у туристичке сврхе.

Друштвена и културна одрживост подразумева развој туризма који повећава контролу локалне заједнице над сопственим животом и који је компатибилан са њиховом културом и идентитетом кроз организовање разних врста догађаја. Потребно је унапредити постојеће и организовати нове догађаје. Одрживи туризам пружа могућност да се ревитализују и очувају културна добра, а у општини Ражањ су фрула, Ражањско црепуљарство, традиција (обичаји и градња) овог краја приоритети.

Одговорна страна: Туристичка организација општине Ражањ, установе културе, НВО.

Временски рок: до краја 2025. Године.

Процењена вредност: до 10.000.000 динара.

Извори: Министарство туризма, Министарство културе и информисања и општински буџет, ЕУ фондови.

5.2.3. Пољопривреда

Од расположивих природних ресурса, највећи развојни значај има пољопривредно земљиште. Проблем земљишта као биолошког и природног услова обично се своди на проблем плодности, под којим се подразумевају не само физичко-хемијске особине земљишта, већ и сви остали услови неопходни за организовано гајење биљака и стоке (као положај земљишта по конфигурацији и рељефу, према тржишту, трошковима производње). Територија општине Ражањ је делом равничарског, а делом брдско-планинског карактера. Однос између равничарског и брдско планинског дела територије је 58:42 %. На подручју општине Ражањ најзначајнија земљишта су гајњача, смоница и алувијална земљишта у долини Ражањске реке и Јужне Мораве. То су високо квалитетна земљишта која представљају базу пољопривредне производње. Велики економски проблем је проблем уситњености и разбацаности парцела. Деобом се парцеле уситњавају тако да њихова величина све више опада. О комасацији као мери укрупњавања земљишних поседа је пре десетак година било речи али је то питање остало нерешено до данас.

Од укупне пољопривредне површине општине 45,15% су обрадиве површине, од чега су: њиве 39,56%, вртови 0,08%, воћњаци 2,26%, виногради 1,45%, ливаде 1,80%, пашњаци заузимају 9,19% земљишта, а остало земљиште (шуме, трстици, мочваре и др.) 45,66%. Просечна величина газдинства је око 3,89 ха, подељено у више парцела. Просечна величина парцела је 0,27 ха. По структури власништва 96,60% земљишта је у приватном власништву, 2,85% је у државној својини, 0,02% је у друштвеној својини, 0,53% земљишта чине други облици својине. Овај примарни привредни ресурс није у задовољавајућем степену валоризован. Доминантан уситњен, индивидуални сектор није у довољној мери био тржишно оријентисан. Ефикасност коришћења пољопривредних ресурса у наредном периоду, зависиће од програмске и организационе спремности произвођача у сектору агара и успешности реализације подстицајних мера Републике усмерених ка бржем развоју пољопривреде и села. Од 14.768 ха пољопривредних површина на оранице и баште отпада 11.104,32 ха остало су воћњаци, ливаде, виногради, пашњаци. Индивидуалне пољопривредне површине чине око 12.200 ха

5.2.3.1. Пољопривредне, обрадиве и сетвене површине

Општина Ражањ обухвата 14.798 ха пољопривредних површина, што представља 51% од укупне површине територије Општине. Структура пољопривредних површина одликује се великим уделом обрадивих површина које чине 12.330,75 ха пољопривредних површина (83,32%). Остатак пољопривредних површина обухватају воћњаци и виногради. Највише се гаје жита (45,2%), затим крмно биље (15,62%), поврће (1,11%) док је индустријско биље слабо заступљено са свега (0,01%). Воћњаци и виногради и поред повољних услова за гајење слабо су заступљени. Воћњака има на свега 289,8774 ха (2,35% обрадивих пољопривредних површина). Виногради се простиру на 417,6308 ха (3,39% обрадивих пољопривредних површина). Травне површине (пашњаци и ливаде) обухватају 2.437,289 ха (16,50% пољопривредних површина). Општина има повољне услове за развој сточарства. У задњих неколико година дошло је до смањења сточног фонда.

5.2.3.1.1.Ратарство

У хлебна жита спадају пшеница, раж, наполица и крупник. Пшеница и кукуруз су најзначајније ратарске културе у општини Ражањ. Према подацима за 2012.годину површине под кукурузом, пшеницом, јечмом и овсом заузимају око 5.570 ha, односно око 45,17% обрадивих површина, Пшеница најбоље успева на хумусном земљишту у котлинама око Јужне Мораве. Један део произведене пшенице користи се за исхрану стоке. Производња кукуруза у општини Ражањ добија се са породичних газдинства (100%). У 2012. години површина засејана под кукурузом је око 2.800 ha.

5.2.3.1.2.Производња у повртарству

На производњу поврћа у великој мери утичу климатски услови и мали обим наводњавања. Планински део општине погодан је за гајење кромпира док се у долини реке Мораве засађује углавном паприка. Један део производње одвија се у пластеницима ради добијања раног поврћа (углавном се ради о производњи парадајза).

5.2.3.1.3. Производња воћа

Природни услови општине Ражањ, клима и земљиште, изузетно су повољни за успевање разних врста воћа. Карактеристике воћарства овог краја су ниски и неуједначени приноси по стаблу. Ти приноси су до 50% нижи у односу на просек који важи за Србију. Осим тога наше воћарство карактерише слаб квалитет производа због слабе неге и недовољне заштите од разних болести. Томе доприноси и постојање воћњака мешовитог типа што отежава негу воћњака. Воћњака има на површини од 289,877 ha што чини 1,96% пољопривредних површина. По укупном броју стабала способних за род највећи значај има шљива и јабука. Укупан број стабала јабука повећао се од 2000. до 2007. за око 25%, а шљиве за око 8%. За гајење воћа најповољнији је планински део општине. У производњи јабука изражена је тенденција опадања приноса по ха иако се број стабала повећао у овом периоду, док је принос по ха у производњи шљива показао варијације у овом периоду.

Виноградарство

Винова лоза се може гајити и на лошијем земљишту. Поред особина земљишта, на квалитет произведеног грозђа утичу и климатски услови и сорта винове лозе. Ови фактори утичу и на висину приноса у виноградарској производњи. Виногради у општини Ражањ заузимају површину од 417,6308 ha што чини 2,83% пољопривредних површина. За примену механизације посебно су погодни плантажни виногради пољопривредних предузећа. У подножју планине Буковик налазе се плантаже винограда које обрађује предузеће Рубин Крушевац.

5.2.3.2.1.Производња у говедарству

Говедарство је у оквиру сточарства најзначајнија грана. Број говеда у последњих неколико година бележи перманентан пад. Од 1996. до 2002. број говеда је смањен са

5.994 на 4.834. Међутим, напредак у говедарству се огледа у узгоју продуктивних грла говеда, што је веома важно за производњу говеђег меса и млека. То указује на прелазак са радно-интензивног на производно-интензивно говедарство. Према подацима за 2012. годину на територији општине Ражањ има 3.873 грла говеда. Што се тиче размештаја у општини Ражањ можемо истаћи да је он прилично равномеран, захваљујући доминацији индивидуалних газдинства где свако тежи да има бар једно грло говеда. У наредном периоду очекује се повећање сточног фонда и побољшање његовог квалитета. У процесу измене расног састава говеда највећи значај имају задруге које стимулишу и убрзавају ову трансформацију на индивидуалним газдинствима набавком квалитетног приплода и вештачким осемењавањем крва.

5.2.3.2.2.Производња у свињарству

С обзиром да општина Ражањ обухвата највећим делом сеоско становништво у чијој исхрани ја најзаступљеније свињско месо, значај узгоја свиња је изузетно велики. Свињско месо се брже производи, а осим тога конзервисање овог меса сушењем се обавља и у оквиру породичних газдинства. Због тога је на селу већа потрошња свињског него говеђег меса. Број свиња на 100 ха обрадивих површина износи 160. Како у производњи и узгоју свиња велики значај има кукуруз, то годишње осцилације у производњи кукуруза имају утицаја на производњу свињског меса. Негативно на производњу у свињарству утиче то да око 18% свиња угине. Највеће угинуће стоке је управо у овој грани сточарства па је неопходно остварење потпуније ветеринарске заштите свиња. Број свиња у 2012.години на територији општине Ражањ износи 14.324.

5.2.3.2.3.Овчарска производња

Општина Ражањ обухвата брдско-планинско подручје изузетно погодно за узгој оваца. Значај оваца није само због произдвоње меса, већ и због производње млека и вуне. Међутим, производња оваца је на веома ниском нивоу. На овом подручју забележен је и узгој коза, пре свега због изузетно здравог и квалитетног млека. Број коза и оваца креће се у 2012. години око 6.300 грла.

5.2.3.2.4.Производња у живинарству

Код ове производње је карактеристична уравнотеженост по свим деловима општине, јер је гајење живине заступљено у свим деловима. Већина газдинстава земљорадника у производној структури има живинарску производњу. У овој грани сточарства производни циклус је кратак. Трошкови радне снаге могу бити знатно мањи него у другим гранама сточарства. Највиши ниво савремене технологије у сточарству остварен је управо у живинарству. Према подацима за 2012. годину сматра се да у општини Ражањ има око 70.000 живине. Домаће примитивне расе кокошака су уступиле место племенитим расама, углавном хибридним расама. Фактор раста живинарске производње је и висока потражња производа које даје ова грана сточарства (месо, јаја).

5.2.3.2. Грађевински објекти

Према попису из 2012. пољопривредна газдинства у општини Ражањ имала су у просеку по 3,2 зграде. Модернизација села захватила је и изградњу грађевинских објеката од квалитетнијег материјала. Капацитети зграда и њихова намена условљени су величином земљишног поседа, квалитетом земљишта, бројем чланова у домаћинству и сл. Неопходни су објекти за смештај стоке, сточне хране, прерађених или непрерађених производа итд. Од укупног броја зграда на земљорадничким газдинствима око 60% су привредне зграде. Преко 60% привредних зграда су зграде за смештај стоке. Такође у оквиру привредних зграда, значајне су зграде за смештај пољопривредних машина и оруђа.

5.2.3.3. Механизација на газдинствима

Производи металне индустрије су брзо потисли ручно израђена пољопривредна оруђа. Тиме је повећана ефикасност у обављању пољопривредних радова и омогућено једном делу пољопривредног становништва које је до тада било стално упослено на газдинству да напусти село. Данас скоро свако газдинство има трактор као основну пољопривредну машину. Међутим, тракторизација још увек није у потпуности потисла примену сточне вучне снаге, што се првенствено односи на употребу крава и коња као вучне снаге. Тракторизација је омогућила и употребу великог броја прикључних машина за обраду земље, али се и поред тога може рећи да је примена механизације на индивидуалним газдинствима непотпуна. Постојећа механизација поред тога је још и доста амортизована (просечне године старости трактора у употреби су око 20 година). За решавање проблема водоснабдевања изграђени су бунари и користе се пумпе за наводњавање. Данас земљорадничка газдинства располажу са око 1500 пумпи за наводњавање.

5.2.3.4. Подршка развоју пољопривреде

Стратешки циљ 1.

5.2.3.4.1 Поправка киселости земљишта

Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
Површина испитиваног хемијског састава земљишта	5%	25%

Образложење: Киселост земљишта је један од важнијих фактора који утичу на прираст биљака, принос и свеукупно успешно гајење и продуктивност биљне производње. Мери се рН вредношћу земљишног раствора. Реакција земљишта (рН вредност) јавља се као едафски фактор и указује на степен засићености базама адсорптивног комплекса и земљишног раствора.

Уколико у земљишном раствору превладавају H^+ јони, онда је земљиште кисело, ако превладавају OH^- јони онда је оно алкално, а уколико је подједнако H^+ и OH^- јона, онда је земљиште неутралне реакције.

На основу резултата испитивања активне киселости земљишта, које је спровео Институт за воћарство у Чачку, може се видети, да су у општини Ражањ земљишта углавном киселе реакције. На основу резултата испитивања супституционе киселости земљишта може се видети умерено кисела реакција (рН 5,5-6.5) и кисела реакција (рН 4,5-5,5) на чак 16 локалитета. Резултати испитивања 80 локалитета показују да је 33% узорка бескарбонатно и 57% узорака слабо карбонатно. Средње карбонатна земљишта заступљена су на 2 локалитета, Ражањ и Витошевац.

Мере за остваривање приоритетног циља бр.1.

Набавка материјала за поправку киселости – калцинација земљишта

Киселим земљиштима је у фази припреме за садњу биљака неопходно применити калцизацију. Количина средстава за калцизацију одређује се на основу анализе земљишта и утврђене киселости. Уколико је реакција земљишта мања од 4,5 потребна је велика количина средстава за калцизацију, и до 40-50т по хектару калцијум карбоната. Оријентационо, од 5-10т по хектару калцијум карбоната, би за наше услове био оптимум. Треба напоменути да су количине примене средстава за калцизацију највеће код глиновитих а најмање код песковитих земљишта.

Стратешки циљ 2.

5.2.3.4.2. Комасација земљишта

Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
Површина земљишта обухваћена комасацијом	0 ha	500 ha

Образложење: Комасација представља укрупњавање пољопривредних парцела и прерасподелу власништва над њима, при чему се смањује број парцела и омогућава обрада правилнијих парцела. На тај начин се поспешује пољопривредна производња на том земљишту. Комасација подразумева планирање пољопривредне производње, пројектовање, изградњу и рестаурацију пољских путева, иригационих система и шумских појасева, спровођење мера заштите.

У општини Ражањ се спровођењем комасације земљишта решава више актуелних проблема везаних за земљиште, а не само укрупњавање земљишта. Тако се комасацијом могу решити :

- имовинско – правни односи на земљишту,
- уситњеност земљишта,
- економичност пољопривредне производње,
- усклађивање катастра и земљишне књиге,
- питање старачких домаћинстава,
- потребе наводњавања или одводњавања,

- потребе нових дигиталних геодетских планова за стварање ГИС базе података,
- потребе уређења простора,
- потребе заштите животне средине,
- потребе изградње објеката инфраструктуре и
- поступак одржавања катастра.

Мере за остваривање приоритетног циља бр.2.

1. Израда пројекта комасације
2. Детаљно упознавање власника земљишта са спровођењем комасације
3. Обезбеђење средстава за спровођење процеса комасације

Стратешки циљ 3.

5.2.3.4.3. Производња јагодастог воћа и поврћа у заштићеном простору

Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
Број пластеника	0	100

Образложење: Заштићени простори осигуравају интензивну производњу, комбиновану производњу поврћа ван сезоне, већу контролу од болести и штеточина уз примену биолошке контроле, а што осигурава и здравију храну.

Најинтензивнији начин гајења јагоде представља узгој у пластеницима и стакленицима за рану и за вансезонску производњу, када је цена јагода 3-4 пута виша него у мају. У заштићеном простору топлота земљишта и ваздуха је виша за 6-12°C него на отвореном пољу. Због тога је знатно раније кретање вегетације, а тиме и сазревање плодова јагоде, код неких сорти 25-30 дана раније него на отвореном пољу. Производња јагоде у пластеницима представља сигурну и високо профитабилну производњу која се базира, пре свега, на високим инвестиционим улагањима. То је и основни разлог што овај вид производње није значајније присутан на нашим просторима.

Мере за остваривање приоритетног циља бр.3.

1. Субвенционисање куповине пластеника

Локална самоуправа сваке године доноси програм мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја општине, уз претходну сагласност министарства пољопривреде, у коме планира одређена средства за субвенционисање куповине пластеника.

Одговорна страна: Референт задужен за пољопривреду и ПСС Ниш

Временски рок: Сукцесивно, до 5 година

Процењена вредност: 10000евра

Извори: Министарство пољопривреде и општински фонд за развој пољопривреде, и сопствено учешће.

2. Субвенционисање опреме за наводњавање

Локалана самоуправа сваке године доноси програм мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја општине, уз претходну сагласност министарства пољопривреде, у коме планира одређена средства за субвенционисање куповине опреме за наводњавање.

Одговорна страна: Референт задужен за пољопривреду и ПСС Ниш

Временски рок: Сукцесивно, до 5 година

Процењена вредност: 10000евра

Извори: Министарство пољопривреде и општински фонд за развој пољопривреде, и сопствено учешће.

Стратешки циљ 4

5.2.3.4.4. Побољшање расног састава оваца

Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
Број уматичених грла оваца	1800	5000

Образложење: Овчарство као грана сточарства је нископрофитабилан и нискоаккумулативан посао. Но, без обзира на то, како је овца животиња која најбоље конвертује зелену масу у 4 своја добра - месо, млеко, вуну и кожу и обзиром да на територији општине Ражањ има пуно неискоришћених пашњака, овчарство као грана има све предуслове за развитака, наравно уз пратећу едукацију и побољшање расног састава. Број оваца последњих година у драстичном је паду, а пошто је велики број људи без посла треба искористити природне ресурсе и повећати број оваца и производњу меса обзиром да је оно јако тражено на тржишту. На територији општине Ражањ тренутно има око 6000 грла оваца, али само 1800 уписаних у главну матичну евиденцију. То нам говори да је расни састав неповољан и да је производња нерентабилна. Да би производња јагњећег меса била рентабилна и да би доносила профит неопходно је, пре свега, да популација оваца која се гаји поседује висок генетски потенцијал у погледу особина телесне развијености, приноса и квалитета меса, као и мањег утrophка хране и хранљивих материја по јединици оствареног прираста. Општина Ражањ ће пружити помоћ својим сточарима у набавци висококвалитетних грла оваца, у циљу побољшања расног састава и побољшања генетског потенцијала. Четири оновне одгајивачке организације, колико их тренутно има на територији општине, даће свој максималан допринос при избору расе оваца и водити комплетно матично књиговодство.

Мере за остваривање приоритетног циља бр.4.

1. Субвенционисање набавке двиски

Набавком двиски одређене расе и убацивањем у постојеће стадо, побољшао би се генетски потенцијал у следећој генерацији и тако поправио расни састав самог стада, што би свакако повољно утицало на саму овчарску производњу. Локална самоуправа сваке године доноси програм мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја општине, уз претходну сагласност министарства пољопривреде, у коме планира одређена средства за субвенционисање куповине двиски.

Одговорна страна: Референт задужен за пољопривреду и ПСС Ниш

Временски рок: Сукцесивно, до 5 година

Процењена вредност: 30000евра

Извори: Министарство пољопривреде и општински фонд за развој пољопривреде, и сопствено учешће.

2. Субвенционисање набавке приплодних овнова

Набавком приплодних овнова одређене расе и убацивањем у мешовито стадо оваца, у великој мери се мења генетски потенцијал већ у наредној генерацији, и побољшава свеукупни расни састав самог стада. Локална самоуправа сваке године доноси програм мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја општине, уз претходну сагласност министарства пољопривреде, у коме планира одређена средства за субвенционисање куповине приплодних овнова.

Стратешки циљ 5.

5.2.3.4.5. Развој живинарске производње аутохтоних раса живине

Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
Број јединки аутохтоних раса живине	0	10 000

Образложење:

Мере за остваривање приоритетног циља бр.5.

Субвенционисање набавке аутохтоних раса живине

Одговорна страна: Референт задужен за пољопривреду и ПСС Ниш

Временски рок: Сукцесивно, до 5 година

Процењена вредност: 500.000 евра

Извори: Министарство пољопривреде и општински фонд за развој пољопривреде, и сопствено учешће.

5.2.3.4.6 Унапређење развоја пчеларства

Општина Ражањ има изузетно развијену пчеларску производњу са значајним бројем домаћинстава који се њоме баве. Природни услови последњих година нису били погодни за развој пчеларстава због мањег броја сунчаних дана који су онемогућавали пчелама да имају довољну количину хране, да сакупљају полен и нектар из биљака.

Приоритетни циљ: Подизање медоносних засада

Приоритетни циљ	Индикатор	Почетно стање (2020.)	Жељено стање (2027.)
	Површине под медоносним засадима/биљкама	0	15ха
	Тежина меда по кошници у одређеном временском периоду	30%	60%

Опис приоритетног циља 1: Вишегодишњи лоши временски услови, знатно су утицали на развој ове делатности, из тог разлога постоји нужност засаде медоносних биљака како би се очувала производња меда. Сваки произвођач меда који се активно бави овом делатношћу (пчеларством), део својих парцела би могао да одвоји за засаде медоносних биљака како би подигао свест и других људи који теже ка бржем и већем развоју пчеларства и повећаним обимом производње меда.

Веза са ЦОР:

Циљ 2 :Окончати глад, постићи безбедност хране и побољшану исхрану и промовисати одрживу пољопривреду.

Мере за остваривање приоритетног циља:

Мера 1: Површине под медоносним засадима/биљкама

Медоносни засади на појединим парцелама самих произвођача који се активно баве производњом и продајом меда, знатно би увећали производњу и продају тако што би засади медоносних биљака решили проблем мањка хране за пчеле. Биљке које су извор хране за пчеле: медене житарице(сунцокрет, хељда), сенф биљка, медоносно поврће (диња, бундева, лубеница)

Одговорна страна: произвођачи, удружење

Временски рок: средњи рок

Мера2: Тежина меда по кошници у одређеном временском периоду

Тежина меда по кошници знатно варира из године у годину, у зависности од временских услова, и начина како нахранити пчеле и обезбедити им полен и нектар. Како би се количина меда повећала из године у годину, мора да постоји храна за сваку пчелу која би производила мед и на тај начин тежина меда по кошници би била изузетно већа. Садњом медоносних биљака и добри временски услови су спас за ову

делатност.

Одговорна страна: произвођачи, удружење пчелара

Временски рок: средњи рок

Време цветања и просечни приноси меда важнијих медоносних биљака

Назив биљке	Време цветања		Количина меда у кг по хектару
	У месецу (од-до)	Укупно дана	
Врба ива	3.-4.	10-15	100
Шљива	4.	4-5	10
Трешња	4.	12-16	40
Вишња	4.	14-20	30
Јабука	4.-5.	14-20	10-30
Уљана репица	4.	14-20	50
Багрем	5.	10-15	350-1000
Питоми кестен	6.	10-20	300
Липа	6.-7.	15-20	1000
Сунцокрет	6.-7.	10-15	50
Купина	6.	20	18
Хељда	40 дана по сетви	20-30	70
Фацелија	40 дана по сетви	20-30	300-1000
Рузмарин	4.-5.	30-40	150-500
Кадуља	4.-5.	20	650
Вресак	8.-9.	30-40	10

5.2.4.Задруге

5.2.4.1. Земљорадничка задруга Буковик

Задруга је почела са радом 2001.године , броји 10 чланова и 255 коопераната. Делатност: промет семенске робе, вештачких ђубрива , хемијских средстава, сточне хране, ситне механизације и алата, пружање стручних услуга и савета узгојем крава музара и приплодних јуница.

Приоритетни циљ: *Проширење асортимана производа кроз набавку механизације, пољопривредног земљишта и подстицај сточарства*

Приоритетни циљ	Индикатор	Почетно стање (2020.)	Жељено стање (2027.)
	Проценат повећања ситне механизације и алата	20%	50%
	Изградња мини млекара за прераду млека са фарме у јогурт	0	1
	Повећан проценат искоришћености пољопривредног земљишта	30%	65%

Опис приоритетног циља 1:

Проширење асортимана производа чланова задруге захтева додатна улагања за набавку додатне механизације и додатно повећање обрадивог пољопривредног земљишта како би се производња довела до максимума. Реализација овог циља захтева озбиљна финансијска улагања и у значајној мери зависиће и од фактора на које општина није у могућности да утиче. Могућности за прераду пољопривредних производа нису довољно искоришћена услед малог броја и и недовољног капацитета прерађивача пре свега млека..

Веза са ЦОР:

Циљ 2 :Окончати глад, постићи безбедност хране и побољшану исхрану и промовисати одрживу пољопривреду.

Мере за остваривање приоритетног циља:

Мера 1: Проценат повећања ситне механизације и алата

Повећањем ситне механизације и алата као и већи асортиман производа који задруга може да понуди кроз продају истих повећаће се на тај начин и сам приход и она ће боље и продуктивније пословати. Помоћ општине Ражањ огледа се у стимулацији као и помоћ приликом припреме документације различитих конкурса за финансијска средства код министарства.

Одговорна страна: Задруга, служба за развој пољопривреде општине Ражањ
Временски рок: средњи рок за реализацију (3-5 година).

Мера 2: Изградња мини млекара за прераду млека са фарме у јогурт

Изградњом мини млекаре подстиче се економичност саме задруге да сама послује и зарађује за своје и потребе ширке масе. Кад би се сторили повољни услови за изградњу мини млекаре, Општина Ражањ за такав подухват би издвојила финансијска средства у буџету општине за будући период као подршка расру и развоју задруге а самим тим и саме општине.

Одговорна страна: Задруга, надлежне службе општине Ражањ

Временски рок: дуги рок (5-7) година

Мера 3: Повећан проценат искоришћености пољопривредног земљишта

Повећањем искоришћености пољопривредног земљишта за производњу хране за животиње, повећава се и њихов број односно број грла која се чувају јер задруга на тај начин може обезбедити довољну количину хране за њихов раст и развој. Општина Ражањ даје подстицаје али вршење комасације земљишта.

Одговорна страна: Задруга, правна служба општине Ражањ и пољопривредна служба општине Ражањ

Временски рок: средњи рок

5.2.4.2. Земљорадничка задруга Нови Брачин

Основана 1937. Године као штедо кредитна задруга а пререгистрована 1999.године код АПР-а. Има 12 чланова, запошљава 6 радника. Бави се набавком прехранбене и мешовите робе, снабдевање пољопривредне произвођаче сточном храном, семенском робом и минералним ђубривима.

Приоритетни циљ: *Набавка механизације ради проширења услужне делатности у пољопривреди.*

Приоритетни циљ	Индикатор	Почетно стање (2020.)	Жељено стање (2027.)
	Повећан број чланова задруге	12	18
	Повећања асортимана производа у малопродаји	30%	60%
	Проценат набавке механизације	20%	70%

Опис приоритетног циља 1: Кроз набавку адекватне механизације задовољиле би се потребе у фази пружања услужних делатности саме задруге. Повећао би се асортиман производа а самим тим и број чланова би се повећао.

Веза са ЦОР:

Циљ 2 :Окончати глад, постићи безбедност хране и побољшану исхрану и

промовисати одрживу пољопривреду.

Мере за остваривање приоритетног циља:

Мера 1: Повећан број чланова задруге

Повећањем броја задругара би се брже и боље развијала пољопривредна делатност и велики број различитих производа који би задовољио потребе купаца који се активно баве пољопривредом. Општина помаже кроз различите субвенције и сајмове али и пружању стручних услуга при конкурисању за финансијска средства код министарства и других фондова.

Одговорна страна: Задруга, служба за развој пољопривреде општине Ражањ

Временски рок: средњи рок

Мера2: Повећања асортимана производа у малопродаји

Повећање асортимана производа у малопродаји али и већи проценат набавке механизације би у знатној мери помогло развоју саме задруге и пружило помоћ пољопривредницима у бављењу различитих пољопривредних култура. Општина Ражањ би пружила помоћ задрузи кроз различитих стимулација и пружања конкретне стручне помоћи од стране запослених у локалној самоуправи.

Одговорна страна: Задруга и општина Ражањ

Временски рок: средњи рок

Мера 3: Проценат набавке механизације

Већи проценат набавке механизације би у знатној мери помогло развоју саме задруге и пружило помоћ пољопривредницима у бављењу различитих пољопривредних култура. Како би се механизација повећавала процентуално из године у годину то би свакако био и задовољавајући показатељ остваривања приоритетног циља задруке и шире. Општина Ражањ би пружила помоћ задрузи кроз различитих стимулација и пружања конкретне стручне помоћи од стране запослених у локалној самоуправи.

Одговорна страна: Задруга и општина Ражањ

Временски рок: средњи рок

5.2.4.3. ОЗЗ ЗАПИС 2012 Ражањ

Има малопродају пољопривредну апотеку и механизацију (трактор, приколицу, силажни комбајн). Врши се услужно силирање кукуруза а кроз малопродају се бави трговином и набавком репроматеријала

Задругари се на своји имањима баве различитим културама (ратарска производња, сточарство и воћарство)

Приоритетни циљ: Повећана набавка репроматеријала и широк асортиман производа

Приоритетни циљ	Индикатор	Почетно стање (2020.)	Жељено стање (2027.)
	Проценат повећања репроматеријала	40%	80%
	Проценат повећања механизације (пољопривредне машине)	50%	70%
	Куповина локала за малопродају	0	1
	Куповина/ Најам земљишта	0 хектара	2-5 хектара

Опис приоритетног циља 1: Задруга се бави мешовитом пољопривредном производњом па отуда и потреба за већим бројем репроматеријала који би у знатној мери био од користи пољопривредницима за производњу својих пољопривредних производа.

Веза са ЦОР:

Циљ 2 :Окончати глад, постићи безбедност хране и побољшану исхрану и промовисати одрживу пољопривреду.

Мере за остваривање приоритетног циља:

Мера 1 и 2: Проценат повећања репроматеријала и механизације

Повећањем репроматеријала и осавремењивањем механизације утиче се на развој различитих култура у пољопривреди. Општина Ражањ тежи ка томе да сама пољопривредна апотека има што већи асортиман производа по повољнијим условима за куповину које би могла да понуди купцима (нижа цена, погодности при плаћању, компензације и сл) који се активно баве и који ће се активно бавити пољопривредном делатношћу јер ће бити стимулисани на то кроз различите финансијске и стручне помоћи

Одговорна страна: Задруга, пољопривредна стручна служба општине Ражањ

Временски рок: средњи рок

Мера 3 Куповина локала за малопродају

Куповином локала, смањили би се трошкови који сада постоје због изнајмљивање самог локала за малопродају. Општина Ражањ даје на коришћење Канцеларију задрузи али локал који изнајмљују плаћају, тако да би од изузетне помоћи била и сама куповина локала за малопродају.

Одговорна страна: Задруга, Општина Ражањ

Временски рок: дужи временс

Мера 4 Куповина/ најам земљишта

Куповина или најам земље би значајно утицало на сам развој задруге, јер би се на тај начин упослила механизација и не би се вршиле само услуге већ и одређена врста радова . Општина Ражањ помаже у проналажењу погоднег земљишта за најам или

куповину, у зависности од расположивих финансијских средстава.

Одговорна страна: Задруга, Општина Ражањ

Временски рок: дужи временски период

5.2.4.4. Земљорадничка задруга Скорица

Претежна делатност узгој стоке и трговина прехранбеним производима. Започела са радом 2002.године. Броји 5 запослених у сталном радном односу.

Приоритетни циљ: Повећан број стоке

Приоритетни циљ	Индикатор	Почетно стање (2020.)	Жељено стање (2027.)
	Проценат инвестиционог улагања	10%	30%
	Повећања броја задругара	5	10
	Проценат узгоја стоке	5%	15%

Опис приоритетног циља 1: Задруга се бави узгојом стоке и трговином прехранбених производа па отуда и жеља за повећањем инвестиционог улагања како би се успоставио даљи ток активности.

Веза са ЦОР: *Циљ 2 :Окончати глад, постићи безбедност хране и побољшану исхрану и промовисати одрживу пољопривреду.*

Мере за остваривање приоритетног циља:

Мера 1:Проценат повећања инвестиционог улагања

Отварањем мини фарме за узгој стоке би се задовољиле потребе на нивоу саме територије општине Ражањ а и шире. Општина Ражањ би могла пронаћи адекватну локацију и кроз финансијску помоћ би се у великој мери оставрио приоритетни циљ.

Одговорна страна: Задруга, служба за развој пољопривреде општине Ражањ

Временски рок: До краја 2024.године

Мера 2:Повећања броја задругара

Укључивањем већег броја задругара повећао би се капитал задруге. Општина Ражањ помаже кроз стручна усавршавања и помоћ при конкурисању за финансијска средства.

Одговорна страна: Задруга.

Временски рок: До краја 2024.год

Мера 3: Проценат узгоја стоке

Проценат узгоја стоке зависи искључиво од рада на пољопривредним активностима уколико имају довољну количину хране да би могле да се подмире потребе сваке животиње, као и довољно просторног капацитета за њихов раст и развој.

Општина помаже у проналажењу добрих сорти стоке и адекватној нези.

Одговорна страна: Задруга, служба за развој пољопривреде општине Ражањ

Временски рок: До краја 2024.године

5.2.4.5. Пољопривредна социјална задруга РАЖАЊКЕ Ражањ

Претежна делатност прерада и конзервиривање воћа и поврћа

Задруга је основана 05. новембра 2020. год кроз пројекат „Подршка развоју иновативних модела за социјално укључивање – Јаке жене“ који општина Ражањ спроводи у сарадњи са удружењима грађања „Етно конач“ и „Сунчев зрак“ и Туристичком организацијом општине Ражањ. Пројекат финансира Швајцарска канцеларија за развој и сарадњу (SDC) а спроводи Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије (СИПРУ).

Приоритетни циљ: Економско оснаживање жена из руралних и сиромашних подручја кроз производњу, промет и конзервиривање воће и поврће

Приоритетни циљ	Индикатор	Почетно стање (2020.)	Жељено стање (2027.)
	Повећан број жена у задрузи (оснивачи, кооперанти, раднице у производњи)	5	20
	Набавка опреме за прераду и чување воћа и поврћа	0	5

Опис приоритетног циља 1: Задруга представља успостављање новог организационог облика који и запослености жена које спадају у осетљиве групе са територије општине Ражањ.

Ова задруга представља допринос механизма подршке у циљу економског оснаживања жена из руралних и сиромашних подручја.

Веза са ЦОР:

Циљ 5. Постићи родну равноправност и оснаживати све жене и девојчице

Мера 1:

Општина Ражањ кроз различитих конкурса потпомаже развоју саме задруге а и количини пољопривредних производа. Повећањем броја оснивача, склопљеним кооперантским уговорима и сезонским запошљавањем жена у задрузи утиче се на повећање броја запошљивости и запослености жена из осетљивих група смањује се незапосленост и поспешује продуктивнији рад у преради воћа и поврћа.

Одговорно лице: Задруга, општина Ражањ- пољопривредна стручна служба, задружни савез Србије и задружни савез Јужне Србије.

Временски период: средњерочни

Мера 2:

За потребе прераде и чувања воћа и поврћа неопходна је набавка опреме за те намене (дупликатор, пасирка, вакумирка, опрема за прање воћа и поврћа, хладњача). Опрема која се набавља је широко прилагођена за добијање готових пољопривредних производа (намаза, џемова, мармелада и сл). Општина Ражањ обезбеђује просторни капацитет довољан за подмиривање потреба корисника са територије општине. Пружиће стручну помоћ при конкурисању за набавку неопходне опреме.

Одговорно лице: Задруга, општина Ражањ- пољопривредна стручна служба, задружни савез Србије и задружни савез Јужне Србије.

Временски период: средњерочни

5.2.5.6. Месне заједнице

Развој месних заједница

На територији општине Ражањ организовано је 23 месних заједница ради задовољавања потреба грађана на одређеној територији.

Месне заједнице, као један од облика грађанске самоуправе, имају статус правних лица, а то су: МЗ Ражањ, МЗ Варош, МЗ Чубура, МЗ Послон, МЗ Прасковче, МЗ Липовац, МЗ Рујиште, МЗ Црни Као, МЗ Мађере, МЗ Мађија, МЗ Браљина, МЗ Малетина, МЗ Церово, МЗ Шетка, МЗ Нови Брачин, МЗ Стари Брачин, МЗ Претрковац, МЗ Смиловац, МЗ Скорица, МЗ Витошевац, МЗ Подгорац, МЗ Пардик и МЗ Грабово.

Планиране активности месних заједница у будућем периоду везују се углавном за инфраструктуру: поправка сеоских улица, асфалтирање улица, адаптација сеоских домова културе, уређење гробља, гасификација, решавање питања водоснабдевања, канализационе мреже и сл.

Највећи проблеми са којима се сусрећу мала места а који су заједнички за скоро све месне заједнице је:

- Водоснабдевање
- Комасација земљишта
- Уређење гробља и изградња гробара
- Адаптација канализације
- Завршетак и изградња пољских путева

Приоритетни циљ: санација, адаптација и реконструкција постојећих објеката и развој инфраструктуре

Приоритетни циљ	Индикатор	Почетно стање (2020.)	Жељено стање (2027.)
	Снабдевање водом	20%	60%
	Уређење инфраструктуре	20%	70%
	Адаптација канализације	20%	70%

-

- **Опис приоритетног циља:** Санацијом, адаптацијом и реконструкцијом постојећих објеката, као и развојем инфраструктуре кроз асвалтирањем и уређењем сеоских путева у свакој месној заједници је веома важно и због самог развоја општине али и како би се смањила миграција становништа, који теже ка преселењу у већим градовима и тежњи ка бољим условима за живот и рад.
- **Веза са ЦОР:**
- **Циљ 6. Обезбедити доступност и одрживо управљање водом и санитацијама за све.**
- **Циљ 8. Промовисати континуиран, инклузиван и одржив економски раст, пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све**

- **Мере за остваривање приоритетног циља**

- **Мера 1: Снабдевање водом**

Према расположивим подацима, снабдевање водом у сеоским местима, са изузетком села Мађере, је неорганизовано. Врши се преко јавних водовода направљених за различити број домаћинстава или се становништво снабдева из сопствених бунара. Одређена група месних заједница различито се снабдевају водом, као на пример: Месне заједнице Скорица, Смиловац, Грабово, Подгорац и Пардик-снабдевају се из појединачних водозахвата.

Месне заједнице Шетка, Ражањ, Брачин, Витошевац и Чубура – снабдевају се из Јовановачке реке до се месне заједнице Прасковче, Рујиште, Послон и околна села снабдевају се извориштем са Бовна.

Генералним пројектом водоснабдевања општине Ражањ (Wiga project грори д.о.о., 2014. год.) дефинисане су начини водоснабдевања свих насеља општине Ражањ.

Решење водоснабдевања дата су и то:

1. Групни систем
2. Појединачни систем

Групни систем обухвата решење за најмање два насељена места из заједничког извора водоснабдевања.

1. Групни систем

❖ Заједнички систем ослоном на извориште „Брачин“

Извориште „Брачин“ је оформљено извориште капацитета од 12-20l/sec, што омогућава да се поред насеља која се снабдевају водом са овог изворишта (Ражањ, Шетка, Варош и Чубура) укључи и насеље Пардик, Подгорац и Витошевац.

Изградњом новог резервоара $2 \times 500 \text{ m}^3$ сва наведена насеља гравитационо би се снабдевала водом. Техничка документација новог резервоара $V = 2 \times 500 \text{ m}^3$, и главног довода до резервоара „Витошевац“ $V = 200 \text{ m}^3$ и самог резервоара је урађено (ниво извођачког пројекта).

Неопходно је урадити техничку документацију за резервоаре „Пардик“ $V = 100 \text{ m}^3$, „Подгорац“ $V = 125 \text{ m}^3$ и разводна мрежа за насеље Витошевац, Пардик и Подгорац.

❖ 1.2 Систем на изворишту „Нови Брачин“

Водоснабдевање овог изворишта (којим се сада снабдева насеље Нови Брачин), треба повезати са насељем Стари Брачин. Неопходно је урадити пројекат повезивања ова два насеља, водећи рачуна да насеље Нови Брачин има две висинске зоне. Резервоарска запремина за оба насеља у потпуности одговара.

Неопходно је урадити још један бунар на локацији постојећег изворишта и

решити хлорисање.

❖ 1.3 Систем изворишта уз Крчеву реку – Смиловац и Скорица

Са овог изворишта уз Крчеву реку, „Паљевца“ и „Мали извор“ обезбеђујући довољну количину воде за Смиловац и Скорицу.

Неопходно је да се постојећа изворишта обезбеде и реше власнички односи. У самом насељу Скорица повећати капацитет резервоарске запремине од 70m^3 уградњом још једне коморе што значи да би укупна запремина резервоара била $\sim 150\text{m}^3$. Потребно је урадити техничку документацију за разводну мрежу у насељу.

Смиловац, недостајућа резервоарска запремина $\sim 50\text{m}^3$, што би значило да је укупна запремина 150m^3 , потребно је решити и разводну мрежу у насељу.

❖ 1.4 Систем испод Буковине

Могућност да се са ове локације обезбеди водоснабдевање насеља Грабова, Пардик и Подгорац у многоме би обезбедили сигурније водоснабдевање водовода са изворишта „Брачин“.

Ако се има у виду да је процена изворишта испод Буковине $\sim 2\text{--}2,5\text{l/sec}$, реално је да се решење водоснабдевања ових насеља реши на овај начин.

За квалитетну оцену ове варијанте водоснабдевања, неопходно је да се уради техничка документација која би на прави начин разрешила све недоумице у вези водоснабдевања. Пре израде техничке документације неопходно је да се уради пре свега Студија оправданости.

2. Појединачни систем

Сва остала насеља своје решење водоснабдевања решавају индивидуално. Треба имати у виду да се сада она снабдевају (свака посебно) из каптажа која у већини насеља (осим насеља Мађаре) нема решено питање квалитета воде. Потребно је да се врши хлорисање.

У скоро сваком насељу је недовољна резервоарска запремина (нека их уопште немају). Решавањем резервоарске примене је сигурно један од начина да се капацитет водоснабдевања побољша.

Сва су насеља делимично покривена разводном мрежом, која би требало да се реконструише и евентуално догради у читавом насељу, чиме би се смањили губици и дефицит воде.

Снабдевање водом је веома комплексан процес и захтева велика финансијска средства, велика финансијска улагања и ангажовање стручњака како би се тај процес спровео да како би се сва околна насеља која су на територији општине могла адекватно снабдевати водом. Општина Ражањ набавља пројектно техничку документацију, спроводи цео процес јавне набавке за извођачем радова али и конкурисањем код различитих министарстава за средства.

Одговорно лице: Месна заједница, надлежне службе општине

Временски период: временски период од 5-7 година

- Мера 2: Уређење инфраструктуре

Асфалтирање и изградња сеоских улица, уређење атарских путева, доприноси лакшем функционисању саме месне заједнице али и саобраћајнице кроз насељена места. Општина даје допринос у финансирању таквих инфраструктурних пројеката, финансирањем из буџета општине али и аплицирање код различитих министарстава за финансијска средства као и набавка пројектне документације за изградњу и уређење.

Постоји велики број месних заједница код којих су поједине улице асфалтиране или је извршена санација и реконструкција, то су: МЗ Скорица, Стари Брачин, Липовац, Црни Као, Мађере и др.

Изградња гробара и уређење гробаља у МЗ представља још један од низа проблема са којима се мештани у појединим мз сусрећу. Изградњом нових тамо где нема и уређењем постојећих гробара јесте једна од важности за месну заједницу.

Атарски путеви су доста уређени у протеклих неколико година па се истим темпом и наставља сваке наредне године. Сваке године се издваја из буџета општине Ражањ извесна сума финансијских средстава за уређење атарских путева у неколико месних заједница.

До сада је урађено у: МЗ Шетка, Смиловац, Пардик, Чубура, Грабово, Липовац, Црни Као, Послон, Скорица, Мађија

Одговорно лице: Месна заједница, надлежне службе општине

Временски период: временски период од 3-5 година

- **Мера 3: Адаптација канализације**

Примарна и секундарна канализациона мрежа постоји само у Ражњу. Примарном мрежом је покривено преко 95% територије насеља, а на мрежу је прикључено око 90%

насељених домаћинстава.

Браљина Насеље је смештено на десној обали Јужне Мораве, на ушћу Крњег потока. Удаљено је око 6 км од Ражња у правцу запада. Кроз село пролази железничка пруга Београд-Ниш. Село је збијеног типа, квадратног облика. Према броју становника је у групи мањих насеља. Нема заједничког система за водоснабдевање. Оно је решено удруживањем неколико домаћинстава или индивидуално из сопствених бунара. Канализациона мрежа у насељу не постоји. Употребљене воде се упуштају у септичке јаме, које су углавном санитарно неисправне (што доводи до нарушавања квалитета поцемних вода).

Варош Насеље Варош је смештено у долини Варошке реке, око 1 км узводно (северно)

од Ражња. Урбанистички је збијеног типа и практично спојено са Ражњем.

Становништво се водом снабдева из градског водовода Ражањ. Канализациона мрежа у насељу не постоји.

Витошевац Друго насеље по броју становника. Смештено је северно од Ражња, на удаљености око 9 км. Село је већим делом збијеног типа, елипсастог облика, на вододелници сливова Велике реке и потока Прчевица. У насељу постоји месни водовод у власништву Месне заједнице. Располагање водом пренето је на основну школу, а остало становништво снабдева се водом из сопствених бунара или приватних водовода групе домаћинстава. Канализациона мрежа у насељу не постоји. Употребљене воде се упуштају у септичке јаме, које су углавном санитарно неисправне.

Грабово Најисточније насеље општине, 9 км северо-источно од Ражња, на обалама Велике реке. По броју становника је мање насеље. Куће су углавном концентрисане уз Грабовачку и Велику реку. Постоји заједнички водовод из ког се снабдева највећи део домаћинстава. Канализациона мрежа не постоји.

Липовац Мање насеље по броју становника, смештено на обалама Липовачке реке, југоисточно од Ражња, удаљено око 3 км. Куће су углавном концентрисане уз обалу реке. Нема заједничког месног система за водоснабдевање. Постоје индивидуални водоводи. Канализациона мрежа не постоји.

Маћере Насеље је смештено 4 км северо-западно од Ражња на десној обали Ражањске реке, низводно од Ражња. Село је збијеног типа, кружног облика. У насељу постоји заједнички систем за водоснабдевање у власништву Месне заједнице из ког се снабдева комплетно становништво. Канализациона мрежа у насељу не постоји и употребљене воде се упуштају у септичке јаме или околне суве јаруге.

Малетина Насеље је смештено на десној обали Јужне Мораве, на удаљености око 8,5 км

у правцу југо-запада. Насеље је збијеног типа, издуженог облика. Према броју становника је у групи мањих насеља. Нема заједничког система за водоснабдевање. Оно је решено удруживањем неколико домаћинстава или индивидуално из сопствених бунара. Канализациона мрежа не постоји, већ се употребљене воде се упуштају у септичке јаме или јаруге.

Маћуја Смештена је на обалама Ражањске реке, низводно од Маћера. Налази се западно од Ражња на удаљености 6 км. Мало насеље по броју становника. Куће су углавном концентрисане дуж једне улице управне на речни ток. Највећи део насеља снабдева се водом из јавног водовода у власништву групе грађана. Канализациона мрежа не постоји.

Нови Брачин Припада групи насеља са већим бројем становника. Смештено на десној обали Јовановачке реке, северо-западно од Ражња на удаљености око 10 км. Куће су углавном концентрисане дуж две улице управне на речни ток. Постоји месни водовод на који су прикључена сва домаћинства. Канализациона мрежа у насељу не постоји.

Пардик Насеље смештено на граници равничарског и брдског дела општине, североисточно од Ражња, на удаљености око 6 км, на обалама Пардичке реке. Насеље је збијеног типа, правоугаоног облика. Постоје два водоводна система школски и сеоски. Канализациона мрежа у насељу не постоји.

Подгорац Такође насеље на граници равничарског и брдског дела општине, североисточно од Ражња, на удаљености око 8 км, на десној обали Велике реке. Према урбанистичкој структури може се сврстати у насеље збијеног типа. Део насеља снабдева се водом из 6 локалних водовода у власништву групе грађана, а преостали део из индивидуалних извора. Канализациона мрежа у насељу не постоји и употребљене воде се упуштају у септичке јаме или у околне суве јаруге.

Послон Ово је мање насеље према броју становника, смештено 3 км југо-западно од Ражња, на обалама повременог потока притоке Послонске реке. Село је збијеног типа, елипсастог облика. Нема месног система водоснабдевања. Становништво се водом снабдева из индивидуалних бунара или извора. Канализациона мрежа у насељу не постоји.

Прасковче Смештено је 6 км јужно од Ражња, на десној обали Послонске реке. Село је према урбанистичкој структури је збијеног типа, троугластог облика. Није изграђен месни систем за водоснабдевање, већ се становништво водом снабдева из индивидуалних бунара или извора. Канализациона мрежа у насељу не постоји.

Претрковац Насеље северног дела општине, на десној обали Крчеве реке. Урбанистичка структура је збијена, четвртастог облика. Удаљено је око 10 км од Ражња.

Нема месног система водоснабдевања. Становништво се водом снабдева из индивидуалних бунара или извора. Канализациона мрежа у насељу не постоји. Ражањ Седиште општине. Највеће насеље по броју становника. Урбанистичка структура је збијена, троугластог облика. Снабдевање водом из градског система. Канализациона мрежа делимично изграђена без адекватног третмана отпадних вода.

Рујиште Средње насеље по броју становника, смештено на обалама Рујишке реке, југоисточно од Ражња, удаљено око 4 км. Насеље је збијеног типа, издуженог облика. Нема заједничког месног система за водоснабдевање. Постоје индивидуални водоводи. Канализациона мрежа не постоји.

Скорица Најсеверније насеље на територији општине. Припада групи већих насеља према

броју становника, на десној обали Крчеве реке. Урбанистичка структура је збијена, елипсастог облика. Удаљено је око 13 км од Ражња. Домаћинства се водом снабдевају из два већа месна водовода: Врело и Паљевац, као и више мањих индивидуалних. Канализациона мрежа у насељу не постоји.

Смиловац Припада групи већих насеља према броју становника. Смештено у северном делу територије општине, на обалама потока Средњак. Урбанистичка структура је збијена, елипсастог облика. Удаљено је око 12 км од Ражња. Домаћинства се водом снабдевају из водовода Врело (са Скорицом) и више мањих индивидуалних система. Канализациона мрежа у насељу не постоји.

Стари Брачин Припада групи насеља са средњим бројем становника. Смештено на обалама

повременог потока Стублина, десне притоке Јовановачке реке. налази се северо-западно од Ражња на удаљености око 12 км. Према урбанистичкој структури је збијено насеље издуженог облика. Не постоји месни водовод, већ више индивидуалних за поједина домаћинства. Канализациона мрежа у насељу не постоји.

Церово Најмање насеље према броју становника, смештено на десној обали Јужне Мораве, на удаљености око 7,5 км у правцу југо-запада. Кроз село пролази железничка пруга Београд-Ниш. Насеље је збијеног типа, кружног облика. Постоји заједнички систем за водоснабдевање у власништву Месне заједнице. Канализациона мрежа не постоји, већ се употребљене воде се упуштају у септичке јаме или јаруге.

Црни Као Насеље у брдском делу општине, источно од Ражња, на удаљености око 6 км, на обалама Сеоског потока. Према урбанистичкој структури може се сврстати у насеље збијеног типа. Комплетно насеље снабдева се водом из једног водовода у власништву Месне заједнице. Канализациона мрежа у насељу не постоји и употребљене воде се упуштају у септичке јаме или у околне суве јаруге.

Чубура Насеље са мањим бројем становника, на обалама повременог потока Урвина леве притоке Послонске реке. Смештено је западно од Ражња, на удаљености око 1,5 км. Према урбанистичкој структури може се сврстати у насеље збијеног типа кружног облика. Комплетно насеље снабдева се водом из једног водовода у власништву Месне заједнице. Канализациона мрежа у насељу не постоји и употребљене воде се упуштају у септичке јаме или у околне суве јаруге.

Шетка Насеље Шетка је смештено 6 км северно од Ражња, у зони превоја Мечка, на обалама повремених потока у сливу Велике реке. Урбанистички је насеље

збијеног типа кружног облика. Становништво се водом снабдева из градског водовода Ражањ. Канализациона мрежа у насељу не постоји.

Одрађени су одређени пројекти а за неке је потребно усаглашавање пројеката. До краја планског периода- увођење канализационе мреже и у осталим месним заједницама, сразмерно финансијским могућностима и приоритетима.

Одговорно лице: Месна заједница, Општина Ражањ

Временски период: Временски период од 5-7 година

5.3. Друштвене делатности

5.3.1. Социјална заштита

Опис тренутног стања

Центар за социјални рад Ражањ постоји као самостална установа од 2007. године када се издвојио из Центра за социјални рад за општине Алексинац и Ражањ. Центар сада послује као једна радна јединица која обухвата територију целе општине. Оснивач Центра је Општина Ражањ и финансира се делом из републичког, а делом из општинског буџета. Центар за социјални рад Ражањ обавља послове у циљу остваривања права од општег интереса, пружања услуга социјалног рада, породично-правне заштите, спровођења старатељства, збрињавања деце лишене родитељског старања, збрињавања и саветодавног рада са децом чији је развој ометен породичним приликама, децом и одраслима са посебним потребама, проучавања социјалних потреба и проблема, примене и реализације одлука Скупштине општине Ражањ у области социјалне заштите

Приоритетни циљ

1. Унапређена финансијска заштита и подршка сервисима и услугама најугроженијим грађанима

Приоритетни циљ бр 1	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
Унапређена финансијска заштита и подршка сервисима и услугама најугроженијим грађанима	Реконструкција просторних и унапређење техничких капацитета за пружање услуга	40%	90%
	Оснивање Дневног боравка за децу са сметњама у развоју са клубом психосоцијалне подршке породицама	0%	100%
	Уклањање архитектонских баријера како би се омогућио приступ инвалидних лица	0%	100%

Опис приоритетног циља:

Стратешки план за социјалну заштиту је повећана социјална сигурност сиромашних, оснажене институције, породице и појединци, развијени системи подршке који омогућавају достојанствен живот сваком грађанину општине Ражањ

Расположиви ресурси и потенцијали општине Ражањ који су од значаја за развијање и унапређење услуга социјалне заштите на локалном нивоу су:

- Стручни кадрови који могу дати допринос у креирању нових услуга у социјалној заштити, а који имају дугогодишње искуство у раду;
- Познавање потреба корисника;

- Перманентно усавршавање стручних кадрова у складу са потребама корисника;
- Добра координација између свих релевантних институција и организација цивилног друштва које се баве социјалном заштитом;
- Поседовање простора за спровођење услуга;
- Издвајање финансијских средстава из буџета општине за развијање услуга уз подршку расположивих донатора.

Мере:

Мера 1 : Реконструкција и адаптација објекта Центар за социјални рад у циљу побољшања приступачности особама са инвалидитетом

Опис мере: Општина Ражањ поседује израђену пројектно техничку документацију за извођење радова на реконструкцији и адаптацији објекта Центар за социјални рад у циљу побољшања приступачности особама са инвалидитетом.

Процењена вредности радова за реконструкцију објекта износи 2.331.444,00 динара

Општина Ражањ је оријентисана ка унапређењу степена доступности квалитетнијих услова за образовање у свим нивоима и ка унапређењу квалитета амбијента за пружање образовних услуга на територији општине. Реализацијом ове мере створиће се бољи просторни услови за ученике основних школа на територији општине.

Инвеститор: Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре Републике Србије

Носилац задатка: Служба за јавне набавке општине Ражањ

Рок извршења: средњи (од 3 до 5 година).

Корисник: Центар за Социјални рад у Ражњу

Циљ одрживог развоја: 10. Смањити неједнакост

Мера 2: Реконструкција објекта Центар за социјални рад у циљу унапређења просторних капацитета и унапређења енергетске ефикасности објекта

Опис мере: Пројекат се односи на извођење радова на инфраструктурном унапређењу и унапређењу енергетске ефикасности објекта чији је корисник Центар за социјални рад у Ражњу и то кроз реализацију следећих врста радова: грађевинских, електротехничких инсталација, телекомуникационих и радова сигналне инсталације, дојаве пожара, машинских инсталација и заштите од пожара

Реализацијом пројекта решили би се проблеми са којима се како запослени тако и корисници услуга Центра за социјални рад у Ражњу суочавају већ дужи низ година, а који се огледају пре свега у неадекватним просторним условима за рад који негативно утичу на:

- ефикасност и ефективност пружања услуга корисницима
- јачање капацитета људских ресурса
- јачање мреже партнерских односа између јавног, приватног и цивилног сектора за пружање квалитетних услуга социјалне заштит

Процењена вредности радова за реконструкцију објекта износи 8.652.350,00 динара

Реализацијом пројекта „Реконструкција објекта – Центар за Социјални рад у Ражњу“ доприноси се остваривању јавног интереса у области социјалне заштите.

Извођењем свих врста радова, детаљно дефинисаних пројектном документацијом, стварају се адекватни просторни услови који ће имати само вишеструке позитивне ефекте на унапређење како кадровског и организационог капацитета тако и унапређење услуга које се пружају корисницима Центра за Социјални рад

Инвеститор: Министарства Републике Србије

Носилац задатка: Служба за јавне набавке општине Ражањ

Рок извршења: средњи (од 3 до 5 година).

Корисник: Центар за Социјални рад у Ражњу

Циљ одрживог развоја: 10. Смањити неједнакост

Мера 3: Оснивање Дневног боравка за децу са сметњама у развоју са клубом психосоцијалне подршке породицама

Опис мере: Код деце код којих су присутне интелектуалне и емоционалне сметње, као и поремећај понашања, што константно условљава потребу за континуираним, фокусираним и стручним радом, како би процес социјализације деце текао у пожељном правцу и како би деца одрасла у одговорне и савесне људе, спремне да се ухвате у коштац са различитим изазовима које живот носи.

Инвеститор: Општина Ражањ/донатори

Носилац задатка: Служба за јавне набавке општине Ражањ

Рок извршења: средњи (од 3 до 5 година).

Корисник: Центар за Социјални рад у Ражњу

Циљ одрживог развоја: 10. Смањити неједнакост

5.3.2. Образовање

Опис тренутног стања

Свако лице има право на образовање и васпитање. Грађани Републике Србије једнаки су у остваривању права на образовање и васпитање, без обзира на пол, расу, националну, верску и језичку припадност, социјално и културно порекло, имовно стање, узраст, физичку и психичку конституцију, сметње у развоју, инвалидитет, политичко опредељење и другу личну особину.

На територији општине Ражањ мрежу школских установа чине две основне школе: „Иван Вушовић“ у Ражњу и „Вук Караџић“ у Витошевцу.

Основна школа „Иван Вушовић“ Ражањ спада у ред основних школа са дугом традицијом. Према неким подацима школа постоји од 1836. године, а од 1838. године ради непрекидно до данас. Школа свој рад организује у матичној школи у Ражњу и издвојеним одељењима у Липовцу, Рујишту, Црном Калу, Мађеру, Прасковчу и Шетки.

Основна школа „Вук Караџић“ Витошевац основана је 1864. године. Данас се у овој школи организује настава у две осмогодишње школе у Витошевцу и Новом Брачину као и у издвојеним одељењима у Грабову, Пардику, Подгорцу, Скорици, Смиловцу, Претрковцу и Старом Брачину.

Приоритетни циљ

1. Унапређен квалитет и доступност основног и средњег образовања

Приоритетни циљ бр 2	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
Унапређен квалитет и доступност основног и средњег образовања	Број основних школа адаптираних за спровођење наставе за средње образовање	0%	30%
	Број ученика који похађају наставу за средње образовање	0%	30%
	Број реконструисаних основних школа	40%	80%

Опис приоритетног циља:

Неопходно је унапредити услове школовања деце у основношколском и створити услове за средњошколско школовање.

Настава се организује у матичној школи ОШ “Иван Вушовић” у Ражњу и шест села и матичној школи ОШ „Вук Караџић“ у Витошевцу и седам села.

Основна школа „Иван Вушовић“ у Ражњу располаже просторним капацитетима који се могу употребити у сврху отварања нове средње школе.

За стварање адекватних просторних услова који се огледају у савременим радним и наставним просторима, пријатном амбијенту за боравак ученика, спољашњем изгледу школа у унапређењу енергетске ефикасности објекта неопходно је активно радити на обнављању и реконструкцији основних школа на територији општине.

Постојање просторних капацитета неопходно је сврсисходно искористити за отварање нове средње школе што ће имати вишеструке позитивне ефекте на развој не само образовања већ и на раст и развој општине.

Мере:

Мера 1 : Унапређење услова и квалитета основношколског образовања у сеоским срединама кроз реконструкцију зграда основних школа

Опис мере: Општина Ражањ поседује израђену пројектно техничку документацију за извођење радова на реконструкцији објекта ОШ „Иван Вушовић“ у Ражњу са свечаном салом, ОШ „Вук Караџић“ у Витошеву и издвојеном одељењу у Скорици.

Процењена вредности радова за реконструкцију свих објеката износи 150.000.000,00 динара. Општина Ражањ је оријентисана ка унапређењу степена доступности квалитетнијих услова за образовање у свим нивоима и ка унапређењу квалитета амбијента за пружање образовних услуга на територији општине. Реализацијом ове мере створиће се бољи просторни услови за ученике основних школа на територији општине.

Инвеститор: Канцеларија за управљање јавним улагањима Републике Србије

Носилац задатка: Служба за јавне набавке општине Ражањ

Рок извршења: средњи (од 3 до 5 година).

Корисник: ОШ „Иван Вушовић“ Ражањ и ОШ „Вук Караџић“ Витошевац

Циљ одрживог развоја: 4.Квалитетно образовање

5.3.3. Култура

Опис тренутног стања

Активности из области културе у општини Ражањ обављају установе које је основала Скупштина општине Ражањ и удружења грађана чија је основна делатност култура. Установе културе чији је оснивач локална самоуправа су Дом културе и Општинска народна библиотека.

Организације из области културе финансирају се из средстава буџета општине. Општина финансира расходе за запослене, материјалне трошкове и програмске активности.

Крајем 2007. године Скупштина општине Ражањ доноси одлуку о припајању Општинске народне библиотеке Дому културе Ражањ, која сада ради као Организациона јединица „Библиотека“ и смештена је у Дому културе. Надзор над њеним радом врши Матична библиотека „Стеван Сремац“ из Ниша.

Приоритетни циљ

1. Повећан и разноврстан културни садржај

Приоритетни циљ бр 3	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
Повећан и разноврстан културни садржај	Број фестивала и манифестација	4	6
	Број чланова библиотеке	230	500
	Број културних друштава	3	5

Опис приоритетног циља:

Активностима из области културе у општини Ражањ бави се установа Дом културе Ражањ чији је оснивач Скупштина општине Ражањ и удружења грађана чија је основна делатност култура и уметничко стваралаштво. Организације из области културе финансирају се из буџета општине Ражањ

Културне садржаје је потребно осавременити, приближити младима али и осталом становништву, смањити појединачну фестивалску ad hoc културу, а оснажити дугорочне и видљиве пројекте и пружити подршку раду уметника. Културна понуда је такође у директној корелацији са развојем туризма, као стратешког опредељења општине Ражањ

Мере:

Мера 1 : Успостављање културне политике

Опис мере: Мера подразумева анализу постојећих културних ресурса, као и анализу могућности за развој културне понуде, а све у циљу идентификације и избора приоритетних праваца, циљева, мера, као и њихових носилаца када је у питању развој културе. Мера подразумева развој стратегије развоја културе, као и сета правних аката који дефинишу процедуре и стандарде везане за рад у области културе. У оквиру стратегије и одређивања правних аката стандардизовати рад институција културе и

дати предност особама које су стручно оспособљене за те послове. На овај начин ће се обезбедити основ за доношење у спровођење квалитетних одлука и реализацију одговарајућих инвестиција и пројеката у области културе.

Општина ће, у сарадњи са Домом културе, локалним удружењима и културно уметничким друштвима обезбедити квалитетну културну понуду за суграђане. Нарочит акценат ће се ставити на младе у сеоским срединама и организацију културних догађаја у складу са њиховим потребама, јер је то један од предуслова за останак младих на селу, а самим тим и опстанак села.

Инвеститор: Општина Ражањ

Носилац задатка: Дом културе Ражањ

Рок извршења: средњи (од 3 до 5 година).

Корисник: грађани општине Ражањ

Циљ одрживог развоја: 11. Одрживи градови и заједнице.

5.3.4. Омладинска политика

Опис тренутног стања

Канцеларија за младе Општинске управе општине Ражањ основана је одлуком Скупштине општине Ражањ 11.03.2010. године и представља примарно тело у Општини које се брине омладима, па би њено јачање требало да буде од приоритетне важности.

У општини Ражањ, као и у већини општина у Србији, дуги низ година уназад не постоји системско бављење питањем младих. Због тога су проблеми младих бројни и разноврсни а посебно се могу издвојити:

- Проблем активизма и мобилности младих
- Проблем незапослености младих
- Недовољни и неадекватни културно-образовни и други садржаји за младе

Приоритетни циљ

1. Правилан и здрав развој младих

Приоритетни циљ бр 4	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
Правилан и здрав развој младих	Број усвојених омладинских јавних политика	10%	50%
	Број активних волонтера/ки	0%	50%
	Број доступних програма за младе	1	3

Опис приоритетног циља:

Унапређење квалитета живота грађана Општине Ражањ а нарочито младих кроз бављење спортом као кључним за психофизички развој личности.

Стварање система развоја спорта у Општини Ражањ у којој сваки грађанин има могућност да се бави спортом, развија своју личност, унапређује физичке способности, одржава добро здравље и квалитетно проводи слободно време.

Мере:

Мера 1 : Успостављање и спровођење омладинске политике

Опис мере: Мера подразумева израду и усвајање стратешких и планских докумената у складу са Националном стратегијом за младе и примену истих, као и реализацију активности и мера предвиђених стратешким документима, поготово из области запошљавања и омладинског предузетништва, образовања и обука младих, активизма и учешћа младих у процесу доношења одлука, здравља, безбедности и информисаности младих

Инвеститор: Општина Ражањ

Носилац задатка: Канцеларија за младе општине Ражањ, Спортски Савез општине

Ражањ

Рок извршења: средњи (од 3 до 5 година).

Корисник: грађани општине Ражањ

Циљ одрживог развоја: 3. Здравље и благостање и 4. квалитетно образовање

Мера 2 : Подршка афирмацији младих у спорту

Опис мере: Мера подразумева осмишљавање програма у области афирмације бављења спортом за младе и подршку аматерским спортским клубовима и младим спортским талентима.

Инвеститор: Општина Ражањ

Носилац задатка: Канцеларија за младе општине Ражањ, Спортски Савез општине Ражањ

Рок извршења: средњи (од 3 до 5 година).

Корисник: грађани општине Ражањ

Циљ одрживог развоја: 3. Здравље и благостање и 4. квалитетно образовање

6. ДЕФИНИСАЊЕ ОКВИРА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ, ПРАЋЕЊЕ, ИЗВЕШТАВАЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ РАЗВОЈА ЈЛС

Да би се створили услови и како би се усвојени План развоја могао и реализовати морају се успоставити одговарајућа тела која би пратила резултате извршења појединих носиоца мера и томе извештавала периодично, Скупштину општине Ражањ или Општинско веће.

Из анализе извештаја треба да проистекну конкретни задаци, у смислу подршке постојећим мерама, носиоцима мера или предлога измене у Плану развоја, ради давања бољих предлога решења.

За извештавање по питању реализације предложених мера:

- за област Заштите животне средине, известилац - Драгиша Тодоровић,
- за област Економског развоја, известилац - Сандра Симић и
- за област Друштвеног развоја, известилац- Биљана Василић.

Извештаји би се шестомесечно подносили Општинском већу општине Ражањ, где би се спроводила исцрпна анализа и доносили обавезујући закључци.

Председник општинског већа би издавао одговарајуће наредбе, а извршење праћења би могао да пренесе на главног координатора извршења Плана развоја, који би у одређеном временском периоду извештавао председника Општинског већа о реализацији задатих активности.

7. АНЕКСИ

7.1. Записник са састанка представника Месних заједница

ЗАПИСНИК са састанка представника Месних заједница

Почетком 2021.године, у периоду од 15 дана одржани су састанци у МЗ Витошевац, МЗ Скорица и МЗ Смиловац.

Састанак је одржан у просторијама месне заједнице Витошевац, по завршетку састанка отишло се у месну заједницу Смиловац, затим у месну заједницу Скорица.

Састанку су присуствовали председници месних заједница, Драгиша Тодоровић помоћник председника општине и Дејан Гагић радник управе.

Са осталим председницима Месних заједница састанак је одржан путем телефонских разговора.

Свака месна заједница има сличан или исти приоритетни циљ а то је развој инфраструктуре као и адаптација и санација постојећих објеката и изградња нових.

Највећи проблеми са којима се сусрећу мала места а који су заједнички за скоро све месне заједнице је:

- Водоснабдевање
- Комасација земљишта
- Уређење гробаља и изградња гробара
- Адаптација канализације
- Завршетак и изградња пољских путева

Председници месних заједница истакли су да санација, адаптација и реконструкција постојећих објеката, као и развој инфраструктуре кроз асвалтирање и уређење сеоских путева у свакој месној заједници, је од изузетне важности и због самог развоја општине али и како би се смањила миграција становништва, који теже ка преселењу у већим градовима и тежњи ка бољим условима за живот и рад.

Асфалтирање и изградња сеоских улица, уређење атарских путева, реконструкција објеката доприноси лакшем функционисању саме месне заједнице али и саобраћајнице кроз насељена места.

Уређење гробаља и изградња гробара у месним заједницама је изузетно важно и зато су истакли да се мора водити рачуна и да се врши уређење и изградња гробара у оним местима у којима нема.

Адаптација канализације, водоснабдевање и комасација земљишта, који представљају и водеће проблеме у већем броју месних заједница, у наредним годинама односно до краја планског периода се заврше започети послови у оним местима у којима је то сада приоритет.

У Ражњу

Дана 14.01.2021.године.

7.2 Записник са састанка са привредницима Општине Ражањ

ЗАПИСНИК са састанка са привредницима Општине Ражањ

У периоду од 7 дана, одржани су састанци са привредницима на територији општине Ражањ

1. ГЕРБЕР ЕКСПОРТ ДОО ВИТОШЕВАЦ
2. ДИС ТОДОРОВИЋ РАЖАЊ
3. ЕЛЕГАНТ-МИЛОВАНОВИЋ, РАЖАЊ

➤ ГЕРБЕР ЕКСПОРТ ДОО ВИТОШЕВАЦ

Почетак састанка је у 10ч.

Састанак је отпочео у просторијама једном од водећих привредника у нашој општини директором Драгишом Миленовићем у привредном предузећу „ГЕРБЕР ЕКСПОРТ“ из Витошевца.

Састанку присуствују: Драгиша Миленовић директор предузећа, Сандра Симић представник општине и Драгиша Тодоровић помоћник председника општине и председник комисије за израду Плана развоја општине Ражањ

Привредно предузеће „ГЕРБЕР ЕКСПОРТ“, како је директор истакао, послује добро и финансирање се врши из сопствених прихода. Бави се металопрерађивачком индустријом.

Запошљава 32 радника, а стаж који је дужи од 30 година прати велики број партнерстава како у земљи, тако и у иностранству.

Тренутно имају обезбеђене послове до краја јануара 2021. године. Имају добру инострану сарадњу, коју чини 7-8% укупне производње, а земље са којима тренутно послују су Енглеска, Швајцарска, Холандија и др. Остатак производње се пласира на домаћем тржишту.

Производни програм који има је велик, и у њега спада:

*МЕТАЛ: машинска обрада, резање, брушење, стругање...

Метална галантерија, Производња приколица, Челична конструкција, Процесна опрема, ЦНЦ глодалице, Порталне глодалице са две главе

*ПРЕРАДА ЛИМОВА: Савијање, заваривање, ласери, ЦНЦ пресе...

*ВАРЕЊЕ: ТИГ И МАГ

*Постојање опреме за рад на терену као што су камиони, дизалице...

Један од апарата који они поседују, а који је важан за њихову делатност је и апарат за варење ЦО₂. Апарат ЦО₂ је апарат код ког постоји могућност препознавања дебљине и врсте метала убацивањем жељених параметара.

Проблем са којима се сусреће огледа се у недостатку радне снаге, која је квалификована за ову врсту послова. Највећа потражња је за вариоцима код којих је прецизност на првом месту и зато планира да ову врсту посла роботизује.

Састанак је завршен у 11:15 часова.

➤ **ДИС ТОДОРОВИЋ ДОО РАЖАЊ**

Почетак састанка је у 11:45 ч.

Састанак је отпочео у просторијама предузећа ДИС ТОДОРОВИЋ ДОО из Ражња.

Састанку присуствују: Марика Ђорђевић, директор предузећа, Сандра Симић представник општине и Драгиша Тодоровић помоћник председника општине и председник комисије за израду Плана развоја општине Ражањ.

ДИС Тодоровић је предузеће које се бави прерадом млека. Основано је 1997. године од стране Родољуба, Славише и Данијела Тодоровића.

Предузеће се бави прерадом свежег млека у разне свеже млечне прерађевине, као што су: пастер млеко, јогурт, кисело млеко, павлака, паприка у павлаци, бели сир, пид сир, ситан сир, качкаваљ као и фета сир са биљним додацима.

Поред производа од крављег млека, имају производе и од козијег и овчијег млека.

Број радника запослених у производњи 16.

Визија је убацивање новог производа у већ постојећи производни асортиман који може да поднесе транспорт, царину, извоз у Скандинавске земље. Производ о ком се размишља као потенцијалном новом производу је крем сир са додацима

С обзиром да имају пласман на територији већих градова који нас окружују, као и у самом главном граду, количина коју произведу није довољна да подмири потражњу.

Као и код многих других привредника јавља се недостатак радне снаге, али и финансијска средства. Пласирањем на инострано тржиште, тежиће ка аутоматизацији не би ли олакшали и повећали производњу.

У производном погону постоје посебне линије за сваки производ. Тако да постоје посебна линија за јогурт посебну линију за веће или мање чаше, за пастеризовано млеко, за кисело млеко, качкаваљ и други млечни производ и услужно плаћају. Један од проблема јесте и довоз млека са удаљенијих територија, што изискује веће трошкове.

Количина сировог млека која на дневном нивоу износи 5000 литара, као и количина произведених производа од те количине млека није довољна да подмири потражњу на тржишту. Тежи се ка достизању количине од 15000 литара млека на дневном нивоу, а самим тим би се и производња повећала 3 пута. То повлачи опет запошљавање већег броја радника, који је и крајњи циљ за свако привредно друштво, али и општину на којој се то друштво налази.

Састанак је завршен у 13,00 часова

➤ **ЕЛЕГАНТ МИЛОВАНОВИЋ, РАЖАЊ**

Састанак је отпочео у 13:30 часова у просторијама самог предузећа у Ражњу.

Састанку присуствују: Јовица Миловановић, директор предузећа, Сандра Симић представник општине и Драгиша Тодоровић помоћник председника општине и председник комисије за израду Плана развоја општине Ражањ.

Производно предузеће „Елегант“ Миловановић је предузеће које се бави производњом тапацираног намештаја. Постоје 15 година, а тренутно запошљавају 15 радника.

Како и сам директор и власник предузећа истиче да за све ове године колико постоје, остварили су успешну сарадњу са великим салонима у земљи, али имају пласман и на инострано тржиште. Препознатљиви су на тржишту, па са тим у вези им је и потражња велика. Производи који успеју да произведу у свом производном погону не могу да подмире потражњу за истим.

Капацитет којим располаже је 700 м².

Финансирање врше искључиво из сопствених прихода, односно профита фирме.

Један од већих проблема са којима се сусреће јесте и недовољно простора за раст и развој предузећа увођењем још нових производа (прављење гарнитуре).

Постоји потреба и за изградњом изложбеног салона који би на адекватан начин могао да промовише своје производе. За увођење нових разноврсних производа потребан је већи производни простор који би резултирао и повећан број радника а самим тим и већи обим производње.

Састанак је завршен у 14:15 часова.

Предузеће са којима смо ступили у контакт телефонским путем јесте и компанија САВА КОП која је отворила нови погон на нашој територији.

➤ **САВА КООП НОВИ САД**

Нова Савакоп је пољопривредна компанија која има велики асортиман производа, запошљава 250 радника, од којих тренутно у Ражњу 10 и више, у току је реновирање објеката у Ражњу за отварање новог погона саме фирме.

Плански пројекат везано за општину Ражањ на коме тренутно раде је реновирање објеката у коме се планира улог од 1.000.000 евра. Препознају се као успешан партнер који поштује сваког актера у ланцу снабдевања

Постоје привредници попут компаније САВА КОП који желе да свој производни асортиман шире и на друге крајеве и територије Србије. Предузеће се бави увозом и дистрибуцијом производа реномираних светских добављача. Њихово улагање у нашој општини допринеће већем расту запослених и смањењу одлива становништва..

Поред истакнутих привредника, са којима смо одржали састанак и привредници са којима смо ступили у контакт телефонским путем, дошли смо до кључних података о приоритетним циљевима везаних за њихове фирме али и како превазићи проблеме са којима се сусрећу.

На основу свега изреченог од стране већих привредника на територији општине Ражањ, прикупљени подаци биће коришћени за израду Плана развоја општине Ражањ (2020.-2027.).

Сандра Симић,

Драгиша Тодоровић

САДРЖАЈ:

Уводна реч председника општине Добрице Стојковића	1
1. Контекст и процес израде	3
1.1. Контекст	3
1.2. Процес израде	7
2. Профил општине Ражањ	10
2.1. Уводни подаци	10
2.1.1. Географски положај	10
2.1.2. Климатске и хидролошке карактеристике	10
2.1.3. Становништво	11
2.1.4. Природна богатства	11
2.1.5. Путна мрежа	11
2.1.6. Железнички саобраћај.....	12
2.1.7. Водоснабдевање	12
2.1.8. Канализациона мрежа.....	15
2.1.9. Комунални објекти	16
2.1.10. Телекомуникације	16
2.1.11. Електроенергетика.....	17
2.1.12. Гасификација.....	18
2.2. Локална самоуправа.....	19
2.3. Буџет општинр Ражањ	21
2.1.3. SWOT анализа	25
2.4. Здравство.....	26
2.4.1. SWOT анализа	27
2.5. Социјална заштита.....	28
2.5.1. Визија	28
2.5.2. SWOT анализа	29
2.6. Развој културе и информисања.....	31
2.6.1. Библиотека.....	33
2.6.2. Аматерска удружења у култури.....	34
2.7. Образовање	35
2.8. Спорт.....	37
2.9. Предшколско образовање	39

2.10. SWOT анализа	41
3. Визија	44
4. Приоритетни циљеви развоја	45
4.1. Приоритетни циљеви развоја	45
5. Мере за постизање приоритетних циљева по развојним правцима.....	46
5.1. Заштита животне средине.....	46
5.1.1. Тренутно стање у области заштите животне средине	46
5.1.2. Унапређење система водоснабдевања и управљања отпадним водама.....	46
5.1.2.1. Развијена адекватна мрежа водоснабдевања на територији целе општине.....	46
5.1.2.2. Аутоматизација система водоводне мреже на територији општине Ражањ.....	47
5.1.2.3. Реконструкција и доградња водоводне мреже у Ражњу-друга фаза	47
5.1.2.4. Изградња резервоара за воду „Ражањ“ приводног цевовода од постојеће трасе(до резервоара) и одводног цевовода +-прва фаза	47
5.1.2.5. Реконструкција изворишта-бушење бунара и изградња прихватног резервоара у циљу повећања капацитета изворишта	48
5.1.2.6. Реконструкција система водоснабдевања „Ражањ“ са изворишта „Брачин“ од села Шетка до резервоара Варош и од резервоара Варош до насеља Варош-гробље	48
5.1.3. Управљање системима отпадних вода	49
5.1.3.1. Успостављен систем управљања отпадним водама	49
5.1.3.2. Изградња фекалне канализационе мреже за места Скорица и Смиловац.....	50
5.1.3.3. Изградња фекалне канализационе мреже за место Витошевац	50
5.1.3.4. Израда пројектно техничке документације за остале месне заједнице у општини Ражањ	51
5.1.3.5. Изградња система за пречишћавање отпадних вода за насељено место Ражањ.....	51
5.1.3.6. Припрема технолошке документације за изградњу система за пречишћавање отпадних вода за месне заједнице Витошевац, Скорица и Смиловац.....	52
5.1.3.7. Извођење радова по пројекту-реализација пројекта.....	52
5.1.3.8. Припрема техничке документације за изградњу система за пречишћавање отпадних вода за остале месне заједнице у општини Ражањ ..	52
5.1.4. Унапређење система управљања отпадом.....	53
5.1.4.1. Успостављање система одлагања отпада према важећем законском оквиру.....	53

5.1.4.2.Мере и остваривање приоритетног циља	53
5.1.4.2.1.Едукација становништва	53
5.1.4.2.2.Стимулативне мере везане за цену прикупљања отпада	54
5.1.4.2.3.Појачана контрола и увођење казних мера	54
5.1.4.3.Организовано прикупљање отпада на територији целе општине	54
5.1.4.3.1.Прикупљање отпада из месних заједница Витошевац, Скорица и Силовац	55
5.1.4.3.2.Прикупљање отпада у Црном Калу, Рујишту, Липовцу, Старом Брачину, Новом Брачину и Претрковцу	55
5.1.4.3.3.Прикупљање отпада у осталим месним заједницама	55
5.1.5.Санација органског отпада	55
5.1.5.1.Спровођење едукације становништва	56
5.1.5.2.Ближа дефиниција казних и стимулативних мера одлуком о управљању отпадом	56
5.1.5.3.Доградња и опремање рециклажног центра	56
5.2.Економски развој	60
5.2.1.Привреда – опште карактеристике	60
5.2.1.1.Структура привреде	60
5.2.1.2.Развој појединих привредних субјеката	62
5.2.1.2.1.Приивредни развој „Гербер Експорт“	62
5.2.1.2.2.Привредни развој „Еlegant Миловановић“	64
5.2.1.2.3.Привредни развој „Дис Тодоровић“	66
5.2.1.2.4.Привредни развој „Савакоп“	68
5.2.2.Туризам	69
5.2.2.1.Активирање туристичких ресурса општине Ражањ	69
5.2.2.2.Мера изградње нових и повећање квалитета већ постојећих смештајних и угоститељских капацитета	70
5.2.2.3.Мера активације и заштите културно историјске баштине у туристичке сврхе	70
5.2.3.Пољопривреда	70
5.2.3.1.Пољопривредне, обрадиве и сетвене површине	71
5.2.3.1.1.Ратарство	71
5.2.3.1.2.Производња у повртарству	72
5.2.3.1.3.Производња воћа	72
5.2.3.2.1.Производња у говедарству	72
5.2.3.2.2.Производња у свињарству	73

5.2.3.2.3.Производња у овчарству.....	73
5.2.3.2.4.Производња у живинарству.....	73
5.2.3.2.Грађевински објекти	73
5.2.3.3.Механизација на газдинствима	74
5.2.3.4.Подршка развоју пољопривреде	74
5.2.3.4.1.Поправка киселости земљишта	74
5.2.3.4.2.Комасација земљишта	75
5.2.3.4.3.Производња јагодастог воћа и поврћа у заштићеном простору.....	76
5.2.3.4.4.Побољшање расног састава оваца	77
5.2.3.4.5.Развој живинарске производње аутохтоних раса живине	78
5.2.3.4.5.1.Субвенционисање набавке аутохтоних раса живине.....	78
5.2.3.4.6. Унапређење развоја пчеларства	78
5.2.4.Задруге	79
5.2.4.1.Земљорадничка задруга Буковик.....	79
5.2.4.2.Земљорадничка задруга Нови Брачин	80
5.2.4.3.ОЗЗ ЗАПИС 2012 Ражањ	81
5.2.4.4.Земљорадничка задруга Скорица	83
5.2.4.5.Пољопривредна социјална задруга РАЖАЊКЕ Ражањ.....	84
5.2.5.Месне заједнице.....	85
5.3.Друштвене делатности	92
5.3.1.Социјална заштита	92
5.3.2.Образовање	95
5.3.3.Култура	96
5.3.4.Омладинска политика	98
6. Дефинисање оквира за спровођење,праћење,извештавање и вредновање развоја ЈЛС	100
7.Анекси	101
7.1.Записник са састанка представника Месних заједница	101
7.2.Записник са састанка са привредницима општине Ражањ	102